

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK KÖKENLİ YAZARLARIN ALMAN EDEBİYATINA
KATKILARI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Dönüş CESUR YAŞAR**

Enstitü Anabilim Dalı: Alman Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Fatih Şimşek

HAZİRAN 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

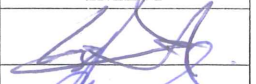

TÜRK KÖKENLİ YAZARLARIN ALMAN EDEBİYATINA KATKILARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dönüş CESUR YAŞAR

Enstitü Anabilim Dalı : Alman Dili ve Edebiyatı

“Bu tez 12/06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç. Dr. Cüneyt ARSLAN	BAŞARILI	
Dr. Öğr. Üyesi Fatih ŞİMŞEK	BAŞARILI	
Dr. Öğr. Üyesi Nesrin ŞEVİK	BAŞARILI	

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Dönüş CESUR YAŞAR
Öğrenci Numarası	:	1160Y14009
Enstitü Anabilim Dalı	:	Alman Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı	:	Alman Dili ve Edebiyatı
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Türk Kökenli Yazarların Alman Edebiyatına Katkıları
Benzerlik Oranı	:	%13

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

04.05.2018
Öğrenci İmza

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere .....@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

04.05.2018
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Fatih SİLİŞEK

Tarih: 04.05.2018

İmza:

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığı, tezin herhangi bir kısmının veya tamamının bu üniversitede ya da başka bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Dönüş CESUR YAŞAR

05.03.2019

ÖNSÖZ

Tarihi uzun yıllar dayanan göç kavramı birçok sebepten kaynaklanmakta birçok sonuçlara neden olmaktadır. Türkiye'den Almanya'ya yapılan göçler de Almanya'yı sosyo-ekonomik alanda etkilediği gibi edebiyat alanında da etkilemiştir. Bu çalışma 1961 yılından günümüze kadar uzanan süreçte Alman edebiyatına katkıda bulunan Türk yazarların hayatlarının, eserlerinin ve Alman edebiyatına yansımalarının incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Bu tezin hazırlık aşamasında olumlu eleştirileriyle tezime yön veren, lisansüstü öğrenimim boyunca desteğini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Fatih Şimşek'e her zaman yanımda olan sevgili eşim ve kızıma, tezin hazırlanması aşamasında fikirleriyle ve destekleriyle yanımda olan çalışma arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Dönüş CESUR YAŞAR

05.03.2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLO LİSTESİ	v
RESİM LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1. GÖÇ	5
1.1. Göç Nedir.....	5
1.2. Göçün Nedenleri.....	5
1.3. Göç Türleri.....	6
1.3.1. Oluşum Nedenlerine Göre Göçler	6
1.3.1.1. Gönüllü Göç.....	6
1.3.1.2. Zorunlu Göç.....	6
1.3.2. Süresine Göre Göçler	6
1.3.2.1. Mevsimlik (Geçici) Göçler	6
1.3.2.2. Sürekli Göç	7
1.3.3. Mesafesine Göre Göçler.....	7
1.3.3.1. İç Göç.....	7
1.3.3.2. Dış Göç	7
1.4. Göçlerin Sonuçları	7
1.5. Dünya’da Göç	9
1.6. Türkiye’de Göç	10
BÖLÜM 2. ALMANYA’YA GÖÇ	13
2.1. Almanya’ya Göçün Tarihsel Gelişimi	13
2.2. Almanya’daki Türkler	18
2.2.1. Almanya’daki Türk Toplumu.....	18
2.2.2. Almanya’da Eğitim	23
2.3. Almanya’ya Göçün Anlatıldığı Filmler	27
2.4. Almanya’da Göç Edebiyatı.....	32

BÖLÜM 3. ALMANYA'DA YAŞAYAN TÜRK YAZARLAR.....	36
3.1. Oluşum Nedenlerine Göre Zorunlu Göç Eden Birinci Kuşak Yazarlar	37
3.1.1. Fakir Baykurt.....	37
3.1.1.1. Duisburg Treni.....	40
3.1.1.2. Yüksek Fırımlar	41
3.1.1.3. Koca Ren	42
3.1.1.4. Yarım Ekmek.....	43
3.2. Oluşum Nedenlerine Göre Gönüllü Göç Eden Birinci Kuşak Yazarlar	44
3.2.1. Habib Bektaş	44
3.2.1.1. Bana Bir Şiir Oku/ Hamriyanım	44
3.2.1.2. Gölge Kokusu	45
3.2.1.3. Meyhane Dedikleri	45
3.2.1.4. Cennetin Arka Bahçesi	46
3.2.2. Güney Dal.....	46
3.2.2.1. İş Sürgünleri.....	47
3.2.3. Bekir Yıldız	47
3.2.3.1. Alman Ekmeği.....	48
3.2.4. Fethi Savaşçı.....	50
3.2.5. Aras Ören.....	51
3.2.5.1. Berlin Savignyplatz	52
3.2.5.2. Şimdiki Zamanın Peşinde	52
3.2.6. Yüksel Pazarkaya.....	54
3.2.6.1. Oturma İzni.....	56
3.2.6.2. Güz Rengi	56
3.2.6.3. Şiirlerinden Bazıları.....	57
3.3. Oluşum Nedenlerine Göre Zorunlu Göç Eden İkinci Kuşak Yazarlar	60
3.3.1. Zafer Şenocak.....	60
3.3.1.1. Alman Terbiyesi	61
3.3.1.2. Yolculuk Nereye.....	61
3.3.1.3. Dünyanın İki Ucu	61
3.3.1.4. Kara Kutu.....	62
3.3.2. Zehra Çıracak	62
3.3.3. Feridun Zaimoğlu	63
3.3.3.1. Kafa Örtüsü.....	64
3.3.3.2. Leyla	65
3.3.3.3. Aşk Yanığı.....	65

3.3.4. Osman Engin	65
3.3.5. Nuray Lale	66
3.3.5.1. Ölümün Ötesine Kadar	66
3.3.5.2. O Gözler.....	67
3.3.5.3. Mavi Gözlerde Batan Gemim.....	67
3.3.5.4. Yokluk Vadim	68
3.3.5.5. Esin Perim.....	69
3.3.5.6. Işıklarda Dans	70
3.3.5.7. Düşlerimin Sarayı	71
3.3.6. Akif Pirinççi	72
3.3.6.1. Felidae.....	72
3.3.7. Hasan Özdemir	72
3.3.8. Levent Aktoprak	73
3.3.9. Renan Demirkan	73
3.3.9.1. Üç Şekerli Demli Çay	74
3.4. Oluşum Nedenlerine Göre Gönüllü Göç Eden İkinci Kuşak Yazarlar	75
3.4.1. Alev Tekinay	75
3.4.1.1. Ağlayan Nar.....	76
3.4.2. Saliha Scheinhardt	76
3.4.2.1. Pusuda Kin.....	77
3.4.3. Şinasi Dikmen	78
3.5. Oluşum Nedenlerine Göre Zorunlu Göç Eden Üçüncü Kuşak Yazarlar	79
3.5.1. Yade Kara	79
3.5.1.1. Selam Berlin	79
3.6. Oluşum Nedenlerine Göre Gönüllü Göç Eden Üçüncü Kuşak Yazarlar	80
3.6.1. Emine Sevgi Özdamar.....	80
3.6.1.1. Haliçli Köprü	82
3.6.1.2. Hayat Bir Kervansaray	83
3.6.1.3. Anne Dili	83
3.6.2. Murat Karaaslan	84
3.7. Almanya'da Doğan Yazarlar	84
3.7.1. Selim Özdoğan	84
3.7.1.1. Demircinin Kızı	85
3.7.1.2. Im Juli	85
3.7.2. Nevfel Cumart	85

BÖLÜM 4. TÜRK YAZARLARIN ALMAN EDEBİYATINA ETKİLERİ.....	87
SONUÇ.....	92
KAYNAKÇA.....	95
ÖZGEÇMİŞ.....	101

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Göçlerin Nedenleri.....	5
---	---

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Almanya'ya Yapılan İlk Göç	14
Resim 2: Almanya'ya Giden İşçilere Öneriler	15
Resim 3: İşçilerin Kaldığı Yurtlar	16
Resim 4: Türklere Yönelik Yazılan Duvar Yazıları.....	21
Resim 5: Türklere Yönelik Yazılan Duvar Yazıları.....	21
Resim 6: Türklere Yönelik Yazılan Duvar Yazıları.....	22
Resim 7: Almanya'daki Aziz Nesin Okulu Afışı.....	26
Resim 8: Almanya Acı Vatan Türküsü	32
Resim 9: Fakir Baykurt'un Yüksek Fırınlr, Koca Ren, Yarım Ekmek Kitapları	43

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Alman Eğitim Sistemi	24
-------------------------------------	----

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e: Adı geçen eser

Av: Avukat

Çev: Çeviri

Doç. Dr: Doçent Doktor

Dr. Öğr. Üyesi : Doktor Öğretim Üyesi

E.T: Erişim Tarihi

P: Page (Sayfa)

Prof. Dr: Profesör Doktor

S: Sayfa

Yrd. Doç.Dr: Yardımcı Doçent Doktor

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Türk Kökenli Yazarların Alman Edebiyatına Katkıları			
Tezin Yazarı: Dönüş CESUR YAŞAR		Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fatih Şimşek	
Kabul Tarihi: 12.06.2019		Sayfa Sayısı: x(ön kısım)+ 101(tez)	
Anabilim Dalı: Alman Dili ve Edebiyatı			
<p>Göç, çağımızın önemli sorunlarından biridir. İnsanlığın var olduğu andan bugüne kadar devam eden göçlerin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Ekonomik, sosyal, coğrafi, dini, siyasi gibi etmenlerin yol açtığı göç hareketlerinin zorunlu, gönüllü, sürekli, geçici, gibi çeşitleri vardır.</p> <p>Göç alan ve göç veren yerler, meydana gelen bu göç hareketlerinden olumlu veya olumsuz etkilenmekte, her iki tarafta da ekonomik, sosyal değişiklikler meydana gelmektedir.</p> <p>Göç olgusu toplumları sadece sosyo-ekonomik alanda değil, aynı zamanda edebi alanda da etkilemektedir. Göç alan yerlerde, göç eden kitle sayesinde çok dilli, çok kültürlü bir edebiyat oluşmaktadır. 1961'den günümüze kadar olan süreçte Türkiye'den Almanya'ya göç eden yazarların Alman Edebiyatı'na katkılarının incelendiği bu eser, göç alan ve göç veren yerlerdeki çok dillilik ve kültürlülük açısından irdelenmiştir.</p> <p>Bu tez özetle şu amaçları içerir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Göç olgusu, nedenleri, sonuçları hakkında genel bir bilgi vermek, • 1961'den günümüze kadar geçen sürede Türkiye'den Almanya'ya yapılan işçi göçlerinin nedenlerini ve tarihsel sürecini incelemek, • Türkiye'den Almanya'ya göç eden yazarların hayatlarını, eserlerini ve Alman Edebiyatı'na olan katkılarını incelemek. <p>Sonuç olarak, Alman Edebiyatı'na olumlu katkılarda bulunan birinci kuşak ve onların devamı niteliğinde olan ikinci ve üçüncü kuşak Türk yazarların Alman Edebiyatı'na dil ve kültürel açıdan ne gibi katkılarda bulunduğu ve Alman Edebiyatı'ndan nasıl etkilendiği ortaya konulmaya çalışılmış ve 50 yıldır devam eden Türkiye-Almanya göç hareketinin yarattığı 'Göçmen Edebiyatı' incelenmiştir.</p>			
Anahtar Kelimeler: Göç, İşçi Göçü, Türkiye'den Almanya'ya Göç Eden Yazarlar, Göçmen Edebiyatı			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: Contributions of Turkish Origin Writers to German Literature			
Author of Thesis: Dönüş CESUR YAŞAR		Supervisor: Asistant Prof. Dr. Fatih Şimşek	
Accepted Date: 12.06.2019		Number of Pages: x(pre text) + 101(main body)	
Department: German Language and Literature			
<p>Migration is one of the crucial problems of this period. There are several reasons for these migrations having continued since human existence. There are several kinds of migrations such as obligatory, voluntary, permanent and temporary. Economy, social life, geography, religion and politics cause these kinds of migrations.</p> <p>Both immigrant-receiving countries and emigrant countries have positive or negative effects, economic or social changes are occurred in both sides.</p> <p>Migration phenomenon influences society in the fields of literature as well as in the fields of social-economic. As result of these immigrants, multi-lingual and multi-cultural society has been formed in these immigrant-receiving countries. This work, intellectualizing thoroughly in terms of multi-lingual and multi-cultural, investigates the contributions of Turkish writers migrating to Germany since 1961 up to the present.</p> <p>To sum up; this thesis comprises these purposes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • to give general information about the reasons and consequences of migration phenomenon. • to investigate the reasons and historical process of labor migrations from Turkey to Germany since 1961. • to investigate the contributions of Turkish writers to German Literature migrating to Germany. <p>As a conclusion; this work has tried to reveal the contributions of the first generation contributing to German literature positively and following generations (second and third) in terms of language and cultural and also it has investigated Migration Literature created by the migrations from Turkey to Germany for 50 years.</p>			
Keywords: Migration, Labor Migration, The writers, migrated from Turkey to Germany, Migration Literature			

GİRİŞ

Göç, en basit tanımıyla bir yerden bir yere yapılan yer değiştirme hareketidir. İnsanlar tarih boyunca birçok sebepten dolayı yerlerini değiştirmek zorunda kalmışlardır. Bu sebepler olumlu veya olumsuz olabilir. Göçler yapılış amaçlarına, yapılış sürelerine ve mesafelerine göre çeşitlere ayrılmaktadır. Birçok türü ve nedeni olan göçlerin sonuçları da çeşitli olmaktadır. Göçlerin neden olduğu sonuçlar genelde olumsuz sonuçlardır. Hem göç alan hem göç veren yerler bu olumsuzluktan etkilenmektedir. Göç veren yerde iş gücü ihtiyacı oluşurken, göç alan yerde ise iş sıkıntısı görülmektedir. Göçün az da olsa olumlu sonuçları olabilmektedir. Yetenek ve bilgiyi artırmak için yapılan beyin göçü, yapan kişi ve yapılan yer için olumlu bir sonuç yaratır.

Tarih boyunca ulusları etkileyen büyük göçler yaşanmıştır. Yakın tarihimizde, 1961 yılında Almanya'ya başlayan göç hareketi buna örnek gösterilebilir. İkinci Dünya savaşına uzanan bu göç hareketi Almanya'nın iş gücüne ihtiyaç duymasıyla başlamıştır. Birçok farklı ülkeden işçi kabul eden Almanya, iş gücü açığını ucuz işçi çalıştırarak kapatma yoluna gitmiştir. 1961 yılında ilk işçiler trenle Almanya'ya varmışlardır. Diğer işçilerle aynı yurt odalarında kalan işçiler Alman ekonomisini canlandırmışlar, üretimi artırmışlardır. Başlangıçta hiç bir Türk Almanya'ya yerleşmek fikrinde değildi, fakat Alman hükümeti sürekli yeni işçi alarak onlara iş öğretme maliyetlerinden kurtulmak için başlarda kısa süreli yapılan işçi sözleşmelerini uzatmış, Türkler giderek Almanya'da daha uzun yıllar kalmaya başlamıştır. Zamanla Türk işçiler ailelerini de Almanya'ya getirmiş, böylelikle Türk nüfusu Almanya'da sürekli çoğalmıştır. Zamanla artan Türk nüfusundan dolayı bir takım çalışmalar yapılmış, 1974 yılında imzalanan Geri Dönüş Teşvik Yasası kapsamında birçok Türk memleketlerine geri dönmüştür. Geri dönmeyen Türk işçiler aileleri ile birlikte Almanya'da kalmışlar, Almanya'yı bir başka vatanları olarak benimsemişlerdir. Yaz tatillerinde memleketlerine gelerek Türkiye ile bağlantılarını koparmasalar da artık yarı Almanyalı olmuşlar, çoğunlukla Almanya'da yaşamışlardır. Almanya'da sayıları gün geçtikçe artan Türklerin etkileri her alanda hissedilmektedir.

Almanya'ya yapılan işçi göçü yeni bir edebiyat türü olan Göçmen Edebiyatının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Almanya'ya siyasi, ekonomik, eğitim gibi sebeplerle giden yazarlar bu edebiyatın temellerini atmışlar, memleketlerine duyduğu özlemi, farklı bir ülkede olmanın verdiği sıkıntıları, gurbet acısını yazarak atmaya çalışmışlardır. Göçmen edebiyatını temellerini atan ilk yazarlar birinci kuşak yazarlar olarak

adlandırılmaktadır. Bu yazarlar eserlerini Türkçe vermeyi tercih eden, memlekete dönme umudu taşıyan yazarlardı. Bu yazarların eserlerinde kullanılan yol, kuş, istasyon, yolculuk motifleri memleket özlemi çekmelerine vurgudur.

İkinci kuşak yazarlar küçük yaşta Almanya'ya giden ya da Almanya'da doğan yazarlardır. Bu yazarlar eserlerinde kimlik bunalımı içinde olan, vatan belirsizliği yaşayan yazarlardır. Bu kuşak yazarları memleket özlemi çekmezler; çünkü kendilerini ait hissettikleri bir memleketleri yoktur. İki vatanları olan bu yazarlar her iki vatana da tam olarak sahip olmadıklarına inanırlar ve içlerinde oldukları kimlik karmaşasını eserlerine yansıtırlar. Üçüncü kuşak yazarlar ise Almanya'da doğmuş, Almanya'yı kendi vatanları olarak gören, çok uluslu olmaktan mutlu olan yazarlardır. Bu kuşak yazarları her iki vatana da sahip çıkar, çok kimlikli olmanın çok renkli olduğunu savunurlar.

Almanya'ya göç hem Alman toplumunu hem de Türk toplumunu derinden etkileyen bir göçtür. Alman Edebiyatı da bu göçten etkilenmiş, Türk yazarlar sayesinde Alman edebiyatı yeni bir edebiyat türü kazanmıştır. Göçmen yazarların oluşturduğu Göçmen Edebiyatı 1961 yılından günümüze gelişerek devam etmektedir. Birinci kuşak yazarları hariç diğer kuşak yazarları Almanca yazmayı tercih ettikleri için bu Göçmen edebiyatı Almanya ile sınırlı kalmış, Türk edebiyatında pek etkili olamamıştır. Alman edebiyatında önemli eserler veren bir çok Türk yazar Almanya'da bir çok ödül kazanmış, pek çok Türk yazar Alman olmayıp Almanca yazan kişilere verilen Adelbert von Chamisso Ödülü'ne layık görülerek Alman edebiyatında kalıcı yer edinmiştir.

Çalışmamızın Konusu

Çalışmamızın konusu olan göç kavramı çok geçmiş yıllardan beri toplumlar için bir problem teşkil etmektedir. Göçün nedenleri, sebep olduğu sonuçlar, göç veren ve göç alan toplumlarda değişime sebep olmuştur. Çağlar boyunca bir çok millet göç etmiş ve bu göçler her dönemde farklı sebeplere dayanmış, farklı sonuçlar doğurmuştur. Bazı göçler iklim koşulları yüzünden olmaktadır, bazı göçler daha iyi yaşam standartlarına sahip olmak veya siyasal sebeplerden olmaktadır. Sebepleri farklı olsa da göçler genellikle olumsuz sonuçlar doğurmakta, insanları olumsuz etkilemektedir. 1961 yılında Türkiye'den Almanya'ya ilk işçi göçleri başlamış, zamanla bu göçler artarak devam etmiştir. Başlarda her iki ulus için de geçici olarak düşünülen bu göç zamanla kalıcı olmuş, Türk toplumu Almanya'ya kalıcı olarak yerleşmeye başlamıştır.

Almanya'ya yapılan işçi göçü Alman ve Türk toplumunu sosyal alanda etkilemiş her iki toplumda bu göçün yarattığı sonuçlara maruz kalmıştır. Yeni bir ülkede yaşamak ve çalışmak Türk işçileri zorlamış, hiç bilmedikleri bir toplumla yaşamaya başlamak ise Almanları etkilemiştir. Türkler kendi gettolarını kurarak çok fazla Almanla karşılaşmamışlar bu yüzden yeterince Almanca öğrenemeyerek sosyal alanda geride kalmışlardır. Almanlar ise zamanla ırkçılığa kadar giderek Türkleri kendi ülkelerinde istememişlerdir.

Almanya'ya göç sadece sosyal alanda değil edebiyat alanında da kendini göstermiştir. Göçün edebiyatta kendini nasıl gösterdiği, Alman edebiyatını nasıl etkilediği, araştırılması gereken bir olgudur ve bu olgu çalışmamızda yer almaktadır. Farklı sebeplerle Almanya'ya giden Türk yazarların oluşturduğu Göçmen Edebiyatı ve bu edebiyat kapsamında ortaya çıkarılan eserler bu çalışmamızın konusudur.

Çalışmamızın Amacı

Göç kavramının ne olduğunu, göçün türlerini, sebeplerini ve sonuçlarını anlatmak, göç kavramının Alman edebiyatındaki yansımalarına değinmek, Almanya'ya göç eden yazarların hayatlarını, göç etme sebeplerini, eserlerini incelemek ve bu eserlerdeki göç olgusunu ortaya çıkarmak çalışmamızın amacını oluşturmaktadır.

Çalışmamızın Önemi

Çalışmamızda Almanya'ya göç eden Türk yazarların eserlerindeki göç etkisini tespit ederek bilimsel amaçlara katkı sağlamak hedeflenmektedir. Göçmen Edebiyatını oluşturan Türk yazarları bir bütün olarak görmek açısından çalışmamızın önem arz ettiğini düşünmekteyiz.

Çalışmamızın Yöntemi

1961'den Günümüze Almanya'da Göçmen Edebiyatı adlı bu çalışmamızda Türkiye'den Almanya'ya göç eden ve Almanya'da yeni bir edebiyat türü oluşmasına zemin hazırlayan Türk yazarların hayatları ve eserleri incelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmamız 4 ana bölümden oluşmaktadır.

Çalışmamızın ilk bölümünde, göç olgusu üzerinde durulmuş, göçün tanımı verilmeye çalışılmıştır. Göçün nedenleri, türleri ve olumlu- olumsuz sonuçları hakkında kısaca bilgi

verildikten sonra Dünya'daki ve Türkiye'deki büyük göçlerden bahsedilmiş ve bu göçlere örnekler verilmiş, kuramsal bakış açısıyla göç teması anlatılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, 1961 yılında başlayan ve yıllarca artarak devam eden hem Alman toplumunu hem Türk toplumunu derinden etkileyen Türkiye'den Almanya'ya işçi göçü olgusu incelenmiş, Türkiye'den Almanya'ya ilk işçi göçünün nasıl olduğu anlatılmıştır. Ayrıca Almanya'da yaşayan Türk toplumunun sosyal hayatlarından bahsedilmiş, demografik özelliklerine değinilmiş, Almanya'ya göçün anlatıldığı filmlerin bazıları hakkında bilgi verilmiş ve Almanya'ya göçün Türk toplumu üzerindeki etkisi gösterilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde Göçmen Edebiyatının başlangıcından günümüze kadar sahip olduğu isimler üzerinde durulmuş, bu edebiyatı oluşturan birinci, ikinci, üçüncü kuşak yazarların biyografi bilgilerinden ve yarattığı eserlerin kronolojik sıralamasından bahsedilmiş ve bu yazarların eserlerinin bazıları hakkında bilgiler verilmiş, bu eserlerdeki Almanya teması anlatılmıştır. Yazarların hangi sebeple Almanya'ya gittikleri sınıflandırma yöntemiyle verilmiş ve Almanya'da yarattıkları Göçmen Edebiyatı hakkında bilgiler sunulmuştur.

Dördüncü bölümde ise Almanya'da yaşayan Türk yazarların, Alman edebiyatına katkılarından bahsedilmiş ve Göçmen Edebiyatının tarihsel süreç içerisindeki değişimi hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca yazarların ait olduğu kuşaklar değiştikçe eserlerdeki konuların değişmesi karşılaştırma yöntemiyle verilmeye çalışılmıştır.

Almanya'da yaşayan Türk yazarlar hakkında biyografik bir çalışma olarak adlandırabileceğimiz bu çalışmada yazarların, sınıflandırma yöntemiyle Almanya'ya gitme sebepleri verilmiş, yazarlar hakkında kişisel bilgiler verildikten sonra kronolojik olarak eserleri sunulmuş, karşılaştırma yöntemiyle yazar-kuşak-eser incelemesi yapılmıştır.

BÖLÜM 1. GÖÇ

1.1. Göç Nedir

Binlerce yıllık bir geçmişi olan göç kavramının birbirinden farklı pek çok tanımı bulunmaktadır. Genel olarak insanların doğdukları ya da yaşadıkları yerden başka yerlere taşınmasına denir. Göç, Adıgüzel'e (2018:3) göre; insanların sosyal, ekonomik, siyasi ya da doğal nedenler yüzünden yer değiştirmesi şeklinde tanımlanırken Doğan'a (2018:13) göre biyolojik varlık olarak insanoğlunun yeni evlere, yeni ve farklı binalara yerleşmesi değil; sosyal varlık olarak yeni sosyolojilere ve kültürlerle açılması olarak tanımlanır.

Türk Dil Kurumu'na göre göç, ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhacerettir (<http://kelimeler.gen.tr/goc-nedir-ne-demek-134198>).

1.2. Göçün Nedenleri

Tablo 1: Göçlerin Nedenleri

Doğal Nedenler	Sosyal Nedenler	Siyasal Nedenler	Ekonomik Nedenler
1. Sel 2. Kuraklık 3. Deprem 4. Heyelan 5. Volkanizma 6. Tsunami	1. Eğitim 2. Sağlık 3. Dinlenme 4. Eğlenme 5. Dini inançlar	1. Savaş 2. Etnik baskılar 3. Terör 4. İltica	1. İş olanakları 2. Ulaşım olanakları 3. Doğal kaynaklar

Kaynak: <http://wenders.net/goclerin-neden-ve-sonuclari-ders-22-454p2.html>

Göçü etkileyen ana nedenler Adıgüzel'e (2018:18) göre itme ve çekme faktörleri olarak ikiye ayrılır ve itme faktörü göçün kaynak noktası olan bölge ile, çekme faktörü ise göç edilecek olan bölge ile bağlantılıdır. İtme faktörü yaşanılan yerdeki zor koşullarken, çekme faktörü göç edilecek yerin daha iyi olan standartlarıdır (a.g.e:18).

1.3. Göç Türleri

1.3.1. Oluşum Nedenlerine Göre Göçler

1.3.1.1. Gönüllü Göç

İnsanların kendi istekleri ile yaşadıkları yerden ayrılmış başka yerlere yerleşmesine denir. Gönüllü göçe neden olan etmenler; insanların hayat standartlarını yükseltme, daha iyi eğitim alma, sağlık gibi sosyal hizmetlerden daha iyi yararlanma, kariyer yapma, daha yüksek ücretli bir iş bulma, inançlarını daha iyi yaşama, aynı kültürdeki insanlarla beraber olma isteğidir (<http://goc-cesitleri.nedir.org>). Beyin göçü yapmak da gönüllü bir göç çeşididir.

1.3.1.2. Zorunlu Göç

İnsanların kendi istekleriyle değil mecburiyetten yaptıkları göç çeşididir. Zorunlu göçlere neden olan en büyük etken savaşlardır. Tarih boyunca insanlar savaşlar yüzünden zorunlu olarak yer değiştirmiş, buldukları yerlerden başka yerlere göç etmişlerdir. Son yıllarda Suriye’de yapılan savaştan dolayı ülkemize yapılan göçler zorunlu bir göç örneğidir. Lozan Antlaşmasının bir protokolü olan Nüfus Mübadelesi de bir başka zorunlu göç örneğidir. İtici faktörlere dayanan zorunlu göçlere coğrafi etkenler de sebep olabilir. Sert iklim, doğal afetler, toprakların verimsizliği, kuraklık gibi sebeplerden dolayı yaşamın zor olduğu yerlerden, insanlar daha uygun iklime sahip olan yerlere zorunlu göç yapmaya mecbur kalmaktadır.

1.3.2. Süresine Göre Göçler

Göçler kısa süreli veya uzun süreli olabilmektedir. Üniversite okumak için başka şehre gitmek kısa süreli bir göç çeşidi iken, temelli yerleşmek için göç etmek uzun süreli bir göçtür. Süresine göre göçler 2 ye ayrılmaktadır.

1.3.2.1. Mevsimlik (Geçici) Göçler

İnsanların belli bir zaman dilimini kapsayan göçleridir. Yaz mevsimlerinde inşaat ya da turizm işçisi olmak için uygun bölgelere gitme (Ege, Akdeniz gibi), tarım faaliyetlerinde yer almak için tarım bölgelerine işçi olarak gitmek (Çukurova’ya pamuk toplamak için, Karadeniz’e çay ya da fındık toplamak için gitmek gibi), ya da yaz mevsimlerinde yaylaya çıkmak mevsimlik göçe örnektir.

1.3.2.2. Sürekli Göç

Bir yerden başka yere geri dönmeyecek şekilde göç edilmesidir. Diyarbakır'dan gelen ailenin İstanbul'da kendilerine hayat kurarak burada hayatlarına devam etmeleridir. Sürekli göçlerde geri dönülmez (<http://www.gokbilgi.com/gecici-ve-surekli-goc-nedir>).

1.3.3. Mesafesine Göre Göçler

Mesafesine göre göçler 2'ye ayrılır:

1.3.3.1. İç Göç

Herhangi bir ülkenin sınırları içinde oluşan göçlerdir. Bu yer değiştirme hareketi sırasında ülke nüfusunda herhangi bir değişme söz konusu değildir. Genellikle iç göçlere bağlı olarak kent nüfusları artarken kırsal nüfus azalmaktadır (<http://www.turkcebilgi.com/ic-ve-dis-goc-nedir>). İç göçler genellikle kırdan kente olmaktadır ve bunun en büyük nedeni tarımsal nedenlerdir. Bu nedenler şu şekilde sıralanabilir:

- Toprak mülkiyetinin dengesiz dağıtılması
- Kişi başına düşen tarımsal gelirin düşük olması
- Tarım sektörünün artan nüfusu istihdam edememesi
- Kullanılan teknolojinin yetersiz olması
- Tarımda makineleşmenin emeğin yerini alması
- Yeni tarım alanı imkanlarının kısıtlı olması (Adıgüzel,2018:47).

1.3.3.2. Dış Göç

Ülke dışında gerçekleşen, göç veren ve göç alan ülkede nüfus değişimine yol açan göç çeşididir. Gönüllülük esasına dayalı olduğu gibi zorunlu da olabilir. Suriye'den Türkiye'ye yapılan göç ve mübadele sonucu Türkiye -Yunanistan arasında yapılan göç zorunlu dış göç iken, iş gücü olmak için Almanya'ya yapılan göçler gönüllü dış göçlere örnektir. Beyin göçü de dış göçe örnek verilebilir.

1.4. Göçlerin Sonuçları

Birbirinden farklı birçok insanı, toplumu, ulusu etkileyen göç kavramının hem göç veren hem de göç alan yerleri etkileyen birçok sonucu vardır. Bu sonuçlar genellikle olumsuz nitelikte olsa da göçlerin olumlu sonuçları da var olmaktadır.

Adıgüzel'e (2018:51) göre göçler, bireyleri yeniden bir toplumsallaşma sürecine tabi tutar, tüm aidiyet ve kimlik değerlerini sorgulatır ve tekrar bir kimlik yaratılmasına neden olur. Nereye ait olduğunu bilememe karmaşası içinde olan birey kimlik bunalımı yaşar, göç ettiği ve göç geldiği mekân arasında kalmışlık hissine kapılır. Bu bağlamda göç Ekici ve Tuncel'e (2015:19) göre bireyin doğduğu ve içinde bulunduğu mekânla olan bağı yıpratarak insanın ruh dünyasında farklı problemlerin çıkmasına sebep olur.

Göç ettiği yerde tek başına olan birey kendisi gibi göçmenlerle sosyolojik açıdan kendini güvende hisseder ve hemşehrilik kavramı önem arz etmeye başlar. Adıgüzel, hemşehrilik kavramını şöyle açıklar:

“Hemşehrilik, kentte, ötekine karşı kendisi gibi olanların, aynı toprağa ait olanların yanında durmaktır. Ancak göç etmemiş, hep aynı yerde yaşamış insanlar için hemşehrilik bir anlamı veya önemi yoktur. Hemşehrilik kültürel ve siyasal hayatımızın baskın unsurlarından biri olmasında, kişilerin doğup büyüdüğü memleketten uzakta yaşamaya başlaması önemli bir rol oynamıştır” (Adıgüzel, 2018:56).

Hemşehrilik kavramı arada kalmış uyum sorunu yaşayan birey için psikolojik açıdan koruyucu bir kalkan olur. Uyum sorunu sadece göç eden bireyleri değil göç alan toplumdaki bireyleri de etkiler. Doğan'a (2018:132) göre göç alan toplumlar, göçün yol açtığı dönüşüm ve değişim yüzünden göç alımına ve göçmenlere karşı çıkarlar. Çünkü her iki taraf içinde zor bir durum olan uyum sorunu gün geçtikçe kendini göstermeye başlamakta, aynı toplum içinde yaşayan farklı kültürler arasında çatışma olmaktadır.

Göç, göç veren yerler için de olumsuz sonuçlara sebep olmaktadır. Göç veren yerdeki iş gücü göçü o yerin iş yapma ve ürün yaratma becerisinin azalması ya da yok olmasına sebep olur. Sermaye göçü ise göç veren yeri sermaye açısından olumsuz etkiler ve göç veren yerin toplam sermayesini azaltır. Bir diğer olumsuzluk ise beyin göçüdür. Göç veren yerdeki beyin kadrosunun azalmasına sebep olan beyin göçü göç veren yer için en olumsuz sonuçlardan biridir (<http://www.turkcebilgi.com/gocun-sonuclari-nelerdir>) . Bir yerdeki iş gücü, sermaye gücü ve beyin gücü azaldıkça o yerin kalkınmışlık düzeyi düşer ve o bölge gün geçtikçe refah açısından geriler.

Sadece göç veren yerler değil göç alan yerler için de bir takım olumsuzluklar vardır. Bu olumsuzluklar başlıca şu şekilde sıralanabilir:

- Kentsel yaşam alanlarında nüfus yoğunluğu artar, çarpık kentleşme görülür.
- Göç edilen bölgelerdeki yerel yönetimlerin hizmetleri aksar, buna bağlı çevre kirliliği, eğitim kurumlarının yetersizliği ortaya çıkar.
- Eğer dış göç yapılıyor ise göç alan ülkelerde işçilerin yaş ortalaması düşer, erkek nüfusunda fazlalaşma olur.
- Yine dış göçlerde ülkeler arası ekonomik ve kültürel alışveriş artar, bununla beraber kültürel alanlarda sosyal ya da dini boyutlarda karşılıklı sorunlar ortaya çıkar (<http://www.mebilgi.com/goc-nedir-nedenleri-cesitleri-sonuclari-nelerdir>).

Göçün sebep olduğu olumlu özellikler ise kısaca şu şekilde sıralanabilir. Göç veren yerin kalifiyeli ve sermayeli bireyi göç ettiği toplumun kalkınmışlık düzeyini artırabilir ya da göç ettiği yerde kazandığı sermayeyle yurduna dönen birey uzun vadede yapacağı yatırımlarla kendi memleketinin kalkınmışlık düzeyine olumlu etkilerde bulunur. Beyin göçü yapan birey, göç ettiği yer için çok önemli bir katkıdır. Bilgi birikimi ve eğitimle donanımlı beyin göçü yapan birey, gittiği yerin gelişimini sağlayan önemli bir unsurdur.

1.5. Dünya’da Göç

Küreselleşmeyle birlikte artan göç hareketleri tüm dünyayı etkileyen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar her geçen gün farklı nedenlere dayanarak düzenli veya düzensiz bir şekilde göç etmektedir. Düzenli göç insanların yasal yollarla yaptığı göçtür. Oturma izni ve çalışma iznine sahip olarak farklı bir ülkede yaşamak buna örnektir. Düzensiz göç ise bir ülkeye yasadışı yollarla giriş yapmak, yasal olmayan şekilde bir ülkede çalışmak ya da ikamet etmek, ya da yasal yollarla girip yasal süreyi aşmak ve ülkeden ayrılmamak olarak tanımlanabilir (http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-bilgi_409_422_423_icerik).

Adıgüzel’e (2018:96) göre tarihsel olarak göç süreci köle ticareti, sömürgecilik faaliyetleri, devletlerin sınırlarının çizilmesi, mübadeleler ya da misafir işçilik şekillerinde süre gelmiştir. Bunlardan köle ticareti ve sömürgecilik faaliyetlerinden dolayı yapılan göçler düzensiz göçlere örnek olabilir. Devlet sınırları çizilmesi, mübadeleler ya da misafir işçilik şeklinde yasal yollarla yapılan göçler ise düzenli göçlere örnek olabilir.

Tarih boyunca yapılan göçlerden en büyüğü Kavimler göçüdür. Avrupa'nın etnik yapısını değiştiren bu göç milattan sonra 375 yılında gerçekleşmiş, Hun uygarlığı göç etmiş ve bu büyük göç olayı ilk çağı kapatıp orta çağı başlatmıştır. Bir başka büyük göç ise "Yeni Dünya" göçü diye de adlandırılan Amerika ve Avustralya'nın Avrupalılar tarafından keşfedilmesinden sonra buraya yapılan büyük göçlerdir.

Adıgüzel dünya üzerinde yapılan göçleri kısaca şu şekilde sıralamıştır:

- Osmanlı devletinin Balkanlar'da toprak kaybetmesi sonucu Anadolu'ya göç etmesi
- 1920'li yıllarda yaşadıkları yerleri terk edip sığınmacı durumuna düşen Yunan, Polonyalı, Macar, Bulgar, Sırp ve Yahudi göçleri
- Rus devrimi nedeniyle iç savaştan kaçan Beyaz Ruslar
- Nazi zulmünden kaçan Yahudiler
- 1948 yılında İsrail'in kurulmasıyla buraya göç eden Yahudiler ve Filistin topraklarından sürülen Araplar
- 1979 yılında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etkisiyle Afganların Pakistan'a göç etmesi
- Batı Avrupa ülkeleri, ABD ve Arap ülkelerinin iş gücü amaçlı göçmen kabul etmesi ve bunun üzerine buralara yapılan göçler
- 1989 yılında Berlin Duvarının yıkılmasından sonra Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya yapılan göçler
- 1991 Körfez Krizi'nin neden olduğu göçler
- Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yapılan göçler (Adıgüzel, 2018:99-101).

Dünya üzerinde en fazla göçmen barındıran ülkeler ABD, Almanya, Rusya, Suudi Arabistan, Kanada, İngiltere, Birleşik Arap Emirlikleri olmakla birlikte son yıllarda Türkiye'de sayıca fazla göçmen barındıran bir ülke konumuna gelmiştir.

1.6. Türkiye'de Göç

Çağlar boyunca Anadolu iklim ve jeopolitik konumu yüzünden uğrak bir göç yeri olmuştur. Gelen göç dalgaları Anadolu'nun nüfusunun artmasında büyük rol oynamıştır.

Osmanlı Devleti ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'ni etkileyen göç dalgaları Anadolu'ya yapılan 1850'li yıllarda başlayan Kırım Tatarı göç dalgasıyla başlamış ve daha sonra Çerkez göçü, Azerbaycan göçü, Gürcü göçleriyle devam etmiştir. İstanbul'a ilk defa Fatih Sultan Mehmet tarafından getirilen Arnavut'lar da İstanbul Arnavutköy'e yerleşmiştir. 19.yüzyılda Polonyalıların Osmanlı topraklarına yaptıkları göç sonucunda Polonezköy oluşmuştur. Osmanlı devletiyle yapılan savaşlarda Anadolu'ya gelen birçok Arap tekrar memleketine dönmemiş ve Anadolu'ya yerleşmiştir. Avusturya Macaristan İmparatorluğunun Bosna'yı işgalinden sonra da Anadolu'ya büyük bir göç dalgası olmuştur. Osmanlı devletinin son döneminde Anadolu'ya yapılan göçlerle Anadolu'nun nüfus yoğunluğu artmıştır(http://www.goc.gov.tr/icerik3/kitleselel-akinlar_409_558_559).

Cumhuriyet dönümünde Türkiye'ye yapılan en önemli göç, Nüfus Mübadelesi kapsamında karşılıklı Türk Yunan nüfus değişimine dayanan göçtür. 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması'na ek olarak imzalanan bu anlaşma din esasına dayanan zorunlu ve düzenli bir göç hareketidir. Adıgüzel'e (2018:81) göre İstanbul, Gökçeada, Bozcaada'da oturan Rumlar ve Batı Trakya'da oturan Türkler mübadeleye dâhil edilmemiş ve 1923 yılında başlayıp 1927 ye kadar devam eden göçler sonucunda 1 milyon 200 bin Ortodoks Hristiyan Rum Anadolu'dan Yunanistan'a, 500 bin Müslüman Türk de Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmiştir.

19 maddeden oluşan sözleşmeye göre göç eden mübadiller (göçe tabi tutulan kişiler) taşınmaz mallarını beraberinde götürebilecek geride kalan mallar bir komisyon tarafından tasfiye edilecekti. Göçmenlere yeni geldikleri yerlerde geride bıraktıkları mallara eş değer mal verilecekti (http://www.wikizero.com/tr/Türkiye-Yunanistan_Nüfus_Mübadelesi).

Adıgüzel, Türkiye'ye yapılan göçleri şu şekilde sıralamıştır:

- “Bulgarlaştırma” ideolojisiyle baskı gören Türkler 1968'te imzalanan Türkiye Bulgaristan Yakın Akriba göçü anlaşmasına bağlı olarak Türkiye'ye göç etmiştir.
- Yine aynı dönem de Yugoslavya'daki Türk azınlığı Türkiye'ye göç etmiştir.
- İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki 35 yıl içinde 30 bine yakın Türk Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Aynı dönemde Doğu Türkistan kökenli 2 bin civarındaki kişi de Türkiye'ye göç etmiştir.

- 1982 yılında Afgan Savaşı'nın ardından Pakistan'a sığınan 7 bin dolayındaki Afgan aşireti mensubu da Türkiye'ye göç etmiştir.

Türkiye'ye göç eden binlerce mübadil Türkiye'nin farklı yerlerinde yaşamaktadır. Türkiye'ye son yıllarda yapılan en büyük göç hareketi Arap baharı sonucunda Suriye'deki iç savaştan kaçan Suriyeli vatandaşların ülkemize göç etmesidir. Doğan'a (2018:129) göre 2011 de başlayan göç hareketiyle 2012 de 14.237 olan sığınmacı sayısı 2016'da 2.749.410'a yükselmiştir. Geçici koruma kapsamında çadır kentlere yerleştirilen Suriyeli sığınmacılar Türkiye'nin birçok yerinde yaşamaktadır. Suriye'deki iç savaşın neticesi olarak birçok farklı ülkenin göçmenleri Türkiye'ye yasa dışı şekilde girmeye çalışmaktadır.

BÖLÜM 2. ALMANYA'YA GÖÇ

2.1. Almanya'ya Göçün Tarihsel Gelişimi

Tarihler 1961 yılını gösteriyordu. İnsanlar umudun, ekmeğinin peşindeydi. Geride bırakılan vatan, ana, baba, bacı, eş kardeş, çocuğu. Vaat edilen ise biraz para kazanıp memlekete dönüp rahat bir yaşam sürme umuduydu. İnsanlar tren istasyonunda vedalaşırken, bir yanlarında, geride sevdiklerini, topraklarını bırakmanın verdiği hüznün, bir yanlarında hiç bilmedikleri topraklara gitmenin korkusu, bir yanlarında ise tatlı düşler vardı. Çoğu doğdukları yerden bile ayrılmamış bir sürü genç insan gidiyorlardı gurbete. Dillerini, kültürlerini bilmedikleri bir memlekete Almanya'ya, yani acı vatana gidiyorlardı.

2.Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle ayrılan Almanya kalkınma ve sanayileşme politikası kapsamında yabancı ucuz işçi çalıştırma politikasına yöneldi. Almanya öncelikle 1955 yılında İtalya ile daha sonraki süreçte ise 1960 yılında Yunanistan ve İspanya ile iş gücü göçü anlaşması yapmış fakat iş gücü açığı kapanmamıştır. 1961 yılında ise Türkiye'nin teklifiyle Almanya ile Türkiye arasında iş gücü göçü anlaşması yapılmıştır. Fakat Türklerin Almanya'yla tanışması az da olsa 1961 yılında önceye dayanmaktadır. Adıgüzel'e (2018:67) göre Türkler 1950-1960 yılları arasında, yani daha anlaşma imzalanmadan önce özel kuruluşlarda çalıştırılmak üzere ismen çağrılıyordu. Bu çağrılan kişiler mesleki bilgiyi öğrenmek için stajyer sıfatıyla işe alınan küçük gruplardan oluşan bireylerdi. 1961 de yapılan anlaşmayla ise çok daha büyük kitleler halinde Almanya'ya işçi göçü başlamıştır.

Türkiye'de 1960 yılında yapılan askeri darbe sonucunda 1961 anayasası hazırlanmış ve bu anayasayla seyahat hürriyeti getirilmiştir. Askeri hükümet ilk 5 yıllık kalkınma planı hazırlamış ve bu plan doğrultusunda Almanya ile yapılacak işçi göçü anlaşmasına büyük önem verilmiştir. Çünkü bu anlaşmayla iş gücü ihracı olacak, nüfus artışı azalacak, ülkede işsizlik azalacak, gelecek işçi dövizleri ile gelişme politikası desteklenecek, Almanya'dan dönen kalifiyeli elemanlar da Türkiye'nin gelişimine destek olacaktı (İçduygu ve Sirkeci,1999 s:254; Abadan-Unat,2007, s:5; Aktaran Adıgüzel Yusuf,2018 s:68).

31 Ekim 1961'de Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Almanya Federal Cumhuriyeti Devleti arasında "Türk İş gücü Anlaşması" imzalanmış ve böylelikle ilk resmi Türk işçi göçü başlamıştır. Türkiye'de Alamancı, Almanya'daki Türkler arasında gurbetçi, Almanlar

tarafından önce “Gastarbeiter” yani misafir işçi olarak sonra ise “Mitbürger” yani hemşeri olarak adlandırılan Türk işçilerin ilk kafilesi % 60’ı kalifiyeli elemanlardan oluşan işçilerdi (<http://arşiv.ntv.com.tr/news/115944.asp>).

Almanya’ya işçi olarak gitme süreci Adıgüzel’e (2018:68-69) göre şu şekilde gerçekleşiyordu. Öncelikle İş ve İşçi Bulma Kurumu’na müracaat ediliyor, bir takım sağlık muayenelerinden sonra gitmeye hak kazanan işçiler İstanbul’daki Alman irtibat bürosuna kendilerini tanıtıyorlardı. Bu işlemler tamamlandıktan sonra işçiler Sirkeci tren garından önce Münih’ e ve buradan da Almanya’da çalışacakları yere gönderiliyorlar.

Resim 1: Almanya’ya Yapılan İlk Göç

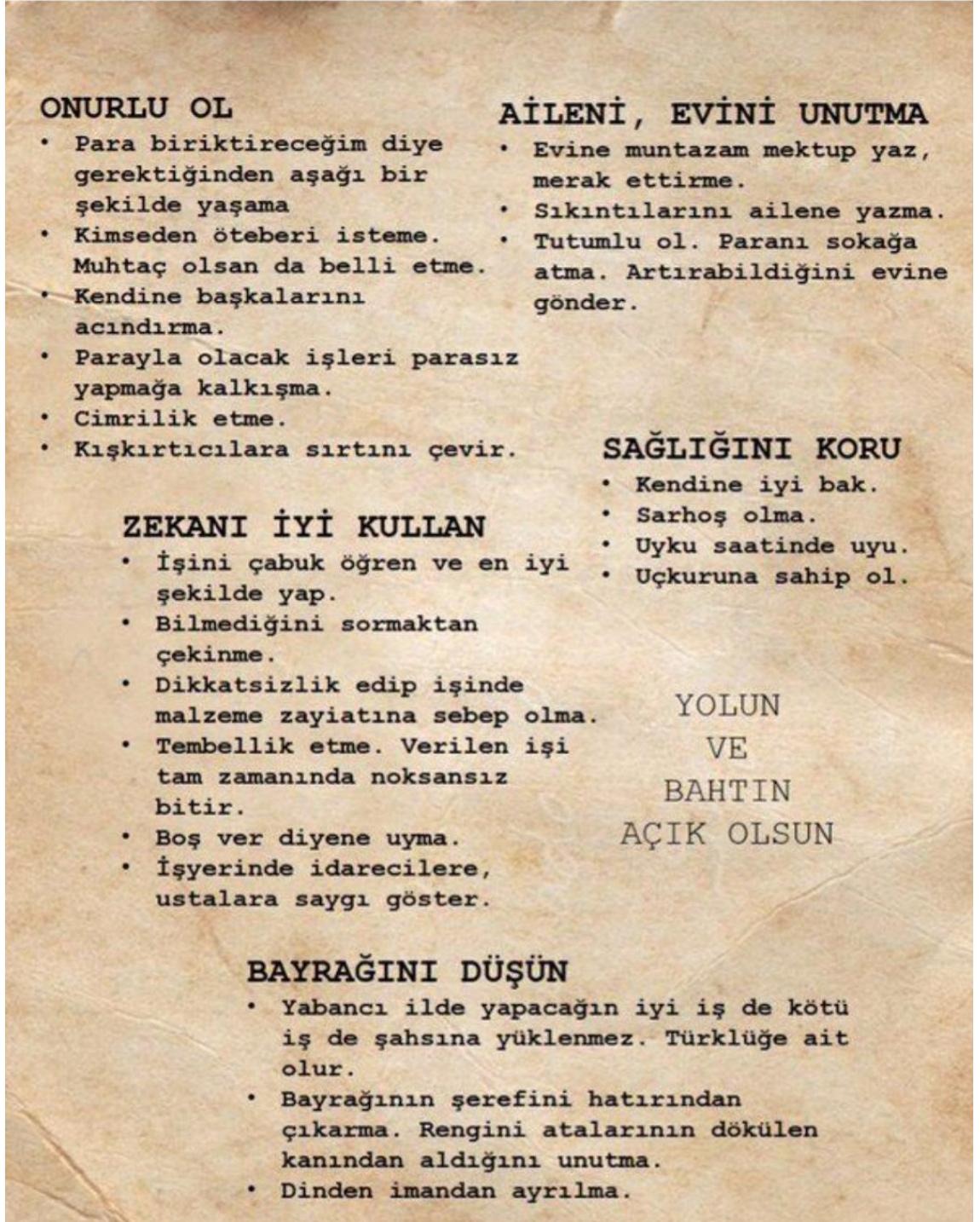

Kaynak: <https://www.posta.com.tr/almanya-bir-kez-daha-turk-isci-istiyor-88292>

Göçün ilk döneminde misafir işçilerin geri döneceği düşünülmüş, bu yüzden sözleşmeler ilk etapta 2 yıllığına yapılmıştı. Bireysel sözleşmeler ise “geri dönüş rotation” ilkesini kapsıyor ve işçilerin bir yıl sonra geri dönmelerini öngörüyordu (Piest,2000,6;Aktaran Adıgüzel,2018,68).

İş ve İşçi Bulma Kurumu Almanya’ya giden işçilere bir takım önerilerde bulunmuştur. Aşağıdaki resimde bu öneriler görülmektedir.

Resim 2: Almanya'ya Giden İşçilere Öneriler

Kaynak:<http://www.google.com/amp/s/www.karar.com/fast-pages/google/hayat-haberleri/iskurun-gurbetcilere-tasviyeleri-87216>

Almanya Türkiye'den ilk etapta 6500 işçi istemişti ve umuda yolculuk yapan ilk 2500 kişilik kabile yola çıkmıştı. İlk kabile Almanya'ya vardığında Alman Çalışma Bakanı

tarafından davul zurna eşliğinde büyük bir sevinçle ve çiçeklerle karşılanmıştır (Doğan, 2018:226).

İşçiler gittikleri kentlerde çalışacakları firmalarda Türk tercümanlar ve firma yetkilileri tarafından karşılanıp, “Heim” adı verilen yurtlara yerleştiriliyorlardı. Bu yurtlar 2, 4 ya da 6 kişinin kalabileceği ortak tuvalet, banyo, mutfaktan oluşan yurtlardı (<http://www.arsiv.ntv.com.tr/news/115944.asp>).

Resim 3: İşçilerin Kaldığı Yurtlar

Kaynak: <http://www.ntv.com.tr/dunya/turk-isciler-gideli-tam-50-yil-oldu.59t79YSfrkiFSE5P5RfZwg>

Almanya'ya çalışmaya giden işçiler hemen iş başı yapıyorlardı, işleri bitince yurtlarına dönüyor, yine ertesi gün aynı şekilde hayat devam ediyordu. Almanya'da hayatları, çalışmak, akşam yurda gitmek ve para kazanmak üzerine kuruluydu. Hepsinin ortak düşüncesi, biraz para biriktirerek tekrar vatana dönmek, memlekette belki bir ev, belki bir dükkan ya da bir tarla almaktı, hatta bazıları memlekete dönerken arabayla dönmek sevdasındaydı; fakat hiç biri Almanya'da kalıcı olmak düşüncesinde değildi. Alman Hükümeti de Türklere misafir gözüyle bakıyordu, hepsi birkaç yıl çalışıp vatanlarına dönecekti. Fakat işler beklenildiği gibi olmadı.

1964 yılında Türkiye ile Almanya arasında imzalanan Sosyal Güvenlik Anlaşması ile yabancı işçiler sağlık, doğum, çocuk yardımı, sosyal sigorta kapsamına alınma gibi haklara sahip oldular. Bu haklarla işçiler memleketlerinden eşlerini, çocuklarını

Almanya'ya getirmeye başladılar ve 1964 yılında Almanya'daki göçmen işçi sayısı 100 bini buldu. 1973 yılındaki petrol krizinin de etkisiyle Almanya yabancı işçi alımını durdurdu (Anwerbestopp). Daha fazla göç almayı engellemek adına Türklere yönelik vize alma zorunluluğu, iltica edenlerin çalışma izninin olmaması gibi önlemler alındı. 1983 yılında ise "Geriye Dönüş Teşvik Yasası" çıkartıldı. Bu yasa kapsamında vatanlarına dönen işçilere 10.500 Dm ve çocuk başına 1.500 Dm verildi. Bu yasa kapsamında memleketine dönen işçilerle Almanya'daki Türklerin sayısında 1983 yılında bir azalma olmuştur (<http://www.diegaste.de/gaste/diegaste-sayi210.html>).

1961 yılından günümüze bazı yıllarda Türk işçi sayısında azalma olsa da bu sayı gün geçtikçe artmaya devam etti. İnsanlar yasal ya da yasadışı yollarla (kaçak şekilde ülkeye girmek, kaçak çalışmak, formalite evliliği yaparak Almanya'ya gitmek gibi) Almanya sevdasına düştü. Gitgide Almanya'daki Türk nüfusunun çoğalmasıyla Almanya 'da Türk düşmanlığı başladı. 1993 yılında Almanya'daki Solingen kentinde aşırı sağcı bir grup tarafından Türk bir ailenin evi kundaklandı ve aynı aileye mensup 5 kişi yanarak can verdi. Tarihte "Solingen Faciası" olarak bilinen bu hadise Türk düşmanlığının en can alıcı örneğidir.

Günümüzde ise Almanya'ya gitmek zorlaştı. Almanya'da çalışan eşin yanına gitmek için "Aile Birleşimi Vizesi" alma zorunluluğu getirildi. Almanya'ya eşlerinin yanına gitmek isteyenlerden asgari düzeyde (A1 düzeyinde) Almanca bilmeleri ve bunu bir sınavla kanıtlamaları istenmektedir. Belirli periyotlarda yapılan bu 4 aşamalı sınavdan (dinleme, konuşma, okuma, yazma) 100 üzerinden 60 puan alanlar aile birleşimi vizesine başvurabilmektedirler . Günümüzde bir ticari sektör haline gelen aile birleşimi vizesi için hemen hemen her şehirde kurs merkezleri vardır.

En fazla Türk nüfusuna sahip ülke olan Almanya'da 3 milyon civarında Türk yaşamaktadır. 4. kuşağa evrilen işçi göçü sürecinin başladığı tarihin üzerinden tam 48 yıl geçmiştir. Almanya artık acı vatan olmaktan çıkmış, ikinci vatan olmuştur. Çoğu kişi Alman vatandaşlığına geçmiştir. Almanya'daki Türkler Almanya'yı edebiyat, spor, müzik, sinema gibi her alanda etkilemiştir. Almanya'daki Türkler, Almanlar için artık misafir değil hemşeri olmuşlardır. Kendilerine Almanya'da yeni bir yaşam kuran Türk nüfusu en çok başkent Berlin'de yoğunlaşmıştır. Berlin'in bir semti olan Kreuzberg "Küçük İstanbul" olarak anılmaktadır.

2.2. Almanya'daki Türkler

2.2.1. Almanya'daki Türk Toplumu

Almanya'daki Türk toplumu yaklaşık 50 yıllık bir maziye sahiptir. 1950'de ismen işçi çağrılmasıyla başlayan misafir işçilik süreci aradan geçen yıllarla değişmiş ve Türk toplumu Almanya'da kalıcı olmuştur.

1961-1966 yılları arasında Almanya'ya giden ilk Türk işçi göçmenlerin çoğunluğu sanatkârlar, küçük esnaf, memurlar, kalifiyeli işçilerden oluşmaktayken, 1968-1973 yıllarında giden işçiler genelde Türkiye'nin kırsal bölgelerinden gelen vasıfsız işçilerdir. (Kaplan,2017:81) Bu dönemde giden Türk işçilerin %7'si okuma yazma bilmemektedir. %73'ü ilkökul mezunu, %14'ü sonradan okuma yazma öğrenmiş, %16'sı ise ortaokul, lise ve çeşitli meslek okulu mezunudur (Karul,1991:16).

İlk yıllarda Almanya'ya giden işçilerde biraz para biriktirip memleketlerine dönme düşüncesi hâkimdi, bu yüzden çalıştıkları ülkenin dilini, kültürünü, toplum yapısını öğrenme gayretine girmemişler, kaldıkları yurtda Türk çevreleriyle yaşamışlardır. Almanya ise Türklere pek önem vermemiş, gidecek gözüyle bakmıştır. Çünkü Almanya iş gücü ihtiyacına dayanan göç hareketliliğine sahip bir ülke olmasına rağmen ülkelerini bir göç ülkesi olarak kabul etmiyordu (Doğan,2018:19). Her iki ülke de bu geçici süreyi en hasarsız şekilde atlatmayı istiyordu. Max Frisch'in "İşgücü çağırdık, insanlar geldi" (Keskin,2009:115) sözü aradan geçen yıllarda misafir işçi kavramının nasıl değiştiğini göstermektedir. Heim'lerde kalıp Alman toplumunun gözüne batmayan Türkler zamanla farklı kültür yapılarıyla dikkat çekmeye başladılar. Kaplan'a (2017:84) göre çocukları Almanya'da olan ailelere ve çocukları Türkiye'de olan ailelere farklı miktarlarda çocuk yardımı yapıyordu. Çocukları Türkiye'de olan aileler az çocuk yardımı aldığı için, çoğu işçi ailesini, çocuklarını da Almanya'ya getirmiş, işçiler kaldıkları yurtdan ayrılıp aile evlerine çıkmışlardır. Misafir işçiler geçici kalıştan vazgeçmiş ve zar zor Almanca öğrenme girişimlerinde bulunmuşlardır ¹(Ohnesorg ve Martin: 399). Aile birleşmesi, doğurganlık oranının artması ve ailelerin Alman toplumunda görülmeye başlanmasıyla uyum sorunları kendini göstermeye başlamıştır. Birbirinden çok farklı iki kültürün bir arada yaşamaya başlaması kolay olmayacaktı. Almanya'da yabancı, Türkiye'de Almancı olan insanlar zamanla her iki kültüre de yabancı kalmaya başladılar. Kendi ülkelerine

---

¹ Çeviren: Dönüş CESUR YAŞAR.

kesin dönüş yapan insanlarda ise bir takım sorunlar görülmüştür. Kaplan'a (2017:86-87) göre yurda kesin dönüş yapan ailelerde çevreleriyle uyum sorunu, güvensizlik, sömürülme korkusu varken, gençlerde ise Almanya'daki hoşgörüyü, rahatlığı bulamama sıkıntısı, okulları baskıcı bulma görüşü vardı. Geriye dönen aileler kıyafetleri, yaşam tarzlarıyla köylerine uyum sağlayamamış, daha büyük kentlere göç etmişlerdir. Durum Almanya'da kalanlar için daha da zor olmuştur.

Başlangıçta Alman hükümetinin işçi politikası, belli süre çalışan işçilerin geri dönmesi, yerine yenilerinin gelmesi üzerine kuruluydu (Kaplan,2017:90). Bu politikaya dayanarak Türklerin Almanya'ya uyum sürecine önem verilmemiştir. Keskin'e (2009:38) göre misafir işçiler, Alman işçilerin istemedikleri en ağır işlerde, en düşük ücretle çalışıp; mesai, vardiya, hafta sonu çalışma gibi, işverenlerin düşünemeyeceklerdi başarıyı gösterip üretimi bir kaç katına çıkardılar. Bu işleri yaparken, Alman toplumundan izole şekilde yaşamışlardır. Fakat aile birleşmeleri ile Türk toplumu Alman toplumu içinde boy göstermeye başlamış, erkekler bıyıklarıyla, kadınlar kıyafet tarzları ve başörtüleriyle yadırganmaya başlamıştır. Bu yadırganma sadece kılık kıyafet üzerine değildi kuşkusuz, yaşam tarzlarından, yedikleri, içtiklerine kadar farklıydılar Alman toplumundan.

Türk işçiler Almanya'ya yerleşmeye karar verdikten sonra birikmiş paralarıyla Almanya'da yatırım yapmaya başladılar. 1980 yılında itibaren Türk girişimciliği gelişme kaydetmiş, 1982-1983 yılları arasında serbest çalışan Türklerin sayısı üçe katlanmıştır (Yıldırımoglu, 2005:19). Tamamen Almanya'da yerleşik hayata geçen 1.kuşak olup Almanya'ya çalışmaya gelen, Almanya'da 2. 3. kuşak olarak doğup burada büyüyenler bir takım haklar talep etmeye başlamışlardır.

Alman vatandaşlığı olmamasına rağmen vergilerini, sosyal primlerini ödeyen Türk toplumu, toplum içinde yer almasına karşın toplumun dışında tutuluyor, hukuksal ve siyasi katılımdan yararlanamıyorlardı. Alman pasaportuna sahip olmayan, yani Alman vatandaşı olmayan Türkler ve ailesi yerel seçim hakkına bile sahip değildi, aynı zamanda çalışma ve oturma izinlerinde de çeşitli kısıtlamalar ve zorluklar bulunuyordu (Kesin,2009:153). 2000 yılında göç yasası değişmiş ve göçmenlere Alman vatandaşlığı verilmiştir. Almanya'da doğan çocuklar ebeveynlerden birisi en az 8 yıldan beri Almanya'da yasal olarak oturuyorsa ve oturma hakkına ya da üç yıldan beri süresiz oturma iznine sahipse 23 yaşına kadar Alman vatandaşı oluyor, 23 yaşında hangi ülkenin vatandaşlığını istiyorsa ona geçiyordu. Yeni yasanın en önemli eksiği çifte vatandaşlığı

kabul etmemesidir. Hangi ülkeyi seçeceğine karar veremeyen Türkler Alman vatandaşlığına geçince geldikleri ülkeye sırt çevirme duygusuna kapılıp, suçluluk duyuyordu (a.g.e: 156). İki ülke arasında sıkışan, bir yanda doğdukları Türkiye, bir yanda doydukları ülke Almanya olan Türk toplumunda psikolojik sıkıntılar baş gösteriyordu.

Türkler her ne kadar çoğunlukla Alman vatandaşlığına geçse de Türk kimlik ve kültürüne bağlılıklarını sürdürüyorlar, her fırsatta memleketlerine gidip hasret gideriyorlar, kendi içlerinde Türk ve Müslüman kimliğini devam ettiriyorlardı. Yaklaşık 3 milyon Müslümanın yaşadığı ülke olan Almanya'da Müslüman örgütlenmeleri oluşmaya başladı. 1970 den itibaren örgütlü bir biçimde dinlerine sahip çıkmaya başladılar. Müslümanlar dini yaşayabilmek, Cuma ve bayram namazlarını toplu olarak kılabilmek için ibadet alanları oluşturmaya başladılar ve Almanya'nın birçok yerinde cami ve mescit açmaya başladılar, günümüz Almanya'sında sadece Köln'de 60-70 cami ve mescit bulunmaktadır (Adıgüzel,2011:116-120).

1972 yılında Almanya'ya işçi olarak gelen göçmenlerle, Alman toplumu arasında uyum sağlamak için Yabancılar Meclisi kurulmuştur.1975'te İslâm Toplumu Milli Görüş, Avrupa Milli Görüş Teşkilatı adıyla kurulmuştur. 1973'ten sonra artan aile birleşmeleri ile Türk Sivil Toplum Kuruluşları da artmaya başlamış, bu kuruluşlar kültürün korunmasında, yaşanan yere uyum sağlama konusunda, Alman toplumuna etkin bir şekilde katılma konusunda göçmenlere yardım etmiştir (a.g.e: 122-128).

Alman toplumunda gün geçtikçe adını duyurmaya başlayan Türk toplumu, ırkçılar tarafından yabancı düşmanlığına maruz kalmaya başladılar. Türkler üzerinde ırkçı baskının en güzel örneği olan Mesut Özil, Türkiye'den Almanya'ya göç eden bir ailenin oğlu olarak Almanya'da doğmuştur. Almanya milli takımında oynayan futbolcu "Kazandığımızda Alman, kaydettiğimizde göçmen oluyoruz" diyerek ayrımcılığı çok güzel ifade etmiştir (Doğan,2018:21). Mesut Özil bu konuyla ilgili şunları söylemiştir:

"Kendimi ırkçılık ve saygısızlığa maruz kalmış hissederken, artık Almanya'yı uluslararası düzeyde temsil edemem. Almanya formasını gurur ve heyecanla giydim ama artık aynı şeyleri hissetmiyorum. Bu kararı vermek çok zordu çünkü her zaman takım arkadaşlarım, antrenörüm ve Alman halkı için her şeyimi verdim. Fakat Almanya Futbol Federasyonu'nun üst düzey yöneticilerinin Türk kökenime saygı göstermemeleri ve beni bir siyasi propaganda aracına dönüştürmeleri, işleri dayanılmaz noktaya getirdi. Bunun için futbol oynamıyorum. Arkama yaslanıp öylece duracak değilim. Ayrımcılık asla kabul edilemez" (a.g.e:22).

Bir zamanlar Türklere muhtaç olup bütün ağır işlerini Türklere yaptıran Alman toplumu zamanla Türklere nefret etmeye başlamış ve bu nefretlerini her şekilde onlara göstermişlerdir. Bazı yerlerde Türklere ev verilmiyor, Almanlar Türklere komşuluk yapmak istemiyorlardı. İççe yaşadıkları Türklere görmezden geliyorlar, onları ülkelerinde istemiyorlardı. Aşağıdaki resimlerde Türk düşmanlığının sokaktaki duvarlara yansımaları görülmektedir.

Resim 4: Türklere Yönelik Yazılan Duvar Yazıları
Çeviri: “Sizin kültürünüz buraya ait değil”

Kaynak: Doğan,2018: 278

Resim 5: Türklere Yönelik Yazılan Duvar Yazıları
Çeviri: “Türkler öldürülecek”

Kaynak: Doğan, 2018:278

Resim 6: Türklere Yönelik Yazılan Duvar Yazıları
Çeviri: "Türkler dışarıya"

Kaynak: Doğan, 2018:276

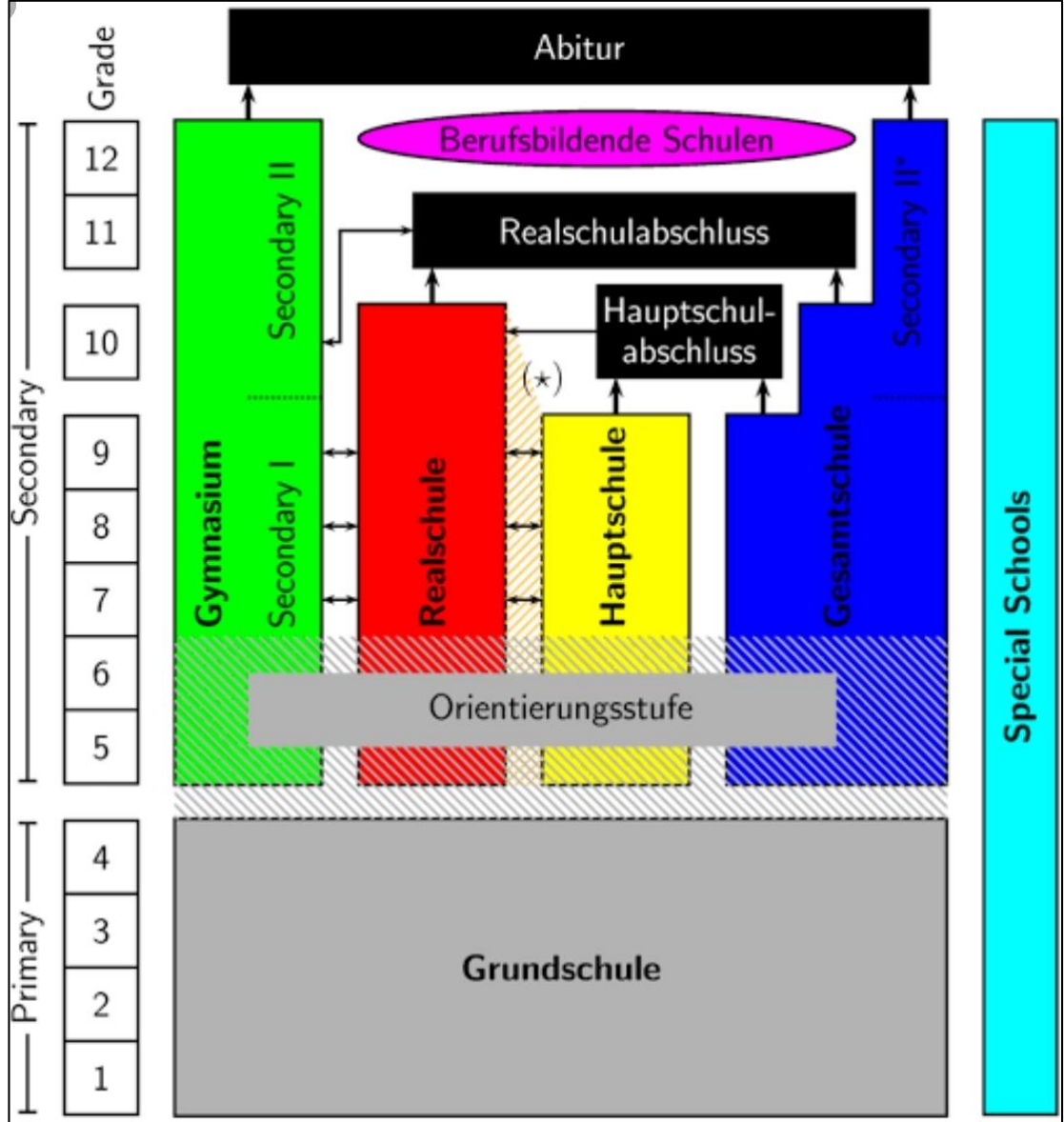
Gençliğini, enerjisini hayallerini Almanya için harcayan Türk toplumu Almanya’da hak ettiği değeri kuşkusuz bulacaktır. Almanya’nın bel kemiği olan sanayiye, iş göçü yaparak canlandıran Türk toplumu Almanya’da ikinci sınıf vatandaş olmayı istememekte, Almanya’yı kendi vatanları olarak görüp aynı değeri Alman halkından da beklemektedir. Birbiri içine geçmiş iki toplum olan Alman ve Türkler birbirlerine karşı saygılı ve hoşgörülü bir şekilde yaşamak zorundadırlar.

2.2.2. Almanya'da Eğitim

Almanya'daki eğitim 6 yaşından başlayıp 18 yaşına kadar devam eden 12 yıllık bir süreçtir. Resmî okulların hepsi ücretsizdir, öğretim malzemeleri kısmen ücretsizdir. Çocuklar 3 yaşına gelince 6 yaşına kadar isteğe bağlı Kindergarten'e (kreş) giderler. Çocuklara burada hayata hazırlanma, sosyal eğitim, konuşma yeteneğinin artması gibi sosyal beceriler kazandırılır. Temel okullar (Grundschule) 6 yaşında başlar, bu okullar bazı eyaletlerde değişse de genellikle 4 yıldır. Sadece Berlin ve Brandenburg eyaletinde 6 yıldır. Bu okullarda okuma yazma, 4 işlem, temel bilgi ve beceriler verilir. Yön tayini okullar (Orientierungsstufe) 5.ve 6.sınıfları kapsayan çocuğun hangi okula gideceğine karar veren sınıflardır. Çocuk bilgi ve becerisine göre, ailesi ve öğretmenleriyle bir okul seçer. Seçebilecekleri 3 okul türü vardır. İlki Esasokul (Hauptschule): Bu okulda 9. ya da 10.sınıflara kadar okuyanlar meslek öğrenimine başlarlar. Bu okula giden Türk öğrencilerin sayısı fazladır. İkincisi Ortaokul (Realschule): Bu okullar Esasokul ve lise arasında yer alır. 10.sınıfa kadar sürer ve bu okulu bitirenler meslek lisesine girmeye hak kazanırlar. Kamu alanında orta düzeyde çalışmak için bu diploma şarttır. Üçüncüsü ise Lise'dir. (Gymnasium). Üst düzey ortaöğretim kurumu olan bu lise 13.sınıfa kadar devam eder. Bu okuldan mezun olanlar bilimsel yüksekokullara girme şansını yakalar. Bu okullara Alman öğrencilerin %23'ü girerken, Türk öğrencilerin sadece %5'i girebilmektedir. Kısaca özetlemek gerekirse Hauptschule'yi bitirenler iş yerlerinde çıraklık eğitimi görerek uzmanlaşırlar ve meslek sahibi olurlar. Realschule'yi bitirenler meslek liselerine ve yüksekokullara gidebilirler, kamu sektöründe çalışabilirler. Liseyi bitirenler ise üniversiteye giderler. Bunların dışında özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için "Sonder Schule" okulları vardır. Burada engelli çocuklara temel eğitimler verilir, bir meslek sahibi olması sağlanır. Almanya'da din dersi olmasına rağmen zorunlu değildir. Çocuk 14 yaşına gelince din dersini isteyip istemediğine karar verir (<http://blog.milliyet.com.tr/alman-egitim-sistemi-ozet-olarak-/Blog/?BlogNo=26768>).

Aşağıdaki tabloda Alman eğitim sisteminin özeti yer almaktadır:

Şekil 1: Alman Eğitim Sistemi

Kaynak: [http://wikiwand.com/tr/Almanya%27da_eğitim](http://wikiwand.com/tr/Almanya%27da_e%C4%9Fitim)

Almanya'daki Türkler maalesef eğitim sistemine çok fazla dahil olamamaktadır, bunun en büyük sebebi Almanca bilmedeki sıkıntıdır. Yurtlarına dönmek üzere gelen ilk işçiler, nasıl olsa döneceğiz düşüncesiyle Almanca öğrenmemişler, yerleşik yaşantıya geçince de kendi bölgelerinde, kendileri gibi göçmenlerle yaşadığı için Almanca'ya ihtiyaç duymamışlardır.

2002’de yapılan bir araştırmaya göre Berlin’de yaşayan Almanyalı Türklerin eğitim düzeyi:

- %11’i Okul terk/Diplomasız (Kein Abschluss)
- %46’sı İlk ve Ortaokul (Hauptschule veya Volksschule)
- %25’i Orta dereceli lise (Mittlere Reife/Fachschulreife)
- %12’si Yüksek dereceli lise (Hochschule Abitur/ Fachhochschulreife)
- %7’si niversite/Yüksekokul (Universitt/ Hochschule veya Fachhochschule) (http://www.tasam.org/tr/TR/Icerik/76/almanyada_turklerin_egitim_alaninda_karsila_stilari_sorunlar).

Adıgüzel’e (2011:42) göre birinci kuşaklar Almanca bilmezken, ikinci ve üçüncü kuşaklar Türkçe değil Almanca ile büyümekte, fakat her iki dile de yeterince hakim olamayan bu kuşaklar gündelik hayatta Almanca-Türkçe karışık bir dille konuşmaktadır. Yeni bir dilin öğrenilebilmesi için öncelikle ana dil iyi bilinmelidir; bu yüzden ikinci ve üçüncü kuşakların önce ana dillerini yeterince öğrenmeleri gerekir. Keskin’e (2009:98) göre Türkçe en azından seçmeli ders olarak okullarda okutulmalıdır. Ana dillerini öğrendikten sonra Alman dilini öğrenmek için çocuklar kreşe gnderilmelilerdir. Yine, Keskin’e (2009:96) göre Türk kökenli çocukların çoğu okul çağına gelince yetersiz Almanca’yla dersleri iyi bir şekilde takip edemiyorlar. Bu yüzden çocuklar en geç 3 yaşında kreşlere verilmelidir. Fakat Almanya’da çoğu Türk anne çalışmadığı ve evde olduğu için çocuklarını erken yaşta kreşe vermiyor, Almanca öğrenmeyen ocuklar Alman dilinde sıkıntı yaşıyor ve bu sıkıntılardan dolayı eğitim alanında çok yol kat edemeyip eğitimlerini yarıda bırakıyorlar. Türk anne babalar da eğitim yönünden çocuklarına yardım edemiyorlar; çünkü hem Almancayı çok iyi bilmiyorlar hem de Alman eğitimi sistemi hakkında çok bilgi sahibi değiller (Keskin,2009:99).

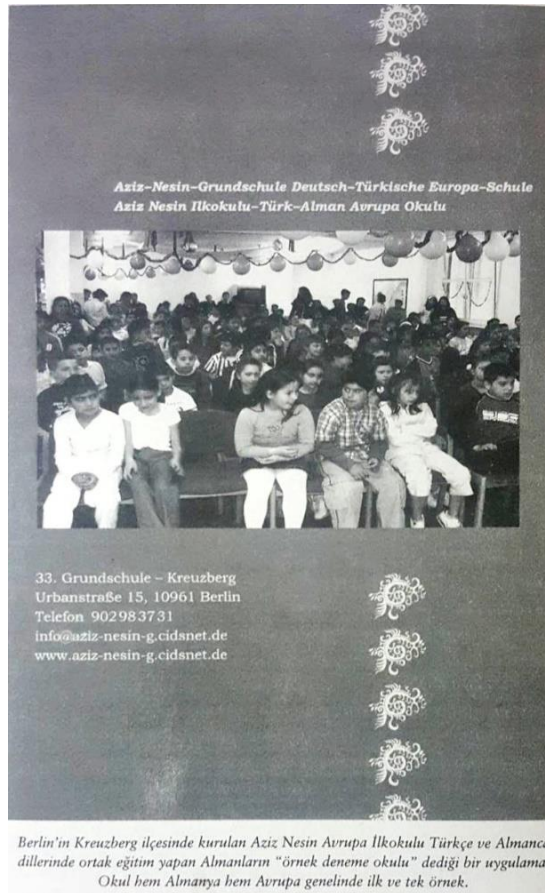
Alman Hkmeti ikinci ve üçüncü kuşakların Almanya’ya daha iyi uyum sağlayabilmesi için diğer sosyal derslerle beraber din dersinin de Almanca alınması gerektiği görüşünü savunur. Bu yüzden Türkler dinlerini ana dillerinde öğrenmek için cami kurslarına gitmeyi uygun görürler fakat bu kurslara katılım oranı sadece %20 civarındadır. (Adıgüzel,2011:25). Tarih derslerinde ise Türk ğrencilere Adıgüzel’e (a.g.e:66) göre neredeyse Osmanlı Devleti ile kısıtlı, tek yönlü bir tarih dersi verilmektedir. 2005 yılından

beri Göç Yasası kapsamında Almanya'daki göçmenlere uyum kursları verilmektedir. Ortalama 7-8 ay süren kurslarda temel Almanca ve oryantasyon kursu verilmekte, çalışanlar için akşam kursları düzenlenmektedir. 2006 yılı sonuna kadar 100.000 kişi bu kursu tamamlamıştır. Bu kursların hedefi B1 seviyesi yani “yeterince” Almanca bilme seviyesidir (a.g.e:101-104).

Berlin-Kreuzberg’de bulunan “Aziz Nesin Avrupa İlkokulu” iki dille eğitim veren bir okuldur. Dillerin eşitliği, Avrupa okullarının temel ilkesidir. Okulda hayat bilgisi ve branş dersleri Türkçe, matematik dersleri Almanca verilmektedir. Türkçe ve Almancaya ek olarak üçüncü bir dil olarak İngilizce eğitimi verilmektedir. Aynı anda iki öğretmenin aynı sınıfta ders vermesiyle iki dilli bir eğitim ortamı oluşuyor ve çocuklar her iki dile de hâkim olabiliyorlar. Okul 08.00-16.00 arasında açıktır, fakat 06.00-07.30 ve 16.00-17.00 saatleri arasında yani okulun kapalı olduğu saatlerde ücret karşılığı bakım olanağı vardır. Okulda 32 sosyal etkinlik grubu vardır, 24 öğrencilik sınıflarda eğitimin verildiği okulda halen 32 öğretmen ve 23 eğitici eğitim vermektedir (Mortan ve Sarfati, 2011:196-201).

Resim 7: Almanya'daki Aziz Nesin Okulu Afışı

Kaynak: Mortan ve Sarfati:2011:198

Almanya'daki Türk toplumunun eğitim seviyesini iyileştirmek için öncelikle Türkçeye sonra da Almancaya ağırlık verilmeli her iki dilde de akademik düzeyde bilgi sahibi olunmalıdır. Türkler arasında dil problemi yüzünden eğitimi bırakma sorunu çözümlenmelidir. Almanya'da yaşayan birinci kuşak Türklerin de Almanca öğrenmeleri teşvik edilmelidir.

2.3. Almanya'ya Göçün Anlatıldığı Filmler

Almanya'ya göç olgusu sosyal hayatta olduğu kadar edebiyat ve filmlerde de önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. 1961'den günümüze kadar geçen süreçte Almanya artık gurbet olmaktan çıkmış ikinci vatana dönüşmüştür. Almanya'ya göç, gerek yabancı gerekse yerli yönetmenler tarafından beyaz perdeye aktarılmış, bu filmlerde Almanya'ya gidiş nedenleri, Almanya'da yaşananlar seyirciye yansıtılmaya çalışılmıştır.

1934 yılında doğan ve 2009'da ölen yönetmen Halit Refiğ birçok filme imza atmış bir yönetmendir. 1969 yılında yönettiği “Bir Türk'e Gönül Verdim” filmi Almanya'da çalışan Türk kocası tarafından terk edilen Alman kadınının hayatını anlatır. Türk koca memleketi Kayseri'ye döner ve Alman eşini bir daha aramaz. Türk kocası tarafından terk edilen Alman Eva Kayseri'ye kocasını bulmak için gelir ve kocasının bir başkasıyla evlendiğini öğrenir. Türkiye'de tanıştığı şoför Mustafa sayesinde İslâmiyet'le tanışır Müslüman olur; Alman kadın Eva ve Mustafa evlenecekleri akşam, Mustafa eski koca tarafından öldürülür.

Türkan Şoray'ın yönettiği “Dönüş” filmi 1973 yılında gösterime girmiştir. Tarla borcunu ödemek için Almanya'ya çalışmaya giden İbrahim ve Türkiye'de kalan karısı Gülcan'ın hikâyesi anlatılır. Türkiye'de tek başına kalan Gülcan köyün ağasının baskılarına maruz kalırken bir gün İbrahim Almanya'dan döner. Fakat İbrahim temelli gelmemiştir. Almanya'ya dönmek, oranın rahat imkânlarından kopmamak ve araba almak istemektedir. Tekrar Gülcan'ı bir başına bırakıp Almanya'ya döner, orada yeniden evlenir ve köyünü, eşi Gülcan'ı unuttur. Gülcan ağanın baskılarıyla daha fazla uğraşmak zorunda kalır ve ağa tarafından iftiraya uğrar, bu iftira mektupla İbrahim'e bildirilir. İbrahim yeni eşi ve çocuğuyla Almanya'dan köye doğru yola çıkar, İbrahim namusunu temizleyecektir. Dönüş yolunda İbrahim ve Alman eşi trafik kazasında ölürlere, çiftin kazadan yaralı kurtulan çocuğuna Gülcan sahip çıkar. Kocası İbrahim ve Alman eşinin öldüğünü gören Gülcan “Dönüşün böyle mi olacaktı İbrahim!” diyerek aslında hep kocasının bir gün döneceğini umduğunu dile getirir. Bu filmde İbrahim'in Almanya'ya gittikten sonra

değişmesi, köyünü ve köylülerin yaşam biçimini küçümsemesi, eşine ve topluma karşı yabancılaşması anlatılır (Kaplan,2017:110).

Orhan Aksoy tarafından yönetilen bir başka göç filmi 1974 yapımı “Almanyalı Yârim” filmidir. Filmde çalışmak için Almanya’ya giden ve orada bir Alman kızını âşık olan gencin hayat hikâyesi anlatılır. Alman kız ve Türk erkek birbirlerini severler evlenmek isterler, kızın ailesi ise bu evliliğe karşı çıkarken Türk gencin ailesi bu evliliği onaylar. Müslüman olan ve Meral adını alan Alman kız ve Türk genci filmin sonunda ölür.

1974 yapımı bir diğer film Orhan Elmas’ın yönettiği “El Kapısı’dır. Bu filmde Almanya’ya çalışmaya giden Türk kızıdır. Sevdiği adamın tedavi masrafını karşılamak için Almanya’ya işçi olarak gider. Kaplan’a (2017:111) göre film ağa baskısını ve kadının toplum içindeki yerini anlatır.

Oksal Pekmezoğlu tarafından yönetilen 1974 yapımı “Almanya’da Bir Türk Kızı” filminde Almanya’da yaşayan ve kendisinden boşanmak isteyen eşini bulmak için Almanya’ya giden kızın hikâyesi anlatılır. Almanya’da Türk kızı ünlü bir şarkıcı olur ve eşi kendisine dönmek ister. Bu filmde klişe senaryo olan Almanya’ya gidince değişen, geldiği yerleri beğenmeyen genç motifi işlenmiştir.

1976 yapımı Belma Sander imzalı “Şirin’in Düğünü” filminde başlık parası karşılığında zorla evlendirilmek istenen Şirin’in Almanya’ya kaçması ve burada kadın pazarlayıcısının eline düşmesi konu edilir. Bu filmde köylerdeki Türk kadınının toplumdaki yeri gözler önüne serilirken, Almanya’daki işsizlik sonucu kadın tüccarlarının eline düşen ve bunlar tarafından öldürülen göçmen kadının hikâyesi anlatılır (a.g.e: 111-112).

Korhan Yurtsever tarafından 1979 yılında yönetilen “Karakafa” filminde Almanya’da işçi olarak çalışan Cafer’in eşi ve çocuklarını Almanya’ya aldırması konu edilir. 1980 yılında film sansürlenmiş ve Türkiye’de gösterime girmemiştir. Kaplan’a (2017:163-164) göre film Almanya’ya göç eden bir ailenin bilinçlenmesini anlatır. Filmde Cafer’in eşi de çalışmaya başlar, eşine destek olur, zamanla bilinçlenen kadın hak arama mücadelesine girer. Cafer işten çıkarıldıktan sonra ailesini ihmal eder, çocukları yanlış davranışlara yönelmiş, aileyi yine Cafer’in eşi toparlamıştır. Bu filmde Cafer’in eşinin çalışması klasik kadının toplumdaki yeri anlayışını yıkmıştır (a.g.e: 163).

1979 yılında Şerif Gören tarafından yönetilen “Almanya Acı Vatan” filmde Almanya’ya gitmek için formalite evlilik yapan bir çiftin hikayesi anlatılır. 5 sene önce Almanya’ya çalışmaya giden Güldane sahte evlilik yaparak Mahmut’u da Almanya’ya aldırır. Bu sahte evlilik zamanla gerçek bir evliliğe dönüşür; fakat Almanya’da çalışmaktan yorulan Güldane köyüne dönmek ister. Kocasını ise Almanya’ya alışmış buraları terk etmek istemez. Bu filmde Almanya’daki çalışma hayatının zorlukları gözler önüne serilir.

Yusuf Kurçenli tarafından yönetilen 1984 yapımı “Ölmez Ağacı” filminde Kaplan'a (2017: 114) göre rahatsızlığına rağmen işten çıkarılma korkusuyla rapor alamayan bir işçini hayatı anlatılır, yabancıların Almanya’daki ezilmişlikleri gözler önüne serilir.

Kartal Tibet tarafından yönetilen 1985 yapımı “Gurbetçi Şaban” filminde Almanya’ya çalışmaya giden Şaban’ın Almanya’da yaşadıkları ve sonunda zengin olması komik bir dille anlatılır. Turist vizesiyle Almanya’ya giden Şaban kaçak işçi olarak çalışır, daha sonra çalışma iznine sahip bir kızla evlenen Şaban, Almanların çocuk yardımı yaptığını duyunca köydeki tüm baba adı Şaban soyadı Yıldız olan çocukları kendi çocuğuymuş gibi Alman yetkililere bildirir ve çocuk yardımı alır. Bu çocuk yardımlarını biriktiren Şaban bunları sermaye yaparak iş kurar ve işlerini büyütür. Filmin sonunda Şaban zor şartlar altında çalıştığı fabrikayı satın alarak, zamanında kendisine zorluklar çıkaran Alman patronundan intikam alır. Filmde Şaban’ın patronu Alman “kötü Alman” profilinde yabancı düşmanı, Türklerden nefret eden, ırkçı olarak gösterilir (Kaplan:2017, 167).

Tevfik Başer’in yönettiği 1986 yapımı “40 Metrekare Almanya’da kocası Dursun’la evlendikten sonra Almanya’ya yerleşen Turna’nın hikâyesi anlatılır. Almanya’nın kötülüklerinden korumak için karısını eve kilitleyen Dursun, işe gidince, Turna 40 metrekarelik evde kalır. Tek isteği dışarı çıkmak olan Turna eşinin geçirdiği sara krizi sonucu ölmesiyle artık özgürdür. Filmde, Dursun kendilerini toplumdan dışlayarak kültürlerini korumak istemektedir. Kilitlenen kapı dış dünyaya karşı kapalılığı simgeler. Toplumla arasına mesafe koyan Dursun aynı mesafeyi karısıyla olan iletişimine de koyar, bu iletişimsizlik ise Türkiye’deki erkek egemen, kültürün Almanya’da da devam ettirilmesidir (Kaplan, 2017:193-196).

Bir başka Tevfik Başer filmi 1988 yapımı olan “Yanlış/Sahte Cennete Veda” adlı filmidir. Filmde Almanya’daki farklı kültürden dolayı bunalıma girip kocasını öldüren bir kadının hikâyesi anlatılır. Hapse düşen kadın orada Almanca öğrenir, farklı insanları tanır ve

cezası bitince özgürlüğe kavuşmak ister. Filmin başrol oyuncusu Zuhal Olcay bu filmle 1989 yılında En İyi Kadın Oyuncu ödülünü almıştır.

İsmet Elçi tarafından yönetilen “Son Randevu” ve “Kısmet ve Düğün” filmlerinde yurt dışındaki gençlerin sorunları anlatılmakta, kültür farkları gösterilmektedir (Kaplan,2017: 118).

1988 yapımı Şerif Gönen tarafından yönetilen “Polizei” filminde Almanya'da çöpçülük yaparak hayatını kazanan Ali Ekber'in sevdiği kızın dikkatini çekmek için polis kılığına girmesi anlatılır. Polis kılığına girerek kendisini küçük gören işletmelere ceza yazan Ali Ekber polis kıyafeti sayesinde toplumdaki saygınlığını artırır. Filmin sonunda gerçek kimliğine dönen Ali Ekber aslında Türklerin Alman polisinden korkusunu gösteren bir figürdür (Kaplan,2017:169).

Adalet Ağaoğlu'nun “Fikrimin İnce Gülü” adlı romanından sinemaya aktarılan “Sarı Mercedes” Tunç Okan tarafından yönetilen 1992 yapımı bir filmidir. Filmde çocukluk hayali olan Mercedes'i almak için Almanya'ya çalışmaya giden Bayram'ın hikâyesi anlatılır. Satın aldığı bal rengi Mercedes'ine “Balkız” ismini koyan Bayram arabasıyla Ankara'daki köyüne dönmek ister. Köyüne yaklaştığı sırada kaza geçiren Bayram'ın arabası hurdaya döner. Almanya'ya gitmek için yakın arkadaşının hastaneden aldığı sağlam raporunu kullanan Bayram bu oyununun ortaya çıkmasıyla hem arkadaşını hem sevdiği kızı kaybetmiş, tüm köy halkı Bayram'ın Almanya'ya gitmek için yaptığı sahtekarlığı görmüştür. Almanya'da kaldığı süre zarfında bunları bilmeyen Bayram köyüne yaklaştığı sırada bir çoban çocuktan bu gerçekleri öğrenir. Artık bir köyü olmadığını öğrenen Bayram ve hurdaya dönen Mercedes'i aslında emeklerin yok oluşunun bir sembolüdür.

Sinan Çetin tarafından yönetilen 1993 yapımı “Berlin in Berlin” filminde fotoğraflarını çektiği Dilber'in kocası Mehmet'le kavga ederken yanlışlıkla Mehmet'in ölümüne sebep olan Thomas kaçır ve tesadüfen öldürdüğü Mehmet'in ailesinin evine sığınır. Töreler gereği eve sığınan kimseye el kalkmaz ve Thomas o evde kalır. Film sonunda Dilber ve Thomas birlikte evden giderler.

Filmde yabancı düşmanlığı ve Türklerin dışarıya kapalı yaşam biçimleri gösterilmektedir. Filmin sonunda Dilber ve Thomas'ın birlikte kaçması Türk Alman ilişkilerinde bir umudu, güzel iletişimi, anlaşmayı sembolize eder (Kaplan,2017: 205).

Fatih Akın'ın yönettiği 2004 yapımı "Duvara Karşı" filminde psikolojik sorunları olan Cahit ve Sibel'in hikâyesi anlatılır. Alkol bağımlısı olan Cahit ve ailesinin baskısından bunalan Sibel intihara kalkışır ve hastanede tanışır. Cahit ve Sibel birbirlerine şans vermek için evlenirler. Cahit'in hapse girmesiyle İstanbul'a giden Sibel burada evlenir ve çocuğu olur. Cahit hapisten çıkınca sevdiği kadın olan Sibel'i bulmaya İstanbul'a gider fakat Sibel ailesini seçer. Kaplan'a (2017: 205-215) göre filmde Cahit kimlik bunalımı yaşayan, Almanya'da büyüyen ve Türkiye'yi hiç tanımayan ve sonunda kökleri olan Mersin'e giden bir kişidir. Sibel ise her ne kadar özgürlük istese de asıl isteği şefkat, bağlılık ve bir ailedir. Filmin sonunda Sibel Cahit'i değil onu koruyan eşini seçer.

Duvara Karşı filmi 17. Avrupa Film Ödülleri'nde En İyi Film seçilmiş, ayrıca En İyi Yönetmen, Altın Ayı Alman Film ödülleri de kazanmıştır.

Sadece Türk yönetmenler değil, yabancı yönetmenler de Almanya'daki göç kültürünü işleyen filmlere imza atmışlardır. Alman yönetmen Hark Bohm tarafından yönetilen "Yasemin'de Türk kızı ve Alman genci arasındaki aşk öyküsü anlatılır. Geleneksel aile yapısı arasında sıkışan Yasemin Alman Jan'ı sever fakat ailesi bu ilişkiye karşı çıkar. Yasemin 2. ve 3. kuşakların yaşadığı uyum sorununu gözler önüne serer. Ailesinin gelenekselliğine karşın Yasemin modernliğin sembolüdür. Filmin sonunda katı amcasına benzemeyen daha ılımlı babası ve sevdiği adam Jan sayesinde aydınlık günlere doğru yola çıkarlar (Kaplan,2017:196-199).

Arjantinli yönetmen Jeanine Meerapfel'in yönettiği "Melek dönüyor" adlı belgesel film Almanya'da uyum sorunu çekmemesine rağmen, yabancı düşmanlığından dolayı memleketi İstanbul'a dönen kadının hayat hikâyesi anlatılır (a.g.e:114).

Alman gazeteci Günter Wallraff, kılık değiştirerek Almanya'da kaçak işçi olarak çalışan Ali Levent kimliğine bürünmüş, 83-85 yıllarında gizli çekimler yaparak "En Alttakiler" belgeselini yapmıştır. Bu belgeselde kaçak işçi olarak çalışmanın zorlukları, işsizlikten Türk işçilerin sorumlu tutulması konuları işlenmiştir (a.g.e:115).

Almanya'ya yapılan göç teması sadece filmlerde değil müzik alanında da boy göstermiştir. Ruhi Su türküsü olan "Almanya Acı Vatan" türküsü şu şekildedir:

Resim 8: Almanya Acı Vatan Türküsü

Almanya aci vatan
Adama hiç gülmeyi
Nedendir bilemedim
Bazilari gelmeyi

Üçü kız iki oğlan
Kime birakip gittin
Böyle güzel yuvayi
Atese yakip gittin

Almanyaya gitmissin
Orada evlenmissin
Tam yedi sene oldu
Evine gelmemissin

Az çok para yollarsin
Bu para neye yarar
Bes çocukla ailen
Hepisi seni arar

Kaynak: <http://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/12951/almanya-aci-vatan>

Türkiye’den yapılan göç sonucu Almanya zamanla Türklere değer vermeye başlamış, gazete ve dergiler Türk yayınlar yapmaya başlamıştır. Kaplan’a (2017:125-127) göre bu yayınlar şöyledir:

- 1963 yılında Anadolu-Almanya'da yaşayan Türklerin gazetesi yayına başlamıştır.
- 1964'te Westdeutscher Rundfunk radyosu Türkçe yayına başlamıştır.
- 1969 yılında Akşam, Hürriyet, Tercüman gazeteleri Türk işçiler için Avrupa eki çıkarmaya başladı.
- 1974 yılında 'Sender Freies Berlin' radyosu Türkçe radyo yayını yapmaya başlamıştır.
- 1985 yılında Türkçe yayın yapan TDI Berlin radyo istasyonu yayına başlamıştır.
- 1990'da Türk Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) Avrupa'da günlük televizyon yayınına başlamıştır.

2.4. Almanya'da Göç Edebiyatı

Göç; insanları, toplumları, ülkeleri, uygarlıkları etkileyen bir kavram olarak edebiyatta da kendine yer bulmuştur. Sadece göç eden toplum değildir değişimden etkilenen, göç edilen yerdeki toplum da etkilenir, değişir göçle beraber. Birbirinden farklı insanlar bir araya gelir, farklı kültürler sentezlenir. Her iki toplum için de bazen sancılı olur bu değişim

süreci, direnirler değişmemeye; kendilerini kapatırlar, etkilenmek istemezler; fakat eninde sonunda başlar değişim, gelişim; göç sadece insanları değil koskoca bir toplumu da etkiler.

Almanya'ya göç, geçici bir göç olarak değerlendirilirken zamanla yerini kalıcılığa bırakmış, gidenler geri dönmek istememiş, misafirlik yerini yurttaşlığa bırakmıştır. Almanya'ya yerleşen Türk toplumu kendilerini, sosyal hayat, eğitim, kültür, film ve edebiyat alanında göstermeye başlamışlar, Almanya'da yazan Türk yazarlar dönemini başlatmışlardır. Alman Edebiyatı'nın gelişimine katkıda bulunan bu Türk yazarların bazıları Türkçe eser kaleme alırken, bazıları ise Alman dilinde eser vermeyi tercih etmişlerdir. Almanya'ya göç eden insanların oluşturduğu edebiyata önceleri "Konuk İşçi/Misafir İşçi Edebiyatı" dendi, fakat Almanya'da eser veren yazarlar birer misafir değil, Almanya'ya yerleşmiş göçmenlerdi. Daha sonra ise "Göç Edebiyatı ya da Göçmen Edebiyatı" denilen yeni bir edebiyat akımı oluştu.

Edebiyat bilimcileri, Göç Edebiyatını 3 dönemde inceler. 1970-1980 yılları arası 1.dönem, 1980-1990 arası 2.dönem ve 1990'dan günümüze kadar olan süreç ise 3.dönem olarak adlandırılır. 1.dönem edebiyatı Bekir Yıldız, Fakir Baykurt, Yüksel Pazarkaya, Şinasi Dikmen, Habib Bektaş, Güney Dal, Yaşar Miraç, Aras Ören, Fethi Savaşçı, Yücel Feyzioğlu gibi 1.kuşak yazarların oluşturduğu edebiyat dönemidir. Göç edebiyatının oluşmasında zemin hazırlayan bu yazarlardan Fakir Baykurt, Almanya'ya gitmeden önce de Türkiye'de eserler veren bir yazardır. Bu yazarların Almanca dil yeterliliği az olduğu için genellikle eserlerini Türkçe vermeyi tercih etmişlerdir; fakat Kemal Kurt ve Yüksel Pazarkaya bazı eserlerini Almanca kaleme almıştır. Aralarında işçilerin de olduğu 1. Kuşak yazarların eserlerinde vatanlarından ayrılmanın vermiş olduğu üzüntü, hasret, yeni yere uyum sağlayamama, geri dönüş, sabır, sıla özlemi, dil bilmemenin yarattığı sıkıntı konuları işlenmiştir.

1980-1990 yılları arasında kendini gösteren 2. Kuşak yazarlarının oluşturduğu dönem Almanya'da doğmuş ya da küçük yaşta ailesiyle Almanya'ya gelmiş ya da eğitim için Almanya'ya gelen yazarların oluşturduğu edebiyat dönemidir. 2.kuşak yazarlar her iki dile de hâkim olan, eğitimlerini Alman dilinde alan ve eserlerini çoğunlukla Almanca yazan yazarlardır. Bu yazarlardan bazıları; Saliha Scheinhardt, Feridun Zaimoğlu, Renan Demirkan, Alev Tekinay, Nevfel Cumart, Zafer Şenocak'tır. Bu yazarlarının eserlerinde,

genellikle iki vatan iki kültür arasında kalma, nereye ait olduğunu bilememe, vatansızlık, kimlik karmaşası konuları görülür.

1990'lı yıllardan beri var olan 3.kuşak yazarları,1.kuşak olarak Almanya'ya gidenlerin çocukları ya da torunlarıdır. Alman kültürüne ve diline çok iyi hâkim olan bu kuşak yazarlarının bazıları; Emine Sevgi Özdamar, Yade Kara, Zehra Çırak, Osman Engin, Murat Karaaslan'dır.

1960'lı yıllarda yazmaya başlayan 1.kuşak yazarlarında yalnızlık ve anavatan özlemi vardı. 1.kuşak yazarları için yazmak dış dünyada yaşadıkları zorlukları, uyum güçlüklerini, ekonomik sıkıntıları dile getirmektir. 1.kuşak yazarları işçi sorunlarını temel aldığı için bu dönemde oluşan edebiyata “Konuk işçi edebiyatı” deniyordu ama zamanla değişen konularla bu terimde yavaş yavaş rafa kalkmaya başladı ve bu edebiyat “Göçmen Edebiyatı” oldu. 2.kuşak yazarları uyum sorunu çekmedikleri, Alman kültürüyle bütünleştikleri için Alman okurlar tarafından benimsenmişler ve edebiyatta çift kültürlü bir bakış açısı yaratmışlardır (Kuruyazıcı,1992:7-9). Daha fazla okur kitlesine sahip olan 2. kuşak yazarların eserlerinde iki dünya (Almanya ve Türkiye) konusu, hangisinin vatan olduğuna karar verememe sorunları aktarılır.

Almanya'da oluşan göçmen edebiyatıyla Alman halkı kendilerini dışardan görebilme, doğru bildiklerini tekrar sorgulama, farklı bir bakış açısından kendilerine bakabilme fırsatı yakaladılar. Göçmen edebiyatı Alman ve Türk toplumunun birbirlerini anlaması, tanınması açısından bir köprü görevi görmüştür (Polat,1992:13).

Almanya'da yazan ve göçmen edebiyatını oluşturan Türk yazarların doğum yılları ve memleketleri şu şekildedir:

- Fakir Baykurt: 1929-1999 Burdur
- Habib Bektaş: 1951 Salihli
- Bekir Yıldız: 1933-1998 Urfa/İstanbul
- Yüksel Pazarkaya: 1940 İzmir
- Şinasi Dikmen: 1945 Samsun
- Güney Dal: 1944 Çanakkale
- Yaşar Miraç: 1953 Trabzon
- Aras Ören: 1939 İstanbul
- Fethi Savaşçı: 1930-1989 Ödemiş

- Yücel Feyzioğlu: 1946 Kars
- Saliha Scheinhardt: 1946 Konya
- Feridun Zaimoğlu: 1964 Bolu
- Renan Demirkan: 1955 Ankara
- Alev Tekinay: 1951 İzmir
- Zafer Şenocak: 1961 Ankara
- Nevfel Cumart: 1964 Lingelfeld/ Almanya
- Emine Sevgi Özdamar: 1946 Malatya
- Yade Kara: 1965 Erzincan
- Zehra Çırak: 1960 İstanbul
- Osman Engin: 1960 İzmir
- Murat Karaaslan: 1955 Malatya
- Levent Aktoprak: 1959 Ankara
- Tefvik Başer: 1951 Çankırı
- Nuray Lale: 1962 Antakya
- Selim Özdoğan: 1971 Köln
- Hasan Özdemir: 1963 Sorgun
- Akif Pirinçi: 1959 İstanbul (Asutay, 2014: 31-379).

Hem Alman toplumunu hem Türk toplumunu etkileyen Almanya'ya işçi göçü serüveni her iki ülkenin edebiyatına da etki etmiştir. Türk yazarlarımızın eserleri Türk edebiyatının bir parçası olmakla beraber Almanya'da yazıldığı veya Almanya'daki yaşananları anlattığı için Alman edebiyatının da ürünleridir. Her iki ülkenin edebiyatına katkıda bulunan Türk yazarlarımızın eserlerinde değişen süreçle beraber konular da değişime uğramıŐ, 1.kuşak yazarların eserlerindeki vatan özlemi, 2.kuŐaklarda yerini vatansızlığa bırakmış, 3.kuşak ise kendini tamamen hem Türk hem de Alman olarak gören bir yazın ortaya çıkarmıştır.

1.kuşak yazarlarla başlayan göçmen edebiyatı, 2. KuŐaklarla yeni bir boyuta ulaŐmıŐ, 3.kuşaklar özgün bir edebiyat dili ortaya çıkarmıŐlardır.

BÖLÜM 3. ALMANYA'DA YAŞAYAN TÜRK YAZARLAR

1960'lı yıllardan günümüze uzanan Göçmen Edebiyatı farklı süreçlerden geçen ve her süreçte farklı temaların işlendiği bir edebiyat türüdür. Zengin (2010, 332-333)'e göre Almanya'da göçmenlerin oluşturduğu bu edebiyat türü şu isimlerle anılmıştır.

- Konuk İşçi Edebiyatı (Gastarbeiter Literatur)
- Azınlık Edebiyatı (Minderheitsliteratur)
- Gurbetçi Edebiyatı (Ausländer Literatur)
- Yabancı Edebiyatı (Literatur der Fremde)
- Göçmen Edebiyatı (Migrantenliteratur)
- Kültürlerarası Edebiyat (Interkulturelle Literatur)
- Kültür-aşırı Edebiyat (Transkulturelle Literatur)

Farklı sebeplerle Almanya'ya giden yazarlar yabancı bir ülkeden yaşamının ve çalışmanın yarattığı sıkıntıları, memleket hasretini, yaşadıkları dil problemini yazarak rahatlama yoluna gitmişler ve bu yazarların oluşturduğu ilk dönem edebiyatına da Konuk İşçi Edebiyatı denmiştir.

Zamanla, çalışmak için giden kişiler ailelerini de yanına alarak azınlık bir grup oluşturmuşlardır ve Almanya'daki Göçmen Edebiyatı bir dönem Azınlık Edebiyatı veya Yabancılar Edebiyatı ve Gurbetçi Edebiyatı olarak anılmıştır. İlk başlarda Almanya'da çalışan işçilerin sorunlarına değinen bu edebiyat türü zamanla konularını değiştirmiş, ikinci ve üçüncü kuşak yazarları ile farklı bir boyuta geçmiştir. İkinci kuşak yazarlar iki dilli ve iki kültürlü büyüyen, Türk toplumu ve Alman toplumu arasında kalan ve hangi topluma ait olduğu karmaşası yaşayan bir kuşaktır. Bu kuşaktaki yazarlar artık işçilerin sorunları konularından sıyrılan ve iki kültür arasında kalmayı eserlerine yansıtan bir kuşaktır. Bu kuşak yazarlarıyla edebiyat yeni bir isim kazanmış, Kültürlerarası Edebiyat veya Kültür-aşırı Edebiyat olarak anılmıştır, günümüzde ise tüm bu isimleri içine alan bir kavram olarak Göçmen Edebiyatı olarak bilinmektedir.

Almanya'da yazan Türk yazarlar birinci, ikinci ve üçüncü kuşak yazarlar olarak ayrılırlar ve bu yazarlar çalışmak için Almanya'ya giden işçi ailelerin çocukları olarak zorunlu bir şekilde küçük yaşta Almanya'ya giden yazarlar, eğitim için gönüllü olarak Almanya'ya giden yazarlar, kendileri işçi olarak gönüllü bir şekilde Almanya'ya giden yazarlar ve Almanya'da doğan yazarlar olarak kategorize edilebilir.

3.1. Oluşum Nedenlerine Göre Zorunlu Göç Eden Birinci Kuşak Yazarlar

3.1.1. Fakir Baykurt

1929 yılında Burdur'da dünyaya gelen yazarın asıl adı, savaşa gidip geri dönmeyen amcasının adı olan Tahir'dir. İlkokulu bitirdikten sonra yazar Isparta Köy Enstitüsü'ne yazılır ve burada okumaya ve şiire merak salar. 1947 yılında Köy Enstitüleri ve Kaynak Dergisi'nde şiirleri çıkan yazar o yıl köy enstitüsünden başarıyla mezun olur ve öğretmen olarak atanır. 1953 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'ne girer. 1955 de bu enstitüden mezun olan Baykurt Hafik'te ortaokulda öğretmenliğe başlar. Cumhuriyet gazetesinde yazılar yazan yazar bu yazıların bazıları yüzünden öğretmenlikten alınır ve Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığı Yapı İşleri Bölümü'nde görevlendirilir. Devam eden yazıları ve 1958'de yazdığı ilk romanı Yılanların Öcü yüzünden Bakanlık tarafından cezalandırılır ve altı ay açıkta kalır.

1960 yılında Ankara ilköğretim müfettişliğine atanır ve bu görevini yaparken Amerika'ya giderek Indiana Üniversitesi'nde yazma öğrenimi görür. 1963 de tekrar yurda dönen yazar müfettişlik görevine devam eder. 1970 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Yayın Müdürlüğü görevine başlar. 1971'de sıkıyönetim döneminde iki kere gözaltına alınır. Askeri mahkeme önünde yargılanan yazar daha sonra beraat eder ve siyasi sebeplerden dolayı emekli olur.

Emekli olduktan sonra 1977 yılında İsveç'te öğretmen yetiştirme çalışmalarına katılır. Almanya, Hollanda ve İsviçre'ye göçmen işçilerle iletişim kurmak için gider. Birçok esere imza atan ve birçok ödüle sahip olan Baykurt 1986 yılında Almanya'da Duisburg şehrinde öğretmenliğe başlar ve 1995 yılında görev yaptığı Pestalozzi Okulu'ndan emekli olur. Birçok eseri farklı dillere çevrilen yazar 1999 yılında Almanya'da vefat eder ve Duisburg'ta düzenlenen törenden sonra İstanbul'a getirilerek Zincirlikuyu Mezarlığı'nda defnedilmiştir (<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=365>).

Ödülleri:

- 1971 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü (Tırpan)
- 1974 Sait Faik Hikâye Armağanı (Can Parası)
- 1978 Orhan Kemal Roman Armağanı (Kara Ahmet Destani)
- 1979 Tiyatro Dergisi Tarafından Yılın Oyunu Ödülü (Sakarca)
- 1980 Ayni Dilligil Tiyatro Ödülü (Tırpan)

- 1984 Berlin Senatosu Çocuk Yazın Ödülü (Barış Çöreği)
- 1985 Alman Endüstri Birliği Yazın Ödülü (Gece Vardiyası)
- 1987 Sedat Simayı Edebiyat Ödülü (Yarım Ekmek)
- 1998 Yaşam Radyo Ustalara Saygı Onur Ödülü
- 1999 Pir Sultan Abdal Derneği Ödülü (Asutay,2014:87).

Eserleri:

Roman:

- Yılanların Öcü – 1954
- Irazca'nın Dirliği – 1961
- Onuncu Köy - 1961
- Amerikan Sargısı – 1967
- Tırpan – 1970
- Köygöçüren – 1973
- Keklik – 1975
- Yayla – 1977
- Kara Ahmet Destani – 1977
- Kaplumbağalar – 1980
- Yüksek Fırınlr – 1983
- Koca Ren – 1986
- Yarım Ekmek – 1997

Öykü:

- Çilli – 1955
- Efendilik Savaşı - 1959
- Karın Ağrısı – 1961
- Cüce Muhammet - 1964
- Anadolu Garajı - 1970
- Onbinlerce Kağnı - 1971
- Can Parası – 1973
- İçerdeki Oğul - 1974
- Sınırdaki Ölü - 1975
- Gece Vardiyası – 1982
- Barış Çöreği - 1982
- Duisburg Treni – 1986

- Bizim İnce Kızlar - 1992
- Dikenli Tel – 1998

Toplum ve Eğitim Yazıları:

- Efkâr Tepesi – 1960
- Şamaroğulları – 1976
- Kerem ile Aslı - 1974
- Kale Kale - 1978
- Çocuk Kitapları:
- Sarı Köpek - 1964
- Topal Arkadaş (1967)
- Yandım Ali – 1969
- Sakarca – 1976
- Dünya Güzeli – 1985
- Şaka Kuşları – 1985

Şiir:

- Bir Uzun Yol – 1989 (Asutay, 2014: 87-88).

Eserlerinden bazılarının konuları şu şekildedir;

Cumhuriyet Gazetesi tarafından açılan Yunus Nadi Roman Ödülleri’nde birinci olan ilk roman “Yılanların Öcü”nü 1954 yılında kaleme alan yazar bu romanda Irazca ve oğlu Bayram’ın hayatını anlatır. Bayram karısı, çocukları ve annesi Irazca ile mutlu bir şekilde hayatını sürdürürken bir gün Haceli denen bir adam evlerinin önüne ev yapmak ister. Bayram ve annesi Irazca buna karşı çıkar. Fakat Haceli muhtar tarafından desteklenir. Bir gün köye kaymakam gelir ve Irazca kaymakama giderek durumu anlatır ve kaymakam Irazca’nın evinin önüne ev yapılmasını yasaklar. Bu romanda köy hayatının gerçeklerini anlatan Baykurt, otorite karşısında ezilen halkı, güçlünün güçsüze yaptığı zulmü, zengin fakir karşısındaki üstünlüğünü anlatır.

1980 yılında yazdığı “Kaplumbağalar” adlı romanında Ankara’nın 100 km uzağındaki Tozak Köyü sakinlerinin hayat hikâyesi anlatılmaktadır. Alevi köyü olan Tozak sakinleri, şenlikleri için şarap yapmak üzere civar Sünni köylerden üzüm isterler fakat Sünni köyler Tozakilere üzüm vermezler. Köydeki eğitimci Rıza’nın önderliğinde taşlık bir arazi olan Purluk’u yeşillendirmeye karar verirler. Uzun uğraşlar sonrasında Purluk verimli bir bağ olur, bağda yetişen üzümler Tozak Köyü sakinlerinin pekmez ve şarap ihtiyacını karşılar.

Köylülerden Kır Abbas Purluk'un yeşillenmesinde, verimlenmesinde çok katkı sağlayan bir köy sakinidir. Purluk'a kaplumbağalar gelmeye başlar, yakıcı sıcağın kaçan kaplumbağalar Purluk'ta serinler. Bir gün köye ölçüm yapmak için kadastro memurları gelir. Köylülerin el birliğiyle yaptığı Purluk'un devlet malı olduğuna karar verirler, köylü ne kadar itiraz etse de Purluk devletin malıdır ve bu arazi için her köy hanesi devlete kira ödemek zorundadır. Bu kirayı ödeyemeyecek olan köy halkı el birliğiyle yaptığı bu araziye yıkmaya karar verir. Purluk yıkılır kaplumbağalar yine yakıcı sıcak altında kalır. Köylülerin devlet karşısındaki acizliğini anlatan romanda köy ve köylülerin sorunları gözler önüne serilmiştir.

Yazarın son çalışması olan "Eşekli Kütüphaneci" adlı romanı 2000 yılında Işık Baykurt tarafından yayına hazırlanmıştır. Roman Yunanistan'ın Larissa kentinde yaşayan Dimitrios'un Ürgüp'e gelmesiyle başlar. Ürgüp, Dimitrios'un atalarının göç ettiği topraklardır. Ürgüp'e gelince "Baba" lakaplı Aziz Güzelgöz'le karşılaşır. Aziz, Yunanlı misafiri babası Mustafa Güzelgöz'le tanışır. Mustafa Bey eski bir kütüphane memurudur. Mustafa Bey'i farklı kılan şey ise eşeğiyle kütüphanesi olmayan köylere kitap taşımasıdır. "Eşekli Kütüphaneci" diye anılan Mustafa Bey kısa zamanda bir çok insanı okumaya alıştırmış, yörenin ve Ürgüp'ün kalkınması için canla başla çalışmıştır; fakat bir gün görevini kötüye kullanmak suçuyla soruşturma geçirir ve çok sevdiği işinden zorunlu olarak emekli olur. Romanın sonunda Ürgüp ve Larissa; Aziz, Dimitrios ve Mustafa Bey sayesinde "kardeş şehir" olurlar.

"Almanya" temalı bazı eserleri;

3.1.1.1. Duisburg Treni

Fakir Baykurt'un ilk basımı 1982 yılında yapılan Duisburg Treni adlı öykü kitabı 22 farklı öyküden oluşmaktadır. Farklı kişilerin farklı hayatların konu edildiği öyküler Almanya'da geçmektedir. Öykülerden bazıları:

"Dil Kursu" adlı öyküde iş bulmak için memleketlerinden Almanya'ya göç etmiş insanların, özellikle sayıca fazla olan Türklerin yaşadıkları anlatılmaktadır. Gün geçtikçe artan Türk nüfusunu şu dizelerden anlamaktayız:

"Yurtlarında iş bulunmadıkları için, akın akın Almanya'ya gelip, bu azman fabrikalarda iş bulan yabancılar arasında Türkler çoğunlukta idi. İlk beş yüz, bin iken, giderek sadece bir tanesinde beş bin oldular" (Baykurt, 2015:8).

Almancayı anlamayan Türkler yaşadığı dil problemi yüzünden dil kursuna gitmeye karar verirler; fakat Almancanın zorluğu karşısında Almanca öğrenemez, kendilerine dil öğretmek hususunda görevlendirilen öğretmene Türkçe öğretirler. Bu durumu şu dizelerden anlamaktayız:

“Üçüncü ayın sonunda Martin Türkçeyi söktüğünde, Türkler daha ‘Der, Die, Das’la uğraşıyorlardı. (Baykurt,2015:14).

“Bayram İzni” adlı öyküde memleketlerinden Almanya’ya çalışmak için gelen ve maden işletmesinde çalışan Türklerin kendi dinsel inanışlarını kaybetmemek için verdiği mücadele anlatılmaktadır. Kurban bayramında iki gün tatil yapmak isteyen madenciler kendilerine tatil verilmediği takdirde madene inmemeye karar verirler. İşveren madencilere iki gün izin verir; fakat karşılığında ücret kesileceğini bildirir. Bu durumu Alman yasalarına bağlar:

“8 ve 9 Ekim’de istemeyenler ocağa inmeyebilirler! İsteyenler de iner çalışır. Serbest! Bu kararın gerekçesi şöyle: Bu ülke Almanya. Almanya’da Türkiye yasaları değil, Almanya yasaları işler.” (Baykurt,2015: 87).

Ücretlerinin kesileceğini öğrenen işçiler ise tatilden vazgeçip madene inerler.

“Ardımızda Meşeler Yeşersin” adlı öyküde uzun yıllar Almanya’da yaşadıkdan sonra emekli olup Türkiye’ye göç etmeye karar veren çelik işçisi “Habil”in hikâyesi anlatılır. 22 yıl Almanya’da çalıştıktan sonra işten çıkarılan Habil memleketine dönmeye karar verir. Uzun yıllar Almanya’da yaşamasına rağmen Almanya’da iz bırakamayan Habil, memleketine dönerken Almanya’ya kendinden bir hatıra bırakmak ister ve ağaç dikmeye karar verir.

“Çok ekmeğini yedik, suyunu içtik Duisburg!” dedi. Şu diktiğim meşeler, bizden birer anı olarak yeşersinler ardımızdan! Yeşerip büyüsünler! Yel estikçe yaprakları oynasın! Kuşlar vicir vicir, bicir bicir özlem gidersenler dallarında... Aralarına gelip dolaşanlar, altlarında oturanlar, bilseler de bilmeseler de, meşeler bizi andırınsınlar.” (Baykurt, 2015: 171).

Almanya’ya göç olgusunun farklı açılardan anlatıldığını bu hikâye kitabı yazarın Almanya döneminde kaleme aldığı bir eserdir.

3.1.1.2. Yüksek Fırınlr

Duisburg üçlemesinin (1983 Yüksek Fırınlr, 1986 Koca Ren, 1997 Yarım Ekmek) ilk romanı olan Yüksek Fırınlr Almanya’da yaşayan Türk işçi ailelerinin hayatını anlatır.

Romanın ana karakteri olan İbrahim Mutlu Almanya'ya çalışmaya giden, eşi ve kızıyla birlikte Almanya'da yaşayan ve tek isteğinin bir oğlan çocuğunun olması olan bir adamdır. Karısı hamile kalır ve bir oğlan çocuğu doğurur fakat çocuk biraz erken doğmuştur ve İbrahim aldatıldığını, çocuğun başkasından olduğunu düşünür. Karısını hastanede öldürmeye kalkar. İbrahim ve karısı evde yokken küçük kızlarına yardımsever Alman komşuları bakar. Bir başka Türk işçi Sabahat İbrahim'i asılsız düşüncelerden sıyırmaya çalışır ve Sabahat artık İbrahim için her zaman akıl danışabileceği bir kişi olmuştur.

Yüksek Fırınlar eserinde Almanya'da yaşayan Türk ailelerinin uyum sorunlarını, Almanya'daki göçmen Türklerin ağır çalışma şartlarını, yabancılaşmanın insanı yaralayan yönünü anlatan yazar aynı zamanda kadınların sorumlu tutulduğu namus anlayışına da değinmektedir (Morkoç,2015: 486-487).

3.1.1.3. Koca Ren

Salim Sarıkaya ve ailesinin hikâyesinin anlatıldığı roman Duisburg üçlemesinin ikinci kitabıdır. Almanya'da işçi olarak çalışan Salim, karısı ve oğlu Âdem ile beraber yaşamaktadır. Diğer oğlu Adnan Türkiye'de yasadışı örgütlere üye olur ve idamla yargılanır. Günlük hayattaki tüm sıkıntılarını Ren nehrine anlatan Âdem, Türkçe derslerinde başarılı olmasına rağmen Almanca derslerinde başarısızdır. Çünkü Türk çocuklar Alman eğitim sistemine adapte olamazlar. Türkiye'de çok başarılı olan Adem Almanya'da çok başarısız olur. Babası Salim, Âdem'in okumasını ister fakat Almanya'daki Türkler ikinci sınıf görüldükleri için isteğine ulaşamaz. Âdem'in annesi Hacer büyük oğlu Adnan'ı hapisten kurtarmak için sık sık Türkiye'ye giderken Âdem babasının bir arkadaşı Kenan'la tanışır. Kenan güven vermeyen bir adamdır. Kenan sayesinde Adem, fuhuş batağına düşmüş Gül ile tanışır aralarında arkadaşlık doğar. Gül'ü fuhuş batağına düşüren Kenan ise roman sonunda Ren nehrine düşerek ölür.

Alman ve Türk eğitim sisteminin anlatıldığı romanda, bütün sıkıntılarını Ren nehrine anlatan Âdem'in en büyük isteği bir gün sevinçlerini de Ren nehrine anlatmaktır. Fakat Âdem Almanya'daki sisteme uyum sağlayamamış ve aidiyet sorunu yaşamaktadır. Küçük yaşta memleketinden ayrılan Âdem okuldaki başarısızlığı yüzünden bunalıma düşer, kendini değersiz hisseder. Alışmadığı bir ülkede, önyargılı öğretmenler tarafından başarısız görülen Âdem yalnızlık duygusunda kaybolmuştur (Morkoç, 2015: 488-489).

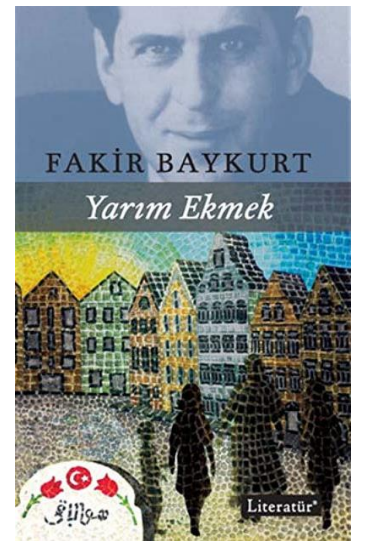
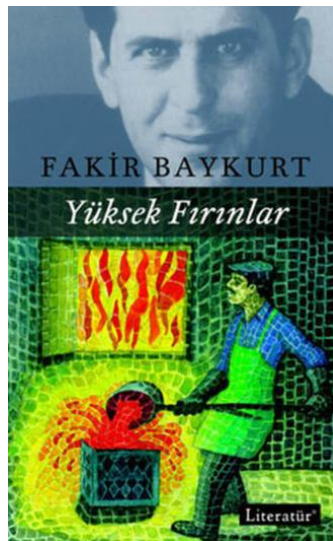
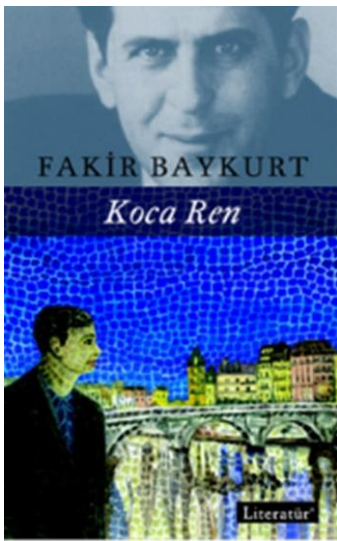
3.1.1.4. Yarım Ekmek

Duisburg üçlemesinin son kitabı olan “Yarım Ekmek”te kocasını kazada kaybetmiş “Kezik Acar” adlı bir kadının hikâyesi anlatılır. Kocasının ölümünden sonra 3 çocuğuyla Almanya’ya çalışmaya giden Kezik Acar bir yaşlılar yurdunda bulaşıkçı olarak çalışır. Biraz para biriktirdikten sonra memleketine dönmek ister; fakat çocukları büyür, Almanya’da kendilerine bir hayat kurarlar ve Türkiye’ye dönmek istemezler. Artık tamamen Almanya’ya yerleşmeye karar veren Kezik Acar’ın tek arzusu sürekli ziyaret edemediği için, eşinin kemiklerini Türkiye’den Almanya’ya getirip burada defnetmektir. Bin bir zorlukla eşinin kemiklerini Almanya’ya getiren Kezik Acar onu Almanya’ya gömer.

Yarım Ekmek Türklerin göç ettikleri Almanya’da yaşadıkları sorunları gözler önüne seren siyasi sosyal nitelikte bir romandır.

Duisburg üçlemesiyle, Fakir Baykurt Almanya’da yaşayan Türklerin hayatını aktarmış, Almanya’ya işçi olarak giden göçmen Türklerin yaşadıkları zorlukları, karşılaştıkları sorunları, yabancılaşma, ait olamama, yalnızlık, vatan özlemi, eğitimde yaşanan sıkıntı konularını anlatmıştır (Asutay ve Efe, 2018:8)

Resim 9: Fakir Baykurt’un Yüksek Fırımlar, Koca Ren, Yarım Ekmek Kitapları

Kaynak: Asutay ve Efe,2018: 5-7

3.2. Oluşum Nedenlerine Göre Gönüllü Göç Eden Birinci Kuşak Yazarlar

Bu kuşak yazarları işçi olarak veya eğitim almak için gönüllü olarak Almanya'ya giden yazarlardır.

3.2.1. Habib Bektaş

1951 yılında Türkiye'de doğan yazar eğitim hayatının kısa sürmesi sonucu eğitimini tamamlayamamış ve 22 yaşında işçi olarak Almanya'ya gitmiştir. Almanya'da çeşitli işler yaptıktan sonra yazarlığa başlayan Bektaş, Yüksel Pazarkaya ile birlikte yayınevi kurmuştur. Eserlerinde göçmenlerin yaşadığı zorlukları anlatan yazar 12 Eylül dönemlerine de eserlerinde değinmiştir.

Ödülleri

- 1982 Erlangen Belediyesi Kültür Destekleme Ödülü
- 1989 Milliyet Roman Ödülü
- 1997 İnkılap Kitabevi Roman Ödülü (Gölge Kokusu romanı ile almıştır)
- 2000 Türk Dil Derneği Ömer Asım Aksoy Ödülü (Cennetin Arka Bahçesi romanı ile almıştır)

Eserleri

Şiirlerinden Bazıları

- 1983 Erlangen Şiirleri
- 1985 Adresinde Yoktur
- 1992 Sözü Yurt Edindim
- 2010 Ay Terazin Olsun

Düzyazılarından Bazıları

- 1989 Yorgun Ölü
- 1989 Bana Bir Şiir Oku/ Hamriyanım
- 1991 Uyuşturucu Batağı
- 1997 Gölge Kokusu
- 1997 Meyhane Dedikleri
- 2000 Cennetin Arka Bahçesi
- 2001 Ben Öykülere İnanırım (Asutay,2014: 92-95).

3.2.1.1. Bana Bir Şiir Oku/ Hamriyanım

Türkiye’den Almanya’ya çalışmak için giden Fatma’nın hikâyesinin anlatıldığı romanda Fatma okuma yazma bilmeyen, bulaşıkçılık yaparak hem memleketteki ailesine para gönderen hem de kendisi para biriktirmeye çalışan bir kişidir. Almanca bilmeyen ve hiç arkadaşı olmayan Fatma’nın tek arkadaşı hamurdan yaptığı bebeği Hamriyanım'dır. Alt komşusu Fritz’e âşık olan Fatma, Fritz'in de kendisini sevdiğini düşünür fakat aşkı karşılıksızdır. Sevilmediğini öğrenen Fatma değişmeye karar verir. İlk işi hamurdan bebeğini terk etmek olan Fatma artık Alman toplumunda var olmak istediğinin farkına varır (Cengiz, 2018:400).

3.2.1.2. Gölge Kokusu

12 Eylül döneminin konu edindiği romanda komünistlikle suçlanan bir kârı kocanın, oğullarını dedesine bırakarak Almanya’ya kaçması anlatılır. Dedesiyle yaşamaya başlayan Metin dedesinin akli dengesini kaybetmesi üzerine Almanya’ya ailesinin yanına gelir. Ailesiyle artık anlaşamayan Metin onların yanından ayrılır ve uyuşturucu batağına düşer.

3.2.1.3. Meyhane Dedikleri

Bu eser meyhanede yaşananların anlatıldığı 21 öyküden oluşur. “Noel” adlı öyküde Almanya’daki insanların yalnızlık duygusu anlatılmıştır. Yazarın da müşteriler gibi yalnızlık ve yabancılaşma duygusu yaşamasını şu dizelerden anlamaktayız.

Ey Almanya’nın akşamcıları! Neredesiniz ulan! Süslediğiniz ağaçların altında mısınız? Para istemiyorum be, istemiyorum işte! Bütün içkiler benden bugün. Neredesiniz? Bizimki Türk meyhanesi. Noel çıkan taktiği yok. Yok ama, yalnızlıktan çatlayacağım. Gözlerim kapıda (Bektaş, 1997:7).

Bir başka öykü olan “Timur Timo Olunca”da Almanların Türkler hakkında ön yargılı oldukları ve Türkleri yanlış tanıdıkları anlatılır. Öykünün kahramanı olan Timur'un Alman kız arkadaşı bunu şu sözlerle anlatmaktadır:

Almanlar yanlış tanımak Türkiye’yi. Türkiye cennet. İstanbul güzel, Bodrum güzel... Ah, Türk yemekleri çok güzel. Ben Almanlara anlatmak, Türkiye. Türkler çok iyi...Timur’un gözlerinin içi parlıyor arkadaşı konuşurken . “Gördün.” diyor, “Nasıl Türk dostu!” (a.g.e: 18).

“Ulli ve Hasan Amca” adlı öyküde sadece Türklerin değil, Almanların da Almanya’da kendilerini yalnız hissettiklerinden bahsedilmektedir. Gerçek adı Ullrich olan öykünün kahramanı, alkol bağımlısı bir insandır. Kendini Almanya’ya yabancı hisseder.

Bu düzen, beni dışladığı gibi, sizi de dışlamış. Burası bir Türk meyhanesi. Türkler de geliyor, kovulup hoşlananlar, benim gibi istenmeyenler. Bak bak, kimliğime bak, almanın oku! Ama yetmiyor Alman olmak, beni bu düzenle bütünleştiremiyor. Belki ben sizden daha yabancıyım bu ülkede! Anlıyor musun, daha yabancı! (a.g.e:25).

Bir diğer öykü olan “Anahtar”da Alman toplumunun bencilliğinden, hiç kimsenin başka birinin işlerine karışmamasından, herkesin sorumluluğunun kendisinde olduğundan bahsedilir. Herkesin yetkileri ve görevleri bellidir

Evet, herkesin sorunu ayırır Almanya’da ve insanlar sorunlarını kendileri çözmek zorundadırlar. Bu kuralın dışına çıkılan yerler yok mudur: Haksızlık etmeyelim Almanya’ya, var elbette: Psikiyatri kliniklerinde sorunların çözümüne yardımcı olunur. Yanınıza hastalık kasasının policesini almayı unutmayınız lütfen! Parasız olmaz! (a.g.e:50).

3.2.1.4. Cennetin Arka Bahçesi

Romanda sıkıcı hayatında kurtulmak için Güney’e giden Öykü ablayla, ailesiyle beraber Güney’e giden Çakır adlı çocuğun hikâyesi anlatılır. Öykü abla şehirli okumuş bir kadın, Çakır ise yoksul ve eğitimsiz bir ailenin çocuğudur. İnsanların göç ederek yurtlarından ayrılmaları, bu göçlerin yarattığı karmaşa ve mutsuzluk, toplum tarafından dışlanma, başka bir şehre uyum sağlayamama, göçlerin sebep olduğu kültürel bozulma romanın ana konusudur.

3.2.2. Güney Dal

1944 yılında Çanakkale’de doğan yazar, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız dili ve Edebiyatı Bölümü’nde bir süre okuduktan sonra Almanya’ya yerleşmiştir. Akşam gazetesinde araştırma yazıları ve röportajları yayınlanan Dal, “Memeleri Büyüyen İşçi” romanıyla Milliyet gazetesi roman yarışmasında mansiyon kazanmıştır.

Ödülleri

- 1997 Bavyera Güzel Sanatlar Akademisi Chamisso Ödülü

Eserleri

- 1979 Memeleri Büyüyen İşçi

- 1976 İş Sürgünleri
- 1979 E-5
- 1983 Buzul Döneminden Haberler
- 1988 Fabrikada Bir Saraylı, Kılıları Yolunmuş Maymun
- 1994 Gelibolu'ya Kısa Bir Yolculuk
- 1998 Sabri Mahir'in Ring Kıyısı Akşamları
- 2003 Aşk ve Boks
- 2003 Küçük "g" adında biri
- 2004 Yanlış Cennetin Kuşları (<http://www.biyografya.com/biyografi/7899>).

3.2.2.1. İş Sürgünleri

İş Sürgünleri adlı romanda memleketine izne gittiği için Almanya'daki işine 2 gün geç giden bir Türk işçinin hikayesi anlatılır. İşçiler çalışma şartlarının zorluğundan dolayı greve giderler. Fakat grev, grev kırıcılar ve polis tarafından engellenir. Yaptıkları grev başarısızlıkla sonuçlanan işçiler yılmazlar ve ilerde daha iyi kenetlenerek yine grev yapmaya karar verirler.

3.2.3. Bekir Yıldız

1933 yılında Şanlıurfa'da doğan yazar babasının polislik mesleğinden dolayı ailesi ile birlikte sık sık yer değiştirmiş, çocukluğunu farklı şehirlerde geçirmiştir. 1955 yılında İstanbul Matbaacılık Okulu'nun dizgi bölümünü bitirmiştir. Bir süre bu mesleği yaptıktan sonra Almanya'ya giden yazar, Almanya'da çeşitli işlerde çalıştıktan sonra Türkiye'ye dönerek Asya Matbaası'nı kurmuş ve Cem Yayınevi'nin ortağı olmuştur. Daha sonra ise yazarlığa başlamıştır. 1951 yılında Tomurcuk adlı çocuk dergisinde ilk hikâyesi yayınlanmıştır. Hikâyelerinin konusu çoğunlukla Güneydoğu Anadolu'daki insanların hayatlarıyken, romanlarında bu konularla birlikte Almanya'daki Türk işçilerin yaşadıklarını da anlatır. 1969 yılında Kara Vagon adlı öyküsüyle May Edebiyat Ödülü'nü alan Yıldız, 1971 yılında Kaçakçı Şahan adlı öyküsüyle Sait Faik Hikâye Ödülü'nü almıştır.

Eserleri

Roman

- 1966 Türkler Almanya'da
- 1980 Halkalı Köle

- 1984 Aile Savaşları
- 1987 Kербela
- 1989 Darbe
- Hikâye
- 1967 Reşo Ağa
- 1969 Kara Vagon
- 1970 Kaçakçı Şahan
- 1971 Sahipsizler
- 1972 Evlilik Şirketi
- 1973 Beyaz Türkü
- 1974 Alman Ekmeği
- 1975 Dünyadan Bir Atlı Geçti
- 1976 İnsan Posası
- 1977 Demir Bebek
- 1979 Güneydoğu Öyküleri
- 1982 Mahşerin İnsanları
- 1985 Bozkır Gelin
- 1989 Seçilmiş Öyküler

Röportaj

- 1972 Harran
- 1983 Yaman Göç
- 1991 Allah'ın Gölgesine Koşanlar
- Çocuk Kitapları
- 1980 Ölümsüz Kavak
- 1980 Arılar Ordusu
- 1981 Şahinler Vadisi
- 1981 Canlı Tabanca
- Deneme
- 1984 Yargılayan Zaman İçinden Konuşmalar – Soruşturmalar – Yazılar

(<http://www.biyografya.com/biyografi/668>).

3.2.3.1. Alman Ekmeği

Bekir Yıldız'ın Almanya'dan döndükten sonra yazdığı bu hikâye kitabı Almanya'da çalışan işçi sorunlarına değinir. Roman kahramanı diğer göçmen işçiler gibi Almanya'ya çalışmak için gelen ve 4 yıl burada çalışan bir kişidir.

Walldorf'un yol ağzına bakıyorum. On yıl önce çalışmaya geldiğim, dört yıl çalıştığım fabrika gene orada. Büyük, çok büyük bir timsah gibi duruyor öylece. İçi emekçi doludur bu saatte. Benim zamanımda, üç bindik. Beş bini aştığını duydum. Beş bin anaç kuş. Ya da beş bin kanadı yolunmuş kuş bunlar (Yıldız, 1979:5).

Yabancı işçilerle ilgili bir çalışma yapmak isteyen roman kahramanı, her ne kadar artık Almanyalı olsalar da Türklerin hemen ayırt edildiğini şu sözlerle anlatmaktadır:

Walldorf'u geçiyoruz. Caddelerde tek tük insan var. Arada bir Türk işçileri de görünüyor. Arabayla, hızla yanlarından geçmemize karşın tanımak mümkün onları. Tanınabiliyorlar işte. Kimisi boyundan, kimisi renginden. Ama hepsinin ortak bir yanı var: bu topraklarda doğmamış olmak.. Yere başkaları, çevrelerine bakışları bundan ötürü Türkiyeli!.. (a.g.e: 13).

Çalışmasına yardımcı olması umuduyla çocuklarının eskiden gittiği kreşin müdiresi olan rahibe Rosalinda ile de görüşme yapan roman kahramanı, bu rahibeden Müslüman ve Hristiyan çocukların aynı anda eğitim almasının dil sorunu haricinde hiç bir sorun teşkil etmediğini ve çocukların din ayırmadığını rahibenin şu sözleriyle öğreniyor.

“Peki” diyorum. “Bir şey daha öğrenmek isterim sizden: Yabancı işçilerle, daha doğrusu Müslüman çocuklarıyla, Hristiyan çocuklarını bir arada eğitmenin güçlükleri nelerdir sizce?”
“Dil sorunu olmazsa, hiç bir güçlüğü yok bu işin. Çocuklar, büyükler gibi ayırmaz dini”
(a.g.e: 31).

Peter adlı bir arkadaşıyla buluşmak için bekleyen roman kahramanı, o anda fabrikanın bitiş düdüğünü duyar ve işçilerin zor koşullar altında çalışıp lüks tüketim hevesi yüzünden kazandıkları paraları tekrar Alman fabrikatörlere vermesini düşünür. Bu düşüncesini şu sözlerle anlatmaktadır:

Almanya'daki, hele hele toplumumuz için ne denli lüks tüketim varsa, üşüşün leş kargaları gibi üzerine. Üşüşün de yüzü gülsün fabrikatörlerin. Fabrikalara yeni siparişler verin döndüğünüzde, eksperler gibi. Sayenizde, ellerine geçmiş hazır paraları varken, çift vardiya, üçlü vardiya çalıştırdılar sizi. Nasıl olsa, emeğini yok pahasına satan da sizsiniz, yapılanların üçünü, beşini satın alan da (a.g.e: 57).

Kitabın sonlarına doğru roman kahramanı, Almanlar tarafından kovulan işçilere değinmektedir. Umutla geldikleri Almanya'dan umutsuzlukla dönen emekçileri şu şekilde anlatır.

Dönecek, hepsi dönecek günün birinde. Hans, Willi, Mann, bak yanınızdaki arkadaşlarınız gidiyor. Kovmuş onları patronlarınız. Onların da bir ulusu vardı oysa. Nasıl kovuldularsa buralara, sizler de kovulursunuz günün birinde, başka ülkelere. Emekçi olduktan sonra, güvenmemelisiniz Almanlığınıza da. (a.g.e: 89).

1979 yılında hikâye-röportaj şeklinde kaleme alınan bu eserde, yabancı ülkelerdeki işçilerin sorunlarına, yabancılar tarafından Türklerin algılanış biçimine, yabancıların göçmen işçileri nasıl gördüğüne değinilmiştir.

3.2.4. Fethi Savaşçı

1930 yılında İzmir'de doğan yazar eğitimini yarıda bırakarak Almanya'ya çalışmaya gitmiştir. Şiirleri ve öyküleri farklı gazete ve dergilerde yayınlanan yazar, gurbet hikâyeleri ve şiirleriyle tanınır. 1958 yılında "Ödemiş Şiirleri" adlı bir antoloji çıkarmıştır. 1989 yılında Münih'te ölmüştür.

Eserleri

Şiir

- 1970 Duvarcı Hasan Usta
- 1971 Bu Sarı Biraları İçince
- 1975 Çöpçü Türküsü
- 1980 İş Arkadaşları
- 1983 Duyuyor musunuz?
- 1986 İzmir'in İçinde İnce Minare
- 1986 Bir Ekmek Var Orada

Hikâye

- 1972 İş Dönüşü
- 1973 Özel Ulak
- 1975 Taş Ocağında
- 1977 Almanya Gurbeti
- 1982 Fırın Patlayınca
- 1983 Makinalar Çalışırken

- 1986 Ayva Kokulu Ev

Roman

- 1986 Almanlar Bizi Sevmeyi (<http://www.biyografya.com/biyografi/5770>).

3.2.5. Aras Ören

1939 yılında İstanbul'da doğan yazar 1959-1969 yılları arasında tiyatro çalışmış, yazar ve oyuncu olmaya karar vermiştir. 1969 yılında Berlin'e göçmüş, oyunculuk, işçilik ve yazarlık yaparak hayatını kazanmıştır. 1974'den 1996 yılına kadar Berlin Radyosu'nda çalışmıştır. 1999 yılında ise Tübingen Üniversitesi'nde şiir alanında öğretim üyesi olarak görev almış, 2012 yılında Berlin Sanat Akademisi Üyeliği'ne kabul edilmiştir. Birinci kuşak yazarlarının ortak konuları olan, Almanya'ya göç, yabancılaşma, kimlik bunalımı, dinsizlik gibi temalara eserlerinde ağırlık veren yazar, erkek egemen toplumdaki kadınların yerini de eserlerinde işlemiş, göçmen edebiyatı konusunda en ünlü Türk kökenli yazarlardan biri hâline gelmiştir.

Ödülleri:

- 1969 Tiyatro İstanbul
- 1980 Alman Sanayi Birliği Teşvik Ödülü
- 1983 Güzel Sanatlar Bavyera Akademisi
- 1985 Adelbert von Chamisso Ödülü

Eserleri:

Şiir:

- 1960 Terkedilmişlerin Akşamı
- 1964 Pek Büyük Gözlerim
- 1984 Berlin'den Berlin'e Yolculuklar
- 1984 Enkaz
- 1985 Duyarsızlıklar
- 1987 Arada
- 1989 Bütün Eserleri II/ Özel Sürgün

Öykü:

- 1980 Berlin Üçlemesi
- 1984 Enkaz- İkinci Elden Resimler
- 1988 Nâr Çiçeği

- 1990 A'nın Gizli Yaşamı

Roman:

- 1985 Gündoğduların Yükselişi
- 1988 Nâr Çiçeği
- 1991 Hollywood Özlemi
- 1993 Berlin Savignyplatz
- 1995 Beklenmedik Ziyaretçi
- 2001 Kitaptaki Yüz
- 2003 Büyülü Çınarlar

Anlatı:

- 1985 Bütün Eserleri/ Bitte nix Polizei
- 1987 Kaybolan Şefkat
- 1991 Anlatılar 1970-1982 (Asutay, 2014: 259-260).

3.2.5.1. Berlin Savignyplatz

Aras Ören 'in 1995 yılında yazdığı 'Berlin Savignyplatz' adlı eseri 1993'te yayınlanan 'Bitte nix Polizei' adlı eserinin devamıdır .

'Bitte nix Polizei' adlı eserde ana kahraman Ali İtır'dır. Ali yasadışı işlere bulaşmıştır ve kuzeni İbrahim ve eşi Sultan'ın yanında kalmaktadır. İbrahim ve eşi Sultan, Ali'ye başka bir yer bulmasını söylerler. Romanın sonunda Ali İtır bir kanalda ölü bulunur. Ölümünün cinayet mi kaza mı olduğu bilinmemektedir.

'Berlin Savignyplatz' adlı eserde 1973 yılında kanalda ölü bulunan Ali İtır'ın kim olduğu soruşturulur² (Blioumi, 2002: 116-120).

3.2.5.2. Şimdiki Zamanın Peşinde

"Muhteşem Gündoğdu" yazarın "Şimdiki Zamanın Peşinde" adlı kitap serisinin ilk kitabıdır. Romanda Almanya'da yaşayan bir Türk eski bir tanıdığı ile karşılaşır ve bu karşılaşma sonucu geçmiş yaşantısına dönerek geçmişi hatırlar ve hayalle gerçek arasında kalır. 1966 yılında İstanbul'dan Münih'e bir tren kalkar. Trende yazar -anlatıcının ismi verilmemiştir- ve İbrahim Gündoğdu vardır. Münih'e vardıklarında yolları ayrılan bu iki insan 15 yıl sonra karşılaşır. Bu karşılaşmada İbrahim Gündoğdu, yazarı kızının

---

² Çeviren: Dönüş CESUR YAŞAR.

düğününe davet eder. Yazar, bu düğüne gittiğinde İbrahim Gündoğdu'nun çok zenginleştiğini anlar ve bir kaç gün boyunca İbrahim'i gazetelerden okur.

“Berlin'deki Türk iş çevrelerinin tanınmış siması İbrahim Gündoğdu kızını ihtişamlı bir düğünle evlendirdi. Düğünde güzel gelin ve yakışıklı damat Mark'larla donatıldı” (Ören, 2011:7).

Aradan 25 yıl geçer. Birbirlerini bir daha hiç görmeyen iki insan tekrar karşılaşır. Fakat bu sefer İbrahim Gündoğdu yazarı tanımaz. Yazar bu kişinin A.G. (Abraham Gündoğdu) olduğunu öğrenir. A.G.'nin yanında kendinden yaşça çok küçük olan kız arkadaşı Rosina -gerçek adıyla Merve- vardır. Her ne kadar yazar ısrarla daha önceden tanışıklıkları olduğunu anlatsa da karşısındaki kişi onu tanımaz. Bu tanıştığı kişinin İbrahim Gündoğdu olamayacağına karar veren yazar İbrahim'i araştırmaya başlar.

Çok muazzam adamdır (Öz Galata bilardo salonundan Coşkun) Silik şahsiyetli, sünepenin teki, her kalıba uyar. (Eskiden yanında çalışmış, tezgâhtar) Aile efradını, hemşerilerini çok tutar (Kemahlı biri) (Ören,2011:59).

İbrahim Gündoğdu hakkında birbirinden çok farklı birçok şey duyan yazar, yine de dış dokunur bir şey bulamamış, bunun üzerine İbrahim'i aramaktan vazgeçmiştir. 1966 yılında aynı vagona iki gece üç gün yolculuk yaptığı İbrahim Gündoğdu'yu unutmaya karar verir. Aradan yıllar geçer ve bir gün A.G.'nin kız arkadaşı Rosina yazara ulaşır. A.G.'nin öldüğünü ve onun son isteğini gerçekleştirmek istediğini söyler. A.G.'nin son isteği Münih'ten İstanbul'a tüm sevdikleriyle bir tren yolculuğu yapmaktır. Yazar İbrahim'inde böyle bir hayali olduğunu hatırlar ve A.G ile İbrahim Gündoğdu'nun aynı kişi olduğunu anlar. A. “Abraham” yani İbrahim'dir, G. ise Gündoğdu'dur. A.G.'nin - aslında İbrahim Gündoğdu- son isteğini yerine getirmek için yazar Münih'ten İstanbul'a giden trende bir kaç vagon kiralar ve A.G.'nin tüm sevdiklerini, yakınlarını bu yolculuğa davet eder. Yolculuk zamanı gelir, yazar tren istasyonuna gider ve beklemeye başlar. Zaman daralır, kimse gelmez. Yazar hayal dünyasında yarattığı kurguyla bekler, bekler. Romanda anlatıcı hayalle gerçeği karıştıran ve bunun sonucunda psikolojisi bozulan biridir ve şimdiki zamanı yakalamaya çalışırken geçmişte kaybolmuştur.

“Nâr Çiçeği” serinin ikinci kitabıdır. Bu romanda hayalle gerçek arasında gidip gelen, zaman ve yer açısından kendini tanıyamayan bir adamın öyküsü anlatılır.

Serinin üçüncü kitabı “A'nın Gizli Yaşamı”nda huzuru arayan bir adam anlatılır. Mutlu bir çocukluk geçiren A, zamanla yazmaya merak salar ve yazar olmak ister. Kendinden

yaşca büyük bir kadınla evlenen A, eşinin ölmesiyle, eşinin ilk kocasından kalan mirası olarak zengin olur. Almanya'ya giden A, orada hiç bir şeyi tanıyamaz ve kendini yabancı hisseder, her şey de ona yabancıdır. Zaman her şeyi değiştirmiştir. Almanya'da yabancı olmayı anlatan bu roman A'nın bunalımlarını yansıttığı için psikolojik bir roman sayılabilir (Doğan,2003: 65-66).

Serinin dördüncü kitabı olan “Hollywood Özlemi”nde yaşamından memnun olmayan bir adamın hayal dünyasına sığınması anlatılır. “Beklenmedik Ziyaretçi” serinin son kitabıdır. Farklı bir kimlik yaratmak isteyen roman kahramanı hikâyeler uydurmaya başlar, fakat zamanla hayâlde gerçek arasında kalır, yaşadıklarıyla hayallerinin aynı olmadığını fark eder. Birçok eserin sahibi olan Aras Ören eserlerini Almanca ve Türkçe kaleme almıştır.

3.2.6. Yüksel Pazarkaya

1940 yılında İzmir'de doğan yazar kazandığı bir bursla Almanya'ya giderek kimya mühendisliği okur. Yüksek ihtisasını edebiyat dalında yaparak edebiyat- tiyatro bölümlerinde asistan olarak çalışan Pazarkaya, Stuttgart Üniversitesi tiyatrosunun yöneticiliği yapmıştır. Türkçe ve Almanca radyo yayınlarını sürekli hale getirmiş, aynı zamanda Yeni Asır ve Cumhuriyet gazetelerinin Almanya muhabiri olmuştur. Yüksel Pazarkaya 1960 yılında ilk şiir ve yazılarını Türkçe ve Almanca kaleme almıştır. 1961 yılında Berlin Duvarı'yla ilgili şiiri yayınlanmıştır. Aziz Nesin, Nazım Hikmet, Orhan Veli Kanık'ın eserlerini Almancaya çevirmiş, Behçet Necatigil, Nazım Hikmet, Bülent Ecevit'ten çevirdiği şiirleri kitap olarak yayınlanmıştır. 1970-1980 yılları arası Türk edebiyatında yeni oluşum dönemi yazarları arasına giren Pazarkaya, birçok esere imza atmış, çeviriler yapmış, kültürel etkinliklere katılmış bir yazardır. Günümüzde halen Almanya'da ve Türkiye'de yaşamaktadır.

Ödülleri

- 1987 Almanya Federal Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Liyakat Nişanı
- 1989 Adelbert von Chamisso Ödülü
- 1992 Dr. Orhan Asena Oyun Ödülü
- 1993 Salihli Belediyesi Oyun Ödülü
- 1993 İsmet Kuntay En İyi Oyun Ödülü
- 1994 Berlin Senatosu Çocuk Yazın Ödülü

- 1997 Haldun Taner 2.Öykü Ödülü
- 2001 Dresden Üniversitesi Şiir Ödülü
- 2007 Yunus Nadi Abalıoğlu Ödülü

Eserleri

Şiir Kitapları:

- Koca Şapkalar da Biz Vardık
- 1969 Umut Dolayları
- 1974 Aydınlık Kanayan Çiçek
- 1974 Münih'te Ağaca Takılan Uçurtma
- 1979 İncindiğin Yerdir Gurbet
- 1981 Saat Ankara Takvim Dizeleri
- 1983 Sen Dolayları
- 1988 Karanlıktan Yakınma
- 1989 Der Babylonbus
- 1990 Dost Oyunları
- 1992 Sen- Sevgi- Umut Dolayları
- 1995 Mutluluk Şiirleri
- 1996 Somut Şiir
- 1997 Aynı Gökyüzü
- 2002 Ich und die Rose
- 2004 Odysee ohne Ankunft

Öykü ve Romanları:

- 1977 Oturma İzni
- 1979 Yaban Sıla Olur mu?
- 1998 Güz Rengi
- 1989 Ben Aranıyor
- 1995 Mölln ve Solingen'den Sonra Almanya Üzerine

Tiyatro Oyunları:

- Ohne Bahnhof
- Komşumuz Balta Ailesi
- 1992 Mediha
- 1993 Ferhat'ın Yeni Acıları
- Kırk Yıl-Dile Kolay

- Çocuk Kitapları:
- 1980 Aya Uçan Minare
- 1983 Oktay Atatürk'ü Öğreniyor
- 1987 Balık Suyu Sever
- 1988 Balinanın Bebeği
- 1998 Kemal ile Koçu Burak - Cennet Ülkesine Yolculuk (<http://m.biyografi.info/kisi/yuksel-pazarkaya>).

3.2.6.1. Oturma İzni

Yirmi üç hikâyeden okusan kitapta Almanya'ya giden ilk dönem işçilerin sorunları anlatılmaktadır. “Çöp” adlı hikâyede Almanya'da kaçak işçi olarak çalışan Hasan'ın polislerden kaçmak için çöp kutusuna saklanması anlatılır, sürekli yakalanacağını düşünen Hasan'da zamanla psikolojik sıkıntılar görülmeye başlanır. “Karl Bauer”ın Yabancılığı” adlı öyküde bir Alman ailesinin göçmen işçi ailelerin çocuklarına gösterdiği yakınlık anlatılır. ”Bayram Masalı” adlı öyküde Almanya'da çalışan kocasını bekleyen kadın anlatılır. “Mahmut ile Güldane”de Almanya'da çalışmak için yapılan formalite evlilik anlatılır. “Orkideler”de Almanya'da yaşayan bir Türk'ün orkide sergisine giremeyince Türk mahallerine giderek onlarla konuşması sonucu yurt özlemine gidermesi anlatılır. “Oturma İzni” adlı öyküde Almanya'da oturma iznini uzatma belgesini almış bir Türk'ün mutluluğu anlatılır. “At Kestanesi” adlı öyküde Alman çocukları tarafından dışlanan bir Türk çocuğu anlatılır. “Yaşamaya Bak”ta Türk işçinin arabasıyla memleketine giderken yaşadığı kaza anlatılır. Her şeyini, tüm evraklarını kazada kaybeden roman kahramanı hayatta kalmanın sevincini yaşar. “Yeşeriyor” adlı öyküde İşçi Bulma Kurumu'ndan iş isteyen, iş bulamaması sonucu işsizlik maaşı için başvuran bir kişinin hikâyesi anlatılır. Alman tercüman tarafından kovulan Hamit Alman tercümana haddini bildirerek haklarını yedirmeyen bilinçli bir kişi profili çizer.

Bu öykülerin tamamında ana motif Almanya'da yaşayan Türk işçilerin hikâyeleridir. Kitabın ilk başımı 1977 yılında yapılmıştır.

3.2.6.2. Güz Rengi

12 öyküden okusan bu hikâye kitabı Pazarkaya tarafından 1998 yılında yayınlanmış, daha sonra Oturma İzni adlı öykü kitabıyla birleştirilerek tekrar basılmıştır. Bu öykülerde genel olarak yalnızlık duygusu işlenmiştir. Kitapta görülen ana temalar, Almanya'da yaşayan

insanların duyduğu yalnızlık, Almanya'da yaşamının insanlara vermiş olduğu yabancılaşma hissi, içlerinde büyüyen özgürlük hissine rağmen Almanya'dan ayrılmamaları, yabancılaşma duygusu ile kendini gösteren hiçlik duygusudur.

3.2.6.3. Şiirlerinden Bazıları

Kız ve Kitap

İstanbul'un en çok kuşlarını seviyorum

Kitap fuarından çıkıyor kız,

Kasım güneşini çoktan silmiş akşam,

İnmiş Haliç'in üstüne.

Havuzun kenarında bir güvercin geziniyor

Ve kitap fuarından çıkan kız

Bir tek güvercini görüp İstanbul'un

Artık olmayan kuşlarını seviyor.

Kitaplarda aydınlık gözlerinin içi

Ve tarih uzamında düzlemi geniş

O aydınlık genişliği sığıyor

İstanbul'un beton bilmeyen alanları

Çınarları ve akasyaları ve at kestaneleri

Sandallı sefalı çayları dereleri ışıl ışıl

Korularla kaplı tepeleri

Bağ bahçe çukurlu bostanları

Ve İstanbul'un kuşları üç yüz tür, beş yüz tür

Beton binadan çıkıyor kucağı kitap dolu

Önünde bir tembel güvercin yürüyor

Ve kız İstanbul'un en çok kuşlarını seviyor

Artık olmayan kuşlarını.

(Mutluluk Şiirleri adlı kitabından alınmıştır)

(http://www.sirpenceresi.com/sairsiir/yuksel_pazarkaya.htm).

Unutmak İstiyorum

Durup durup vuruyor usuma

Unutmak İstiyorum

O gülen yüzleri

Kapı açan ak elleri

Dökülen tatlı dilleri

Yaşadım mı, düşledim mi?

Unutmak istiyorum

Döşenmiş masalar vuruyor usuma

Bir kuş sütü eksik, aslan sütünü yeğlerim diye,

Bunca incelikleri unutmak istiyorum,

Gönlümü gövdemi saran ince iğneleri

Çekip atmak istiyorum

Kapalı perdeleri, perdelerin ardında

Geceyi görmeden bildiğimiz yıldızları,

Uluyan rüzgârı, yağmur bulutlarını,

Hışırtyla geçen gece arabalarını,

Sirenleri, canavar düdüklerini,

Köşedeki kiliseyi, alttaki dükkânları

Unutmak İstiyorum, gelip gelip usuma vuruyor

Her şeyi unutmak istiyorum

Bir çocukları değil.

Ayırmak istiyorum, kıyamıyorum,

Çocukları bütün yaşantılardan, düşünmüşlerden,

Söylenmişlerden, anılmışlardan

Gönlüm elvermiyor çocukları unutmaya.

Unutamıyorum,

Durup durup usuma vuruyor,

Çocuklar gönlümün yuvasında üşüyor.

http://www.siirakademisi.com/index.php?/site/siir_goster/4588).

Yâr Adını Unutmuşum

Oturmuşum şu kentte

Dört duvar ardında

Dolaşır durur aklım

Pır pır bir yürekle

Ürkek bir kuşum

Şu kentte oturmuşum

Uçar durur aklım

Aramaktan sarhoşum

Canhıraşım bir hoşum

Yar adın unutmuşum

Dostu yok bir yabancı

Dört duvarda kalmışım

Oturmuşum şu kentte

Dört duvar ardında

Uyuşur durur aklım

Çaresiz bir yürekle

(http://www.sirakademisi.com/index.php?/site/siir_goster/4589).

3.3. Oluşum Nedenlerine Göre Zorunlu Göç Eden İkinci Kuşak Yazarlar

Bu yazarlar küçük yaşta ailesi ile Almanya'ya göç eden yani kendileri karar vermeyip ailelerinden dolayı Almanya'ya yerleşen yazarlardır.

3.3.1. Zafer Şenocak

1970 yılında ailesiyle birlikte Almanya'ya göç eden yazar üniversitede Germanistik, Siyasal Bilimi ve Felsefe eğitimi almıştır. Ailesiyle birlikte göç ettiği için bir nevi zorunlu göç etmek zorunda kalmıştır. Almanca kaleme aldığı altı şiir kitabı ve iki deneme kitabı olan yazar Türk edebiyatından da çeviriler yapmaktadır. Bir antolojisi ve Türk bilim insanı ve yazarların denemelerinden oluşan bir kitabı da bulunan yazar, eserlerini Almanca ve Türkçe kaleme almaktadır. 1988 yılından bu yana “Sirene” dergisinin editörlüğünü yapan Şenocak, eserlerinde hem Alman tarihinden hem de Türk tarihinden motifler kullanmaktadır. Yazar halen Almanya Berlin'de hayatını sürdürmektedir.

Ödülleri

- 1984 Münchener Literaturjahr: Preis der Stadt München
- 1988 Stipendium des Literarischen Colloquiums
- 1988 Adelbert von Chamisso Ödülü
- 1993 Literaturstipendium des Berliner Sebata
- 1996 Stipendiat der Feuchtwanger Gesellschaft in der Villa Aurora, Los Angeles
- 1997 Max Kade Gastprofessur am Massachusetts Institute of Technology
- 1999 “Writer in Residence” am Dartmouth College
- 2000 “Writer in Residence” am Oberlin College
- 2003 Gastprofessur an der University of California-Berkeley
- 2007 “Poet in Residence” an der Universität Duisburg-Essen

Türkçe Eserleri

- 2004 Kara Kutu
- 2007 Alman Terbiyesi
- 2007 Yolculuk Nereye
- 2011 Dünyanın İki Ucu (Asutay, 2014: 316-319).

3.3.1.1. Alman Terbiyesi

1881 Manastır doğumu Salih Süvari'nin hikâyesinin anlatıldığı roman bir tarihi roman niteliğindedir. Salih Manastırdan, önce Berlin'e sonra Prusya ordusunun bir subayı olarak savaflara ve İstanbul'a sürüklenmiştir. Salih Osmanlı İmparatorluğunun çöküşüne, Cumhuriyet'in kurulmasına tanıklık eden bir kişidir ve altmışlı yaşlarına geldiğinde hatıralarını yazmaya karar verir.

Roman altı bölüm ve bu bölümlerin alt bölümlerinden oluşur. Birinci bölümde yazar, Salih'in subay oluşundan, İstanbul'a dönüşünden bahseder, Salih'in başından geçenleri okuyucuya aktarır. İkinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerinde Salih hatıralarını yazmaya devam etmektedir. Son bölüm olan altıncı bölümde Salih'in toprakları olan ve özlem duyduğu şehirden ve çocukluğundan bahsedilir: "Çocukluğunu ve gençlik yıllarını geçirdiği şirin Balkan şehri şimdi yabancı bir memleketteydi" (Şenocak, 2007:164).

İstanbul ve Berlin arasında geçen romanda Salih sık sık kimlik çatışması yaşamakta, Türkiye'ye mi yoksa Almanya'ya mı ait olduğu konusunda karar verememektedir. İki büyük savaş gören, farklı ülkelerde, şehirlerde bulunan Salih hatıralarını yazarak onları canlı tutmaya karar verir.

3.3.1.2. Yolculuk Nereye

Roman kahramanı Cüneyt, kendilerine "Sanat Teröristleri" denen bir gruba üyedir. Bu grup sanat eserlerini mahveden, sanat galerilerine saldıran Berlin kökenli bir gruptur. Los Angeles'teki bir sergi için yola çıkan grup yolculuk boyunca kendi kimliklerini, geçmişlerini sorgular. Roman kahramanı Cüneyt de yolculuk boyunca hem Alman toplumu hem Türk toplumu arasında hesaplaşma yaşamaktadır.

3.3.1.3. Dünyanın İki Ucu

2011 yılında yayınlanan eserde İstanbul ve New York arasında geçen Rana ve Cenk'in aşk öyküsünü anlatmaktadır.

3.3.1.4. Kara Kutu

2004 yılında yayınlanan Kara Kutu yazarın Türkçe kaleme aldığı 45 sayfalık bir şiir kitabıdır. Kitaptaki şiirlerinden bir örnek:

Uzaylıya Hitap

Bir de sen olmasan ey uzaylı dilimden anlayan

Hiç uçmasın kokun etinden damıtılmış

Bütün bedenlerden koştum seni ararken

Rahatımı kaçırdı kokun

Hiç okumadığım mektupların

Meleklerin günahları

Çizilmiş avucuma

Şairin müsveddesidir

Dünyanın çizimi bitmeyen haritası

Korsanların en azılısı benim dil korsanı

Gözüm hep başkalarının alfabelerinde

Birlikte okuduklarımın dilleri kopuk

Bir de sen olmasan ey uzaylı dilimden anlayan

Kokunla uyandım etin sırsıklam

Dil kaybı kan kaybından ağır

Bunaldım yol hikâyelerinden

Korsan bozuntularının başından geçen (Asutay, 2014: 320).

3.3.2. Zehra Çıracık

1960 yılında İstanbul'da doğan yazar 1963 yılında ailesi ile birlikte Almanya'ya göç etmiş ve Almanya'da büyümüştür. Daha çok şiir ve kısa öykülerle tanınan yazar, aynı zamanda radyo ve televizyonlar için yazılar kaleme almakta ve Almanya'daki gençler için “yazı atölyesi” çalışmaları yapmaktadır.

Ödülleri

- 1989 Adelbert von Chamisso Teşvik Ödülü
- 1989 Adelbert von Chamisso Ödülü
- 2001 Friedrich Hölderlin Förderpreis
- 2005 Premi di poesia Multietnica Olbia, Sardinien Şiir Ödülü

Eserleri

- 1988 Flugfänger
- 1991 Vogel auf dem Rücken eines Elefanten
- 1994 Fremde Flügel auf eigener Schulter
- 2000 Leibesübungen
- In Bewegung
- Der Geruch von Glück
- Die Kunst der Wissenschaft (Asutay, 2014: 126-127).

3.3.3. Feridun Zaimoğlu

Feridun Zaimoğlu 1964 yılında Bolu'da dünyaya gelmiştir. Çocukken Almanya'ya gelmiş ve orada sanat ve tıp eğitimi almıştır. Yazar, senarist ve gazeteci olarak çalışmış ve ünlü gazeteler ve dergilerde metinler yayınlamıştır³ (Hoffmann, 2006: 226).

Aldığı Ödüller:

- 1997 Civi- Medya Ödülü
- 1998 Schleswig Holstein Eyaleti Senaryo Ödülü
- 2002 Friedrich Hebbel Ödülü
- 2003 Ingeborg Bachmann Hikaye yarışması Jüri Ödülü
- 2003 Inselschreiber Ödülü
- 2005 Adelbert von Chamisso Ödülü

---

³ Çeviren Dönüş CESUR YAŞAR.

- 2005 Villa Massimo Akademisi Bursu
- 2005 Permasens Kenti Hugo Ball Ödülü
- 2006 Schleswig Holstein Eyaleti Sanat Ödülü
- 2007 Carl Alert Edebiyat Ödülü
- 2007 Grimmshausen Ödülü
- 2008 Aşk Yanığı adlı eser için Corine Ödülü
- 2010 Jakob Wassermann Edebiyat Ödülü
- 2010 Kiel kenti Kültür Ödülü
- 2012 Literaturhäuser Ödülü
- 2013 İtalya Feronia Ödülü (Asutay, 2014: 373).

Eserleri:

- 1995 Kanak Sprak
- 1997 Abschaum- Die wahre Geschichte von Erten Ongun
- 1999 Koppstoff (Kafa Örtüsü) (Roman)
- 2000 Liebesmale, scharlachrot
- 2001 Kopf und Kragen
- 2002 German Amok (Roman)
- 2003 Leinwand (Roman)
- 2003 Othello
- 2003 Drei Versuche über die Liebe (Tiyatro eseri)
- 2004 Zwölf Gramm Glück (Hikaye)
- 2006 Leyla (Roman)
- 2007 Rom intensiv (Hikaye)
- 2008 Liebesbrand (Aşk Yanığı) (Roman)
- 2009 Hinterland (Roman)
- 2011 Russ (Roman)
- 2013 Der Mietmaler: eine Liebesgeschichte
- 2014 Isabel (Roman)
- 2015 Siebentürmeviertel (Roman)
- 2017 Evangelio Ein Luther (Roman)

(http://www.feridun-zaimoglu.com/buecher_fz.html).

3.3.3.1. Kafa Örtüsü

Bu romanda Türkiye'den gelen göçmen kadınların Almanya'da yaşadıkları anlatılmaktadır. Farklı kültürlerden, farklı sosyal çevrelerden gelen bu kadınlar Almanya'da ırkçılığa maruz kalan, erkek dünyasından nefret eden kadınlardır.

3.3.3.2. Leyla

Roman kahramanı Leyla 1940'lı yıllarda Türkiye'de doğmuştur. Yoksul bir ailenin 5 çocuğundan biri olan Leyla çocukluğu boyunca baba şiddeti yaşamıştır. Bu romanda Almanya değil, Türklerin Almanya'ya gitme nedenleri anlatılır. 1950'li yıllardaki Türkiye atmosferi, Türk toplumunun sosyal yapısı, yaşam biçimi Leyla'nın gözünden anlatılır. Leyla evlenerek önce İstanbul'a sonra da Almanya'ya göç eder. Leyla, bebeğiyle beraber Almanya'ya varınca roman biter.

3.3.3.3. Aşk Yanığı

Roman kahramanı David yaşadığı hayattan memnun olmayan, tekdüze hayat süren ve düzenli bir yaşamı olmayan bir insandır. Türkiye'ye bir yolculuk sırasında otobüs kazasından yaralı kurtulan David bir kadının yardımıyla hayatta kalır. Kadın, sağlık görevlilerini çağırır, David'le yakından ilgilenir, sonra da Almanya plakalı bir arabaya binerek uzaklaşır. David'in hayatı kaza sonrası tamamen değişir ve kendisine yardım eden kadına âşık olur, onu aramaya başlar. Araba plakasından yola çıkarak önce Almanya sonra da Prag ve Viyana'ya giden David âşık olduğu kadın Tyra'ya ulaşmaya çalışır.

Hayatındaki hoşluğu doldurmak hayatına bir anlam katmak isteyen David sonunda âşık olduğu kadına ulaşır. Fakat hayal ettiği kızla, bulduğu kız aynı kız değildir ve bu çift yalnızca bir gece sevgili olurlar ve yolları tekrar ayrılır. David'in hayal kırıklığı umutsuzluğu onu tümenden esir almıştır. Tyra, David'in hayatında bir iz, bir aşk yanığı olarak kalır.

3.3.4. Osman Engin

1960 yılında İzmir'de doğan yazar, 12 yaşında ailesiyle birlikte Almanya'ya gitmiştir. Almanya'da sosyal pedagoji alanında eğitim gören Engin, 2002'den bu yana radyo programı yapmaktadır. Almanya'da çok bilinen bir yazar olan Engin, eserlerinin konusunu ailenin üzerine kurmaktadır.

Ödülleri

- Berlin, Bremen, Gelsenkirchen'de Edebiyat Ödülleri
- 2004 ARD Medya Ödülü
- 2006 ARD Medya Ödülü

Eserleri

- 1989 Alle Dackel umsonst gebissen
- 1991 Der Sperrmüll Efendi
- 1992 Alles getürkt
- 1994 Deutschling
- 1994 Dütschlünd, Dütschlünd übür üllüs
- 1998-2001 Kanaken Gandhi
- 2001-2003 Oberkanakengeil
- 2004 GötterRatte
- 2005 Don Osman
- 2006 West östliches Sofa
- 2006 Getürkte Weihnacht
- 2007 Don Osman auf Tour
- 2008 Tote essen keinen Döner
- 2008 Lieber Onkel Ömer (Asutay, 2014: 152-153).

3.3.5. Nuray Lale

1962 Antakya doğumlu olan yazar 1979 yılında ailesinin çalışmak için Almanya'ya gitmesiyle Almanya'da yaşamaya başlar. Okul hayatına Almanya'da Bielefeld'te başlayan yazar 2001 yılında Bielefeld Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olmuş, yine aynı üniversitede 2004 yılında Pedagoji ve Psikoloji bölümünü bitirmiştir. Kendi adına açmış olduğu Nuray Lale Enstitüsü'nde pedagog olarak çalışmış, Almanya'da yaşayan Türklerin sosyal sorunlarına yardımcı olmuştur.

Yazar 2004 yılında Şirin Aydın'ın "İçimdeki Ufuklar" adlı kitabını Almanca olarak yayınlamıştır. 2006 yılında ise Heinrich Heine'nin şiirlerini Türkçe'ye çevirip yayınlamıştır. İlk kitabı olan "Düş Sarayı"nı 2004'de yazmıştır (Asutay, 2014: 246).

Yazarın şiirlerinin bazıları:

3.3.5.1. Ölümün Ötesine Kadar

Dün olduğu gibi, bugün ve yarın
Hep seni sevdim, seveceğim...
Ölümün ötesine kadar olsa yolum,
Hep seni sevdim, seveceğim...
Yüreğime işledim adımı senin,
Değişmedi hiç kalbimdeki yerin,
Sendin benim canım ve ciğerim,
Hep seni sevdim, seveceğim...

3.3.5.2. O Gözler

Ah o gözler, ah o gözler,
Düş mavisi bakan o gözler!
Bir ajur gibi deldiler yüreğimi;
Ah o gözler, ah o gözler...
Ruhumun şahdağlarını
Yerle bir eden o gözler...
Ah o gözler, ah o gözler,
Pipodan çekilen bir nefestiler...
O gözler, ah o gözler,
Sihirli bir ayna gibiydiler...
Aklımı baştan çıkaran o gözler,
İlahi bir beşte gibiydiler...

3.3.5.3. Mavi Gözlerde Batan Gemim

Yüreğimi sarı bir kâğıda kurdaleyle sarmalayıp,

Verdim mavi bakışlı bir sevgiliye...
Bir şiir yazmıştım kendisine,
Cevap gelmedi o günden bu güne...
Kır çiçekleri gibi kokan satırlar yazmıştım ona,
Titremişti kalemim, rüzgârda titreyen gelincikler gibi...
Anlayamadım şimdiye kadar nedenini,
Demek daha çok öğreneceklerim var benim...
Bir gemi batırdım onun mavi gözlerinde,
İçinde vazgeçilmez bir hazinem vardı...
Rüyalarımınla birlikte yitiverdi herşeyim,
O denizin dibinde gömülü şimdi sevgim...

3.3.5.4. Yokluk Vadim

Bir bilinmezler vadisinden geldim,
Öyle derun, öyle sonsuz,
Çağlar mı, asırlar mı geçti, bilmiyorum!
Bildiğim bir şey varsa;
Öğrendiğim her şeyden geçip,
Yine bilinmezler vadime gideceğim...
Varlığı yoklukta, yokluğu varlıkta aradım,
Her şey yer değiştirdi, hep şaşırdım...
Bir hayat yaşadım, ömürler yetmedi,
Silinip, yeniden yazıldı hep kaderim...
Uçurumlardan atladım,

Birden yükseldiğimi gördüm,
Bıraktım her şeyi, sınırsız bir güvenle doldum,
Sonun en sonuna vardım, yine başa döndüm,
Bir noktada karanlığa, diğerinde ışığa gömüldüm...

3.3.5.5. Esin Perim

Benim güzeller güzeli Esin Perim,
Meryem anam, Fatma anam, Rabiam
Baş tacımsın sen benim,
Bilsen seni nasıl özledim...
Bazen gider, geri gelmez olursun,
Hiç beklemediğim anda gelirsin sonra...
Bir kelebek misali konarsın parmağıma,
Kanatlarında bir kelam ve birkaç mısra...
Esrik nağmeler taşırsın yüreğime,
Gül yaprağı reçineli dudaklarında...
Bazen geldiğini hisseder, fakat seni göremem,
Kafam meşguldür o an, seni fark edemem...
Hediyelerin elimde gidersin geldiğin yere,
Evde yokmuş dersin, kendi kendine...
Sonra bir kelime duyarım birilerini ağzından,
Ya bir mekânda, ya da bir ekranda
Senin sesini her yerde tanırım,
O an buluşuruz seninle aynı frekansta...

Bazen şiirimi sen yazarsın,
Kıyamam o yüzden hiç bir kelimeye,
Değiştirmek ne haddime,
Sen yeter ki hep gel ziyaretime...

3.3.5.6. Işıklarda Dans

Ver elini yüreğimin yol arkadaşı,
Sana ışıklarda dans etmeyi öğreteyim...
Bir seyrüsefer edelim seninle,
Kimseciklerin bilmediğı bir yere...
“Kimsiniz, nereden gelirsiniz?” diye soran olursa,
“Nehirler ülkesindeniz!” dersin...
“Hangi rüzgâr getirdi, Sizi”, diye sorarlarsa,
“Bir tufana tutulduk, kendi çayırımızda”, dersin.
“Kayıklarımızı birbirine bağlayarak” ;
Güç bela kurtulduk, o tufandan
Sonra kristal kayalara yazılı ulvi bir rüya gördük,
Ve kalbimizi sınırsıza düşürdük...
Taşkın akan çağlayanlar olduk,
Rüzgârdan tüy gibi elbiseler giyindik,
Mevsimplere aşk şarkıları besteledik,
Kuşlara suzi-nağmeler dinlettik...
Milyonlarca kilometre yol aldık,
Ve sonunda günlük tutulmayan bu yere vardık...

Şimdi işimiz gücümüz ışıklarda dans etmek seninle...

Allah'ın yarattığı her şeyledir dansımız,

Ve yalnız biz varız, evren mekânımız,

Sonsuz bir danstayız, bitmez hiç dansımız...

3.3.5.7. Düşlerimin Sarayı

Düşlerimde bir sarayım var benim,

Tepelerin tepesine kurulu...

Doksan dokuz basamaktan çıkılır,

Dört bir yönden, alimler yurdu...

Bir tek doğruluk açar kapılarını,

Hakikatten başka yoktur kilidi...

Sır dolu duvarları

Sahteliklere kapalı...

Duvarlarını insan sevgisi süsler,

Yiyecek, içecekler ışıktan...

Saltanat sürer içine bir giren,

Ebediyetin, ebediyetinden...

Var ise elinde bir meşalen,

Kalpten kalbe boşalan,

Ve yahutta bir gerçek işalen,

O zaman davetisin, sen!

Sihirlidir duvarları, sokakları,

Göremezsin, hep maddiyat peşinde koştuysan,

Gözlerinle açarsın yolları,

Yaşarken çevrene ışık saçtıysan... (<http://www.turkish-media.com/forum/topic/5071-nuray-lalenin-dus-sarayi/>).

3.3.6. Akif Pirinççi

1947 yılında İstanbul'da doğan yazar, 10 yaşında ailesi ile Almanya'ya göç etmiştir. Polisiye roman türünde büyük başarı gösteren, bilimkurgu ve fantastik romanlar da yazan, sinema alanında da etkin olan ve senaryolar yazan bir yazardır. İlk kitabı 1980 yılında "Sonu Hep Gözyaşı" ismiyle yayınlanmıştır. 1989 yılında yayınladığı kedilerin bir cinayet olayını çözdüğü "Felidae" adlı eseri çizgi filmlere uyarlanan polisiye bir romandır.

Eserleri

- 1980 Sonu Hep Gözyaşı
- 1992 Gövde
- 1989 Felidae (<http://www.biyografya.com/biyografi/1462>).

3.3.6.1. Felidae

Almanya'da yayınlandığı yıl "En İyi Polisiye Roman Ödülü"nü alan ve 17 farklı dile çevrilen romanda sahibi ile birlikte yeni bir semte taşınan kedi Francis'in semtte işlenen cinayeti aydınlatması anlatılır. Sadece Almanya'da 3 milyon okuyucuya ulaşan eser daha sonra animasyona konu olmuş aylarca çok satan kitap listelerinde kalmıştır.

3.3.7. Hasan Özdemir

1963 yılında doğan yazar küçük yaşta Almanya'ya gelmiştir ve 1979 yılında beri Almanya'da yaşamaktadır. Germanistik, Felsefe ve Almanca bölümlerini okuyan yazarın eserleri birçok dile çevrilmiştir.

Ödülleri

- 2002 Pfalz Edebiyat Teşvik Ödülü

Eserleri

- 1989 Was soll es sein, Mannheim

- 1994 Zur schwarzen Nacht flüstere ich deinen Namen
- 1998 Das trockene Wasser, Berlin
- 2004 7 Gedichte
- 2005 Vogeltreppe zum Tellerrand
- 2005 Windzweig
- 2005 Lis Blunier, wo der Himmel die Erde berührt
- 2009 Die sichtbare Stadt, Ludwigshafen am Rhein
- 2009 Der Proband
- 2013 Geschälte Sätze (Asutay, 2014: 270).

3.3.8. Levent Aktoprak

1959 yılında Ankara’da dünyaya gelen yazar, 1964 yılında beri Almanya’da yaşamaktadır. 1980 yılında liseyi bitirdikten sonra sosyoloji, eğitim bilimleri ve yazın bilim eğitimi alan yazar, şiir ve yazılarıyla tanınır. Günümüzde halen gazeteci olarak çalışan yazar, 1993 yılında Grenzen überwinden (sınırları aşmak) programını hazırlamıştır.

Ödülleri

- 1980 Bergkamen Kenti Teşvik Ödülü
- 1989 Cavis “Merhaba” için Medya Ödülü

Eserleri

- 1983 Entwicklung
- 1985 Ein Stein der blühen kann
- 1987 Unterm Arm die Odyssee
- 1990 Eine Türkische Familie erzählt
- 1991 Das Meer noch immer im Kopf (Asutay, 2014: 49).

3.3.9. Renan Demirkan

1955 yılında Ankara’da doğan yazar, 1962 yılında ailesiyle beraber Almanya Hannover’e göç etmiştir. Lise eğitimini tamamladıktan sonra Hannover Üniversitesi tiyatro bölümünü bitirmiştir. “Das schöne irre Judenmädchen”, “Çılgın Yahudi Kız”, “Süper” adlı filmlerle adını duyuran yazar Almanya Cumhurbaşkanı tarafından “Liyakat Nişanı” ile ödüllendirilmiş, *Almanya’da Süper Türk Kızı* olarak anılmaya başlamıştır. Sadece

filmlerle değil dizi ve tiyatroyla da ilgilenen Demirkan, 1983 yılında Kuzey Ren Westfalya Eyaleti Kültür Bakanlığı tarafından “Genç Sanatçılar Ödülü”nü kazanmıştır.

İki kültür ile yetişen ve Almanya'da yaşayan yazar, köklerini hiç bir zaman terk etmemiş, uzun uğraşlar sonucu çifte vatandaşlık almıştır. Film, dizi ve tiyatro yanında yazarlık kariyeri de bulunan Demirkan, 1991 yılında “Üç Şekerli Demli Çay” adlı otobiyografik romanını ve 1994 yılında “Sakallı Kadın” romanını kaleme almıştır (Asutay,2014:137).

3.3.9.1. Üç Şekerli Demli Çay

Renan Demirkan'ın ilk eseri olan bu roman 1 saat 52 dakikalık bir sürede geçmektedir. Ankaralı bir ailenin Almanya'ya yerleşmesiyle gelişen olayların anlatıldığı bu romanda, 1962 yılında Almanya'ya göç eden ailenin Almanya'da çektiği zorluklar, uyum problemleri anlatılır. Çağdaş ve batılı bir mühendis olan babayla, dindar bir annenin kızı olan roman kahramanı kız, annesinin baskılarına dayanamayarak sevdiği adamla yaşamak için evi terk eder. Babanın modernliğine karşı anne çok katıdır ve iki kızını Almanya'nın kötülüklerinden korumak için baskı altında tutmaktadır. Roman kahramanı kız, sevdiği adamla yaşamaya başlar ve sevdiğini kendi topraklarına Türkiye'ye götürür, Türkiye'de bir tecavüzden kıl payı kurtulan kız, sevgilisinin bu duruma tepki göstermemesi üzerine sevgilisinden ayrılır ve yalnız yaşamaya başlar (Sağlam, 2006: 59).

Romanda, romanın ana karakteri olan ailenin büyük kızı hastanede doğumunu beklemektedir. Doğumu beklerken geçen sürede çocukluğundan o zamana kadar olan hayatını düşünür. Çocukluğunu, Almanya'ya gelişini, Almanya'da Almanlar gibi yaşamak istemesini, annesinin baskısını, namusunu koruması için sürekli onu gözetim altında tutmasını, Almanlar gibi özgür olabilmek için evi terk etmesini ve bu olayı anne ve babasının affetmemesini düşünürken doğum başlamak üzeredir. Roman kahramanı saat 10.00'da doğuma gireceği için roman 09.57'de sonlanır.

Otobiyografik unsurları barındıran ve çağdaş romancılığın güzel bir örneği olan bu eserde Ben-Anlatı tarzı kullanılmış, iç monologlar ve bilinç alımı tekniğiyle geçmişe gidilmiştir. Romanda, birinci kuşağın klasik “yurt özlemi” ve ikinci kuşağın “kimlik sıkıntısı” aktarılmaya çalışılmış, yurda duyulan özlem ve Almanya'da çekilen sıkıntılar Türkiye'den başka yerde içemedikleri demli çayda kendini göstermektedir (Özyer, 1994: 159-160).

İki kültür arasında yaşayan ve iki dünyayı özümseyen roman kahramanı için geçmişte kalan anavatanın pek önemi yoktur, onun için vatan geride bırakılan değil, gelecekte aranılıp bulunması gereken bir yerdir (Ackermann,1992: 21-22).

Demirkan'ın bu eserinde “Doğu ve Batı” iki karşıt kutup olarak anlatılmıştır. Doğulu kadın güçsüz, sömürülen ve ezilen; doğulu erkek ise sert ve otoriter olan kişidir. Doğulu kadının kurtuluşu ancak Batının özgür yapısı ve Batılı erkek sayesinde olur, zira Batılı erkek daha anlayışlı ve kibardır. Roman kahramanı da Batı ülkesi olan Almanya'nın sağladığı imkânlardan faydalanarak kendi kişiliğini geliştirmiştir. Bir kadın olarak baskıdan kurtulmak roman kahramanı için kendi kimliğinin farkına varmaktır (Sağlam, 2006: 68-69).

Renan Demirkan “Schwarzer Tee mit drei Stück Zucker” (Üç Şekerli Demli Çay) adlı ilk kitabını 1991 yılında kaleme almıştır. İkinci kitabı olan “Die Frau mit Bart” (Sakallı Kadın) 1994 yılında kaleme aldığı ve eşiyle evliliğini bitirmesini konu edinen bir kitabıdır. Üçüncü kitabı olan “Es wird Diamanten regen von Himmel”i 1999 yılında kaleme almış ve bu kitapta yine bir aşk hikâyesini anlatmıştır. 2001 yılında yazdığı dördüncü kitabı “Der Mond, der Kühlschranks und ich, Heimkinder erzählen” de çocuk haklarına dikkat çekerek, aileleri tarafından ihmal edilen ve şiddete maruz kalan çocukların devlet tarafından sahip çıkılması gerektiğini anlatır. Beşinci kitabı olan “Über Liebe, Götter und Rasenmähn” adlı eserini 2003 yılında yazmış ve bu eserinde aşk üzerine şiirler ve hikâyeler anlatmıştır. Altıncı ve son kitabı olan “Septembertee oder das geliehene Leben”i 2008’de yazmıştır, eser otobiyografi türündedir (Yalçın, 2011:15).

Renan Demirkan 7 yaşından beri Almanya’da yaşayan, Alman diline ve kültürüne hâkim olan bir yazardır. Vatan olarak hem Almanya’yı hem Türkiye’yi benimseyen yazar, eserlerinde edebî dil olarak Almanca kullanmaktadır.

3.4. Oluşum Nedenlerine Göre Gönüllü Göç Eden İkinci Kuşak Yazarlar

Bu yazarlar eğitim için ya da çalışmak için Almanya'ya göç eden yazarlardır.

3.4.1. Alev Tekinay

1951 yılında İzmir’de doğan yazar, İstanbul Alman Lisesi’nde eğitimini tamamladıktan sonra üniversite eğitimi için Almanya’ya gitmiş ve Almanya Münih’te Germanistik eğitimi almıştır. Doktorasını tamamladıktan sonra bir süre öğretmen olarak çalışan

Tekinay, daha sonra 1983 yılında Augsburg Üniversitesi'nde öğretim üyeliğine başlamış ve o tarihten beri 'Yabancı Dil olarak Almanca ve Türkçe' bölümlerinde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. 1986 yılından beri yazarlık yapan Tekinay 1990 yılında Adelbert von Chamisso Ödülü'nü kazanmıştır.

Eserleri

- 1986 Über alle Grenzen
- 1989 Die Deutschprüfung
- 1990 Engin im Englischen Garten (Çocuk romanı)
- 1990 Der weinende Granatapfel
- 1990 Es brennt en Feuer in mir
- 1991 Das Rosenmädchen und die Schildkröte (Masal)
- 1993 Nur ein Hauch vom Paradies
- 2002 Standardwörterbuch Türkisch (Sözlük) (Asutay,2014: 332-333).

3.4.1.1. Ağlayan Nar

1990 yılında Tekinay tarafından Almanca yazılan roman 2005 yılında Çiğdem Ünal tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Bir Alman Türkolog'un Türkiye'ye yaptığı gizemli yolculuğunun anlatıldığı romanda kimlik sorununa değinilmiştir.

3.4.2. Saliha Scheinhardt

1946 Konya doğumlu yazar 21 yaşında evlenerek Almanya'ya göç etmiştir. 1971 yılında pedagoji eğitimine başlayarak öğretmen olan yazar, 1978 yılında Neuss Eğitim Fakültesi'nde araştırma görevlisi olur ve sonra Frankfurt Üniversitesi'nde ders vermeye başlar.

1985 yılında Türkiye ve Almanya'da İslam konulu tezi ile doktor unvanını alır ve Almanya'daki ilk yabancı kent yazarı olarak anılmaya başlar.

Ödülleri:

- 1993 Alfred- Müller Felsenburg “İlerici ve Cesur Edebiyat Ödülü”
- 1995 Seligenstadt Kenti “Gümüş Barış Madalyası”
- 1996 Alzenau Kenti “Bronz Madalya”

Eserleri:

- 1983 Yaşamadan Ölen Kadınlar
- 1984 Üç Selvi
- 1985 Ve Kadınlar Kan Ağlıyordu
- 1987 Her Damla Gözyaşının Bedeli
- 1988 Göklere Uzanmak
- 1993 Geceyi Yırttılar
- 1993 Kent ve Kız
- 1994 Aşk, İçimi Kemiren Hırs
- 1996 Ayışığı Oyunları
- 1999 Saliha Scheinhardt Aziz Nesin Mektupları
- 2000 Yaşam Fırtınaları
- 2005 Fırat'ın Kızları (Asutay, 2014:314).

Almanya'da 1983 yılında “Yaşamadan Ölen Kadınlar” adıyla yayınlanan roman 2006 yılında Türkiye’de “Pusuda Kin” adıyla yayınlanmış ve bu eser Tefik Başer tarafından “Yanlış Cennete Elveda” adıyla beyaz perdeye aktarılmıştır.

3.4.2.1. Pusuda Kin

Köyünden Almanya’ya giden Suna’nın hikâyesinin anlatıldığı romanda Suna’nın abisi çalışmak için Almanya’ya gider. Suna babasını kaybetmiştir ve Kayseri’de köyde annesiyle yaşamaktadır. Bir gün Sunanın abisi köye Almanya’dan bir arkadaşı ile gelir.

Abisinin arkadaşı olan Alihan Suna ile evlenmek ister ve 1973 yılında evlenirler. Bir yıl Konya’da kocasının ailesinin yanında yaşayan Suna sonra Almanya’ya gider. İlk yıllarda mutlu bir evliliği olan ailenin iki çocuğu olur. Yıllar geçtikçe Alihan Suna’yı döver ve farklı cinsel isteklerde bulunur. Kocasının yaptığı eziyetlere dayanamayan Suna bir gün kocasını öldürür. 6 yıl hapis cezası alan Suna cezasını bitirdikten sonra Alman Hükümeti tarafından Türkiye’ye gönderilmek istenir fakat Suna gitmek istemez, çünkü yengesinde kalan çocuklarını alarak yeni bir yaşama başlamak ister. Çocuklarını yanına alarak onlarla yaşamaya başlayan Suna yıllar sonra bir adamla tanışır ve onu sever. Adam ise dolandırıcılık yaptığı için Türkiye’den Almanya’ya kaçan bir adamdır, Suna’yı kandırarak iş kurma yalanıyla Suna’ya bankadan kredi çektirir ve parayı alır kaçar, Suna’nın akli dengesinin bozulmasına sebep olur.

Ruh sağlığını kaybeden Suna bir kliniğe yatırılır ve çocukları elinden alınır. Klinik 'te Vietnamlı bir adamla tanışır, bu adamı da sever fakat onu da öldürür. Bu olaydan sonra Suna ömür boyu hapis cezası alır.

Almanya'nın bir umut olarak görüldüğu romanda, Suna düzenli bir disipline sahip olan Almanya'da kimsenin kanunlara aykırı davranmayacağını düşünür. Suna'ya göre hiç bir Alman suçlu olup hapisteye yatmaz, hapisteki tüm insanlar Türk'tür.

“Bizimkiler ya kavgadan, ya adam öldürmeden yatar veya uyuşturucu işine bulaşmışlardır. Ama Almanların burada ne işi var? Böylesine kurulu düzenle işleyen bir toplumda insanlar ne diye suç işler?” (Scheinhardt, 2006:19-20).

Eserlerinde Almanya'da yaşayan Türklerin özellikle kızların ve kadınların yaşadıkları sorunları gözler önüne seren yazar, Almanların yaşama biçimleriyle, öz değerleri arasında kalan kızları gerçekçi bir bakış açısıyla anlatır.

3.4.3. Şinasi Dikmen

1945 yılında Samsun'da doğan yazar Ankara'da sağlık kolejini bitirerek sağlık memuru olur. Almanya'ya giderek orada sağlık memuru olarak çalışan Dikmen, Almanya'daki Türkler hakkında yazılan hüznü öyküleri hicvetmeye başlar ve 1984 yılında Almanya'daki ilk yabancı kabaresini kurar. Günümüzde Frankfurt'ta 215 kişilik bir salonu bulunan yazar, ilk iki oyunu kendisi yazmıştır, daha sonraki oyunlarını ise rejisörü ile birlikte kaleme almıştır.

Ödülleri

- Alman Kabare Ödülü
- Gazetecilik Ödülü
- 2003 Kültür Ödülü
- 2004 Kültür Ödülü

Eserleri

- 1983 Wir werden das Knoblauch schon schaukeln
- 1986 Der andere Türke
- 1995 Hurra, ich lebe in Deutschland
- 2008 Integrier dich, Opa! (Asutay,2014: 143-145).

3.5. Oluşum Nedenlerine Göre Zorunlu Göç Eden Üçüncü Kuşak Yazarlar

Bu yazarlar küçük yaşta ailesi ile Almanya'ya göç etmiştir.

3.5.1. Yade Kara

1965 Türkiye doğumlu yazar küçük yaşta ailesi ile Almanya'ya göç etmiş ve Berlin'de büyümüştür. Kendisi karar veremeyecek kadar küçük yaşta göç ettiği için zorunlu göç etmiş sayılabilecek bir yazar olan Yade Kara İngiliz ve Alman filolojisi okumuş, Berlin tiyatrosunda etkin olup zaman zaman Londra, İstanbul, Hong Kong'da oyuncu, gazeteci, öğretmen olarak çalışmıştır.

İlk romanı olan Selam Berlin'i 2003 yılında kaleme almıştır. 2004 yılında Türkçe'ye çevrilen eser 2004 yılında Alman Kitap Ödülü ve Alman olmadığı halde Almanca eser veren yazarlara verilen Adelbert von Chamisso Ödülü'nü almıştır (Asutay, 2014: 221).

3.5.1.1. Selam Berlin

1989 yılının Berlin'inde geçen roman, yıllar önce İstanbul'u terk edip Batı Berlin 'deki Kreuzberg'e giden Hasan, kardeşi Ediz, anneleri ve babaları Said'in hikâyesi anlatılır. Hasan ve kardeşi Ediz, Almanya'da doğup büyümelerine rağmen babaları tarafından, kendi öz değerlerini kaybetmemeleri için İstanbul'a gönderilir. Babaları Said ise Almanya'daki tertip ve düzeni sevdiği için Berlin'de kalmıştır. Said'in Alman düzeninden hoşlandığını şu dizelerden anlamaktayız.

“Babam Alman Otoyollarındaki düzen ve güvenlikten hoşlanıyordu. Temiz sokakları ve dirayetli insanları seviyordu. Her şeyden önce de güvenilir devlet dairelerinden ve bürokratlardan hoşlanıyordu. İstanbul 'da ne zaman vurdumduymaz ya da rüşvet isteyen bir devlet dairesine işi düşse deliye dönerdi” (Kara, 2004:10).

Yıllarca İstanbul-Berlin arasında gidip gelen Hasan ve Ediz, 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla yeni bir hayat kurma umuduna kapılırlar ve Berlin'e giderler. Hasan'ın hayali Almanya'da üniversiteye gitmekken Ediz'in hayali ise Amerika'ya gitmektir. Bir akşam, duvarın yıkık fotoğraflarını çeken Cora adlı bir kızla tanışan Hasan, bu kızla kısa süreli bir aşk yaşar ve bu aşkın sonu hüsrarla biter. Amaçsız bir şekilde yaşamını sürdüren Hasan bir gün bir film setinin büfesinde işe başlar. Filmdeki bir aktörün işi bırakması sonucu, o aktörün yerine filmde Hasan oynar ve rol arkadaşı

Âdem'le tanışır. Âdem'i tanımayan Hasan onu tanıyınca hayatında çok önemli bir yeri olduğunu anlayacaktır.

Âdem, Hasan'ın babası Said'in gayrimeşru oğludur, yani Hasan ve Ediz 'in öz kardeşidir. Berlin'de duvar olduğu zamanlar Hasan'ın babası Doğu Berlin'e iş için gitmektedir. Orada Rosa adlı bir kadınla ilişki yaşar ve Âdem doğar. Berlin'de duvar olduğu zamanlar Âdem ve Rosa'yı ailesinden saklamayı başaran Said duvar yıkıldığı zaman tüm sırların açığa çıkmasına engel olamaz. Gerçekleri öğrenen Hasan'ın annesi Said'i terk eder, Ediz ise Amerika'ya gider. Hasan Almanya'daki amaçsız yaşamına devam eder, Hasan için Berlin Duvarı ailesinin tepesine yıkılmıştır.

Romanda Almanya'daki Türklere değinilmiştir. Almanya'da yaşayan Türklerin kendi kültürel değerlerine sahip çıktıkları, örf ve adetlerini bırakmadıkları vurgulanmıştır.

“Buna karşın Kreuzberg'dekiler şeref, aile ve gelenekler gibi değerlere sarılıyorlardı. Bazıları çocuklarını Kuran kurslarına gönderiyorlardı. Kreuzberg'in Berlin'in, Avrupa'nın tam ortasında yaşıyorlardı, ama Doğu 'ya Mekke'ye bakıyorlardı. Buradaki Türkler İstanbul'dakilerden daha Türk'tü” (Kara,2014: 147).

Romanda 1989 yılının Doğu Batı ayrımı yapılmış, Almanya Türkiye karşılaştırmaları da sunulmuştur. Selam Berlin adlı romanın devamı niteliğinde olan Café Cyprus adlı eser 2008 yılında yayınlanmıştır.

3.6. Oluşum Nedenlerine Göre Gönüllü Göç Eden Üçüncü Kuşak Yazarlar

Bu yazarlar işçi olarak Almanya'ya göç eden yazarlardır.

3.6.1. Emine Sevgi Özdamar

1946 yılında Malatya'da dünyaya gelen yazar, 12 yaşında Bursa şehir tiyatrosunda Moliere'in “Kibarlık Budalası” adlı oyununda sahneye çıktıktan sonra tiyatrocuya olmaya karar vermiştir. 1965 yılında işçi olarak Almanya'ya giden yazar 2 yıl fabrikada işçi olarak çalışmıştır. 1967 yılında tekrar Türkiye'ye dönen yazar 1970 yılına kadar tiyatro okumuş ve Muhsin Ertuğrul, Ayla Algan, Melih Cevdet Anday, Haldun Taner gibi tiyatro hocalarından ders almıştır. 1976 yılında tekrar Almanya'ya dönen Özdamar, Bertolt Brecht'in bir öğrencisi olan Benno Besson'la tanışır ve Benno Besson, yazarı Berlin'deki halk sahnesinde rejisi asistanı olarak çalışması için göreve alır. 1979'den 1984 yılına kadar Bochum Tiyatro evinde ünlü bir tiyatro rejisörü olan Claus Peyman'ın yanında oyunculuk

yapan yazar Bochum Tiyatrosu'nda oynanmak üzere "Karagöz Almanya"da (Schwarzauge in Deutschland) adlı ilk tiyatrosunu yazar. Bir köylünün, konuşmayı bilen zeki eşeğiyle Almanya'ya yaptığı yolculuğunun anlatıldığı bu oyun, Türkiyeli bir yazar tarafından yazılıp sahnelenen ilk Almanca sahne eseridir. Yazar, aynı dönemde Hark Böhm'ün "Yasemin", Doris Dörrie'nin "Happy birthday Türke", Matti Geschoneck'in "Journey into the Night" adlı filmlerinde sahne almıştır.

Ödülleri:

- Ingeborg Bachmann Ödülü (1991/ Hayat Bir Kervansaray)
- Walter Hasenclever Ödülü (1993/ Hayat Bir Kervansaray)
- New-York Yılın En İyi 20 Kitabı (1994/ Anne Dili)
- London Times En İyi Kitap (1994/ Hayat Bir Kervansaray)
- Kuzey Ren Westfalya Yılın Sanatçısı Ödülü (1998)
- Almanya Kuzey Şehirleri Literatür Ödülü (1998)
- Adelbert von Chamisso Ödülü (1999)
- Frankfurt Şehir Yazarı Ödülü (2003)
- Kleist Ödülü (2004)
- Carl Zuckmayer Medal (2010)

Eserleri:

Oyunları:

- 1982 Karagöz Almanya'da
- 1991 Keloğlan Almanya'da
- 2000 Nuhun Gemisi

Öyküleri:

- 1990 Anne Dili
- 2001 Aynadaki Avlu

Anı:

- 2007 Kendi Kendinin Terzisi Bir Kambur

Romanları:

- 1992 Hayat Bir Kervansaray
- 1998 Haliçli Köprü
- 2003 Tuhaf Yıldızlar Dünyaya Bakıyor

Emine Sevgi Özdamar, Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli en önemli kadın yazarlardan biridir. Eserlerini Almanca kaleme aldığı için Alman Edebiyatı'nın önemli bir parçası olarak kabul edilir

(http://tr.writersofturkey.net/index.php?title=Emine_Sevgi_ÖZDAMAR).

3.6.1.1. Haliçli Köprü

1966 yılında geçen romanda ana kahraman 18 yaşında genç bir kızdır. İstanbul'da tiyatro oyunculuğu yapan genç kız, tiyatro sevdası yüzünden derslerini ihmal eder ve sınavlarında başarısız olarak liseyi bırakmak zorunda kalır. Okulu bıraktığı için sürekli annesiyle tartışan genç kız ailesinden uzaklaşmaya karar verir ve Almanya'ya işçi göçüne başvurarak Almanya'ya gider. Telefunken radyo fabrikasında çalışmaya başlayan genç kız, kendi gibi işçi olan ve aynı fabrikada çalışan diğer kızlarla yurttan kalmaya başlar. Yurttan kalan kızlar, ilk kez yurtdışına çıkmanın vermiş olduğu çekingenlik ve Alman dilini bilmemeleri yüzünden çok fazla dışarıya çıkamazlar ve hayatları genellikle fabrika ve yurt arasında geçer. Kızların kaldığı yurdun müdiresinin işten atılması sonucu yurda başka bir müdür gelir ve roman kahramanı genç kızın hayatı değişir. Yeni yurt müdürü tiyatroyla ilgilenir ve roman kahramanı tekrar tiyatro sevdasına düşer. Yurt müdürüyle birlikte işçi derneklerine giden genç kız Türk işçi derneğine de gider, Türk işçilerle tanışır ve zamanla komünistliğe doğru kayar. Fabrikada bir yıllık sözleşmesi dolunca Türkiye'ye ailesinin yanına geri döner. İstanbul'da bir müddet kaldıktan sonra babasının teklifiyle Almanca öğrenmek için tekrar Almanya'ya gider. Almanya'da dil öğrenir Siemens'te çalışmaya başlar, solcu öğrencilerle arkadaşlık kurar, gençlik hareketlerini ve 68 olaylarını yakından takip etmesine rağmen aktif bir eylemci olmaz. Bir gün babasından annesinin hasta olduğuna dair bir mektup alan roman kahramanı hemen İstanbul'a döner. İstanbul'da solcu hareketleri artarak devam eder, polisler tarafından gözaltına alınır, üç gün işkence görür ve sonra kaçıp kurtulmak ve tiyatro çalışmak için tekrar Almanya'ya gider.

Haliçli Köprü iki bölümden oluşan bir romandır. Berlin bölümlerinin anlatıldığı kısım "Küskün İstasyon", İstanbul günlerinin anlatıldığı kısım "Haliçli Köprü" olarak adlandırılmıştır. Bu romanda 1960 yıllarda başlayan Almanya'ya işçi göçüyle birlikte Almanya ve Türkiye'deki 68 olayları anlatılmıştır.

Köprü olgusu ile bir ayağı Türkiye'de bir ayağı Almanya'da olan bir çift kimliğe vurgu yapan bu kitap yazarın 1992 yılında yazdığı "Hayat Bir Kervansaray" adlı kitabın devamı

niteliğindedir. 1998 yılında Almanca kaleme alınan bu eser 2008 yılında İlnur Özdemir tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

3.6.1.2. Hayat Bir Kervansaray

Hayat Bir Kervansaray, İki Kapısı Var Birinden Girdim Birinden Çıktım (Das Leben ist Karawanserei hat zwei Türen, aus einer kam ich rein, aus der anderen ging ich raus) adlı roman tren yolculuğu ile başlar. Roman kahramanı olan Anlatıcı, annesinin karnındadır ve annesi doğum için kendi ailesinin yanına gitmektedir. Anlatıcı doğar büyür, ailesiyle İstanbul'a göç eder. Ailenin tüm üyeleri -anne, baba, anlatıcı olan evin kızı, abisi, büyükbaba, büyükanne- hep beraber İstanbul'a alışmaya çalışırlar. Anne ve babanın İstanbul'a kolay uyum sağlamasına karşın büyükanne ve büyükbaba için bu zordur. Büyükanne Anadolu'yu ve köyünü özlemektedir. Anne ve baba şehre uyum sağlamış, modernleşmişlerdir. Tam tersine dede ise hala köklerine bağlıdır. Evin kızı dedesinden Anadolu değerlerini öğrenmektedir. Evin babasının işlerinin kötü gitmesi sonucu aile İstanbul'dan Bursa'ya taşınır, ailenin kızı ve oğlu Bursa'da yetişir. O dönemlerde ülke kötü durumdadır, kıtlık vardır ve ailemin durumu Bursa'da yine kötüleşir ve aile tekrar göç ederek Ankara'ya yerleşir. Aile için sıradan bir olay haline gelen göçten en çok evin kızı ve oğlu etkilenir, yetiştikleri büyüdüklerinde yer olan Bursa'yı özlerler, büyük anne ve büyükbaba için de durum çok farklı değildir, onların bir yanı hep köylerindedir. Evin kızı büyür ve bir genç kız olur. Ankara'da yine ailenin yaşam şartları kötüleşince, aile, evin babasının arkadaşı vasıtasıyla tekrar ilk göç ettikleri İstanbul'a döner. Anadolu'dan İstanbul'a göç eden bir ailenin anlatıldığı romanın sonunda evin kızı Almanya'ya işçi olarak gitmeye karar verir ve Almanya'ya göçer (Kırgız Karak, 2014: 237-241).

İstanbul-Berlin üçlemesinin ilk kitabı olan Hayat Bir Kervansaray adlı romanın önce küçük bir bölümü yayınlanmış ve bu yayınlanan bölümle Ingeborg Bachmann Ödülü'nü almıştır. Serinin ikinci kitabı Haliçli Köprü, üçüncü kitabı ise "Tuhaftır Yıldızlar Dünyaya Bakıyor"dur.

3.6.1.3. Anne Dili

"Mutterzunge" (Anne Dili) adlı öyküde kahraman, Türkiye'den Almanya'ya göç etmiş bir genç kızdır. Gündelik hayatta sürekli Almanca konuşan bu kız zamanla anadilini unuttuğunu fark eder. Genç kız anadiliyle birlikte benliğini de kaybedeceği korkusuyla kendi ana diline doğru arayış içine girer. Kendi dilini öğrenmek için Arapça öğrenmeye

karar verir, zira Arapçanın da Türkçe'nin özü olduğu düşüncesindedir, zamanla Arapça ve Türkçe arasındaki benzerlikleri bulur ve Arapça sayesinde Türkçe'ye yakınlaşır. Göç nedeniyle kendi dilinden, kültüründen, benliğinden uzak kalan göçmenlerin yaşadığı dil sorununu gözler önüne seren bu öyküyü yazar Almanca yazmasına rağmen Alman dili ve kültüründen uzak kelimeler kullanmıştır. Ana dil kavramının Almanca karşılığı "Muttersprache" olmasına rağmen yazar vücudun bir organı olan dil kavramını yani "Zunge" kelimesini kullanmıştır. Anne kelimesi olan "Mutter" ile dil anlamına gelen "Zunge"yi birleştirerek Almanca olmayan yeni bir kavram yaratmıştır. Yazarın bilinçli olarak yarattığı bu kavram; gerek ana dile, aile ve kültüre olan aidiyeti gerekse göç edile ülkeye uyumu, adaptasyonu simgeler (Asutay ve Çelik:2015 287-292).

3.6.2. Murat Karaaslan

1955 Malatya doğumlu olan yazar Almanya'ya işçi olarak gitmiş ve orada laborant olarak çalışmıştır. 1980 yılından beri yazarlık yapan Karaaslan, Fakir Baykurt'un kurduğu Literaturcafe üyesidir. Eserlerini Türkçe veren yazar, eserlerinde Türk- Alman günlük yaşamını anlatmaktadır.

Eserleri

Roman:

- Göç
- Nuran

Öyküleri:

- Düşler Ülkesi
- Yıkılan Umutlar
- Ya Kendin Gel Ya Beni Götür
- Zibidi
- Onursuzlar Koğuşu
- Şiir: Meçhul İşçi
- Efendim
- Dedemin Düşü (Asutay, 2014: 223).

3.7. Almanya'da Doğan Yazarlar

3.7.1. Selim Özdoğan

1971 yılında Almanya'da doğan yazar Almanya'da büyür, iki dilli olan yazar eserlerini Almanca vermeyi tercih etmektedir. Lise eğitimini tamamladıktan sonra Etnoloji, İngilizce ve Felsefe okumaya başlamış; fakat eğitimini yarıda bırakarak yazarlığa başlamıştır.

Ödülleri

- North Rhine- Westphalia Ödülü
- Adelbert von Chamisso Ödülü
- Hohenems Edebiyat Ödülü

Eserleri

- Es ist so einsam im Sattel, seit das Pferd tot ist
- Im Juli
- Demircinin Kızı
- İki Rüya Arasında (http://www.wikizero.com/tr/Selim_Özdoğan).

3.7.1.1. Demircinin Kızı

“Die Tochter des Schmieds” adıyla 2005 de Özdoğan tarafından yazılan roman, 2007 yılında Türkçeye çevrilmiştir. Bir kuşak hikâyesi olan romanda modernleşme gayesi anlatılır. Timur adlı demirci babayla, kızı Gül romanın ana karakterleridir. Gül hayat standartlarını yükseltmek için Almanya'ya gitmiştir. Fatih Akın'ın “Yaşamın Kıyısında” adlı filminde hediye olarak verilen bu kitap filmle aynı konuya sahiptir.

3.7.1.2. Im Juli

“Temmuz”da adıyla 2000 yılında yazılan roman, Fatih Akın'ın aynı adlı filminden esinlenerek yazılmıştır. Filmde ve kitapta macera dolu yolculuk ve aşk serüveni anlatılmaktadır. Juli ve Melek adlı iki kadın ve Daniel adlı bir adam romanın ana kahramanlarıdır. Daniel sıkıcı hayatından bunalmıştır, bir gün Melek adlı bir kadınla tanışır, Melek İstanbul'a gider ve Daniel peşinden İstanbul'a doğru yola çıkar. Yolda daha önce tanıştığı Juli'ye rastlar, beraber yolculuk yapmaya başlarlar ve başlarına birçok olay gelir.

3.7.2. Nevfel Cumart

1964 yılında Almanya’da dünyaya gelen yazar, 1993 yılında Türkoloji, Arap Filolojisi, Fars Filolojisi ve İslam Bilimleri alanında yüksek lisans öğrenimini tamamlamış ve 1993 yılında itibaren serbest yazar, konuşmacı, çevirmen ve gazeteci olarak çalışmaktadır.

Yaşar Kemal, Aziz Nesin, İnci Aral, Celil Oker, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Yaşar Nuri Öztürk ve diğer Türk şair ve yazarlardan eserleri Almancaya çeviren yazar, aynı zamanda güncel Türk Edebiyatı ve İslam dini konusunda birçok makale, portre ve deneme yayınlamıştır.

Ödülleri

- Rheinland- Pfalz ve Bavyera Eyaletleri Edebiyat Teşvik Ödülleri
- 2008 Bavyera Kültür Ödülü
- 2009 Oberfrankenstiftung Kültür Ödülü
- 2011 Pax- Bank Ödülü
- 2012 Innsbruck Üniversitesi Şair-Profesörü Ödülü

(<http://www.nevfel-cumart.de/turk-okurlari-icin/>).

Eserleri

- Feuerzunge
- Wustenakazie
- Unter den Flügeln der Nacht
- Dem Leben Entgegen
- Jenseits der Worte
- Unterwegs zu Hause
- Seelenbilder
- Ich pflanze Saatgut in Träume
- Auf den Märchendächern
- Hochzeit mit Göndermişsen
- Wellen der Zeit
- Schlaftrunken die Sterne
- Zwei Welten
- Verwandlungen
- Das Lachen bewahren
- Das Ewige Wasser

(<http://www.nevfel-cumart.de/category/veroeffentlichungen/buecher/>).

BÖLÜM 4. TÜRK YAZARLARIN ALMAN EDEBİYATINA ETKİLERİ

Almanya'ya biraz para kazanmak için giden, mutlaka bir gün geri dönmeyi düşünen insanların Almanya'da ki ilk dönemleri *Almanya acı vatan* dönemidir. Bu dönemde giden işçiler yurtlarda kalan, ailelerini, çocuklarını memlekette bırakan, aile hasreti çeken insanlardı. Bu dönem gurbetçilik kavramının tam olarak yaşandığı, ailelerin ayrıldığı, para biriktirmek için bin bir zahmete katlanılan bir dönemdi. 1975 yılında yürürlüğe giren kanunla Türkiye'deki çocuklara para verilmeyeceği kararlaştırıldıktan sonra birçok işçi, ailesini de Almanya'ya getirmiş ve artık Almanya sadece göçmen işçiler için değil aileler içinde acı vatan olmuştu. Aile birleşmeleriyle bambaşka bir memlekete gelen çocuklarda sorunlar baş göstermeye başladı. Birçok çocuk eğitim sorunlarıyla boğuşmak zorunda kaldı. Almanya'ya göçün ilk yılları böyle zorluklar içinde geçti. İşte bu dönemde Almanya'da yazmaya başlayan birçok yazar Almanya'daki göçmen edebiyatının temellerini attılar. Birinci kuşak yazarlar diye adlandırılan bu yazarlar farklı sebeplerden dolayı Almanya'da olan insanlardı.

Almanya'ya yapılan göçler bir süreliğine yapılan bir göç olarak düşünüldüğü için ilk dönemde ortaya çıkan edebiyata Konuk İşçi Edebiyatı denmişti (Kuruyazıcı, 1992: 4). Çünkü bu edebiyat yurtlarına geri dönen işçilerle beraber bitecekti. Fakat işçi göçü yerini kalıcılığa bırakınca işçi göçüyle ortaya çıkan edebiyatın ismi de değişerek Göçmen Edebiyatı olmuştur. Fakir Baykurt, Habib Bektaş, Güney Dal, Bekir Yıldız, Fethi Savaşçı, Aras Ören, Yüksel Pazarkaya gibi yazarların oluşturduğu birinci kuşak yazarların edebiyatı, Almanya'ya yapılan göçün sancılarını en derinden yaşayan insanların edebiyatıydı. Bu dönem edebiyatının genel konuları memleket hasreti, aile özlemi, geri dönüş, yeni yere alışmama, uyumsuzluk, gurbet temalarıdır. Bu kuşak yazarlarındaki ana kahramanlar bir yanda vatanları, bir yandan parasızlık yüzünden başka memlekette çalışmak zorunda olmaları sebebiyle kararsızlığa düşmüş, Almanya'da çalışmaya mecbur kalmış insanlardı. Almanları soğuk, inançsız bulan bu kuşağın roman kahramanları, eserlerde tutucu bir imaj çizer. Kendi geleneksel değerlerini kaybetmemek için çabalayan roman kahramanları, Alman toplumundan kendilerini soyutlayarak kendilerini koruyacaklarını düşünürler. Birinci kuşak yazarları Türkiye'den kopamamıştı. Türkçe eserler veren ve nesir türünde yazan yazarlar olan birinci kuşak yazarları genellikle gurbet hikâyeleri kaleme almışlardır (Efe ve Asutay, 2018:2).

Birinci kuşak yazarlardan olan Bekir Yıldız çalışmak için Almanya'ya giden bir yazardır. Bizzat işçi olarak çalıştığı için yaşanan zorluklara tanık olan Yıldız, eserlerinde Almanya'daki işçilerin yaşadığı sıkıntıları, çektikleri acıları ve yaşadıkları aile özlemini eserlerinde dile getirir. Bekir Yıldız'ın eserlerindeki Almanya teması genellikle olumsuzdur. Yazarın *Alman Ekmeği* adlı eserinde, yabancı işçiler, Almanya'da yaşanan dil sorunu, kültürel ikilemler, Almanların yaşam tarzlarına alışamama gibi sorunların yanı sıra kendilerini Alman kapitalizminin birer kölesi olarak gören işçiler konu edilmektedir (Özgül,2018:185). Bekir Yıldız'ın diğer eserleri olan *Türkler Almanya'da*, *Kaçakçı Şahan*, *Beyaz Türkü*, *Demir Bebek* adlı kitaplarda bulunan öykülerde de Türkiye'den Almanya'ya çalışmak için gitmiş göçmen işçilerin maceraları ve yaşadıkları zorlukları anlatılmaktadır (Dervişoğlu, 2016:6).

Birinci kuşak yazarların en başta gelen temsilcilerinden olan Fakir Baykurt Almanya'ya yerleşmeden önce Türkiye'de de eserler veren bir yazardı. Almanya'ya gittikten sonra Almanya'daki işçileri anlatan eserler kaleme almıştır. Duisburg üçlemesini oluşturan *Yüksek Fırınlar*, *Koca Ren*, *Yarım Ekmek* kitaplarında, Almanya'daki işçiler anlatılmaktadır. Bir başka eseri olan *Duisburg Treni* adlı öykü kitabında da işçilerin hayatları konu edilmektedir.

Birinci kuşak yazarlardan olan Aras Ören eserlerinde genellikle yabancılık duygusu, dil sorunu, kimlik ve kültürel sorunu ve kadınların Alman toplumu içinde yaşadığı zorlukları anlatmaktadır (Zengin, 2010:336). Yazarın, *Bitte Nix Polizei* adlı eserinde Almanya'ya turist vizesiyle gelerek kaçak işçi olarak çalışmak isteyen, Almanya'da kaçak yaşayan Ali İtir'in yaşadığı sıkıntılar anlatılır.

Güney Dal, *İş Sürgünleri* adlı romanında Ford fabrikasındaki grevi anlatır, E -5 adlı eserinde babasının ölüsünü Türkiye'ye getirmeye çalışan bir kişinin hikâyesi anlatılır. Bu romanın arka planında Almanya'da yaşayan Türklerin sorunları ele alınmıştır. Diğer eserlerinden olan *Buzul Döneminden Haberler ve Yanlış Cennetin Kuşları*'nda da işçilerin Almanya'daki yaşamları okuyucuya sunulur. İşçi göçüyle Almanya'ya giden birinci kuşak yazarlardan olan Habib Bektaş da eserlerinde Almanya'daki gurbetçileri ve yaşadıkları sıkıntıları anlatır. *Yaşamı Kuşatmak* adlı eserinde kimlik sorunu yaşayan ve kendini yalnız hisseden birisini konu edinir.

Yücel Feyzioğlu da Almanya'daki göçmen işçileri anlatan bir yazardır. Yazarın *Uğultu* adlı romanı, fabrika işçilerinin ağır çalışma koşullarını anlatır. Fethi Savaşçı'nın eserleri

de Almanya'daki gözlemlerinin ürünüdür. Eserlerinde işçilerin iç dünyalarına, sorunlarına değinen yazar, göçmen işçilerin Almanya'daki hayatlarını da eserlerinde konu edinir. Yücel Feyzioğlu eğitim için Almanya'ya giden ve orada Almanya'daki işçilerin hayatını anlatan eserler veren bir yazardır. *Ben Aranıyor* adlı romanında yazar işçilerin Almanya yaşamını gözlemci bir bakış açısıyla anlatır (Dervişoğlu, 2016: 6).

Birinci kuşak yazarların eserlerinde görülen, yol, yolculuk ve tren motifleri gibi motifler memlekete özlemi dile getiren sembollerdir. Kültür farkı da bu dönemin yazarlarında işlenen bir temadır. Türkiye'den Almanya'ya giden insanlarda kültür şoku görülmekte, Alman toplumundaki çoğu şey Türk işçilere kültürel açıdan farklı gelmektedir. Dil bilmediği için resmi dairelerde sıkıntı yaşayan Türkler teması da eserlerde görülmektedir.

1984 yılı yeni bir dönemin başlangıcıydı. Bu tarihte yürürlüğe giren Geri Dönüş Teşvik Yasası ile binlerce Türk, aileleri ile geri dönmüş, yine binlercesi Almanya'da kalmayı tercih etmişti. Almanya'da kalmayı seçen insanlar için Almanya artık ikinci vatandı. Almanya ikinci vatan döneminde Türk halkı Alman halkı ile kaynaşmış, artık yarı Almanyalı yarı Türkiyeli olmuşlardı. İlk dönemdeki memleket hasreti, yerini diğer memleketleri olan Almanya'ya alışma sürecine bırakmıştır. Bu dönemin yazarları, küçük yaşta Almanya'ya gelmiş yazarlardır. Bu dönemde yazan ikinci kuşak yazarlar, birinci kuşak yazarlardan yazım şekilleri ve konuları bakımından ayrılır. Birinci kuşak yazarlar Türkçe yazarken, ikinci kuşak yazarlar Almanya'da yetişmeleri ve Almanya'da eğitim almalarından dolayı eserlerini Almanca vermeyi tercih ederler. İkinci kuşak yazarları Alev Tekinay, Zafer Şenocak, Zehra Çırak, Feridun Zaimoğlu, Saliha Scheinhardt, Renan Demirkan, Osman Engin, Şinasi Dikmen gibi yazarlardır. Bu yazarlar Almanya'yı kendi yurdu olarak benimseyen ama aynı zamanda kökleri olan Türkiye'den de kopamayan, iki kültür ve iki dile sahip olan yazarlardır. Birinci kuşak yazarlardaki memleket hasreti, ikinci kuşak yazarlar da yerini memleket belirsizliğine bırakmıştır. Bu kuşak yazarları hangi ülkenin memleketi olduğuna karar verememe sıkıntısı yaşarlar. Bu yazarların eserlerinde ortak konular genellikle; kararsızlık, kimlik sorunu, nereye ait olduğunu bilememe, vatansızlık temalarıdır. Bu kuşak yazarları her iki dili ve kültürü de özümseyen, Alman toplumuyla uyum problemi yaşamayan, yüzü artık sadece Türkiye'ye dönük olmayıp her iki ülkenin de ortak insanı olan yazarlardır.

İkinci kuşak yazarlardan olan Şinasi Dikmen, oyunları kapalı gişe oynayan ve Almanya'da çok popüler olan bir yazardır. Almanların günlük yaşamlarını, toplumsal

yapısını Almanca Türkçe karışımı bir dille tekrar Almanlara sunan Dikmen, bir bakıma Alman toplumunun aynası olmaktadır. Oyunlarında Almanya’da yaşayan Türkleri de hicveden yazar, beraber yaşayan Alman ve Türk toplumunu da eserlerinde konu edinir. Geleneksel Alman Kabare sanatını yeniden düzenleyerek ortaya çıkaran Şinasi Dikmen, Almanlar tarafından ilgiyle takip edilir (Şahin, 132-133).

İkinci kuşak yazarlardan bir diğeri olan Zafer Şenocak eserlerinde diğerk 2.kuşak yazarları gibi kimlik arayışı temasını işlemiştir. *Tehlikeli Akrabalık* adlı romanında bir yandan kendini anlamaya, bir yandan da Almanya’ya alışmaya çalışan bir adamın arada kalmasından söz edilir. *Çift Adam* adlı şiirinde ise iki kültür arasında kalmanın insanı olumsuz olarak etkilediğinden bahseder. İkinci kuşak yazarlarından Osman Engin de eserlerinde iki kültür arasında kalmayı mizahi bir dille okuyucuya anlatır.

Alev Tekinay ve Renan Demirkan ise iki kültürle yetişmenin avantajlarına inanan iki yazardır. Alev Tekinay eğitim için Almanya’ya gider ve Alman Filolojisi okur. İki kültür arasındaki uyuma inanan Tekinay, *Ağlayan Nar* adlı eserinde Alman ve Türklerin uyum içinde yaşamasından bahseder. Renan Demirkan ise *Üç Şekerli Demli Çay* adlı eserinde Alman kültürüyle barışık olan ve çocuğunu dünyaya getirmek için Almanya’da hastanede doğumu bekleyen bir kadının hayatı anlatılır.

Bir diğerk ikinci kuşak yazarı olan Saliha Scheinhardt çok kültürlü yaşama katkı sağlamasından dolayı Bronz Madalya ile ödüllendirilen bir yazardır ve *Drei Zypressen* adlı eserinde Almanya’da yaşayanların kadınların yaşadıkları sorunları ve kimlik problemlerini anlatır (Zarzavatçioğlu,2014: 126).

Feridun Zaimoğlu küçük yaşta Almanya’ya giden ikinci kuşak yazarlarından biridir. Zaimoğlu, Almanya’da yasayan Türkleri küçümsemek için kullanılan *Kanak* sözcüğünü benimseyerek bu sözcüğün iki kültür arasında sorunlara dikkat çektiğini savunur. Eserlerinde göçmenlerin kullandığı sokak ağzını yani Kanakça’yı kullanan yazar, gramer bakımından bozuk bir Almanca’yı da eserlerinde bilinçli bir şekilde kullanır.

1960 yılında Almanya’ya yapılan işçi göçüyle başlayan Göçmen Edebiyatı birinci kuşak yazarları tarafından oluşturulan ve ikinci kuşak yazarları tarafından geliştirilen bir edebiyattır. Değişen zamanla birlikte kuşakların eserlerinde değişikliğe gidilmiş, birinci kuşak yazarlarının eser dili Türkçeyken ikinci kuşak yazarlarında bu dil Almanca olmaya başlamıştır. Konularda da çeşitlilik artmış, birinci kuşak yazarlarında görülen

karamsarlık, hasret duyguları, ikinci kuşakta kimliksizliğe bırakmıştır. Birinci ve ikinci kuşağın devamı olan üçüncü kuşak yazarları ise Almanya’da doğan, Almanya’da yetişen Alman kültürü, dili ve yaşamına aşina olan bir kuşaktır. Bu kuşak yazarları Emine Sevgi Özdamar, Yade Kara, Murat Karaaslan gibi yazarlardır. Bu yazarlar birinci kuşak yazarları gibi milliyetçilik ardına sığınmayan, ikinci kuşak yazarları gibi kimlik bocalaması yaşamayan, Almanya’nın çok kültürlü atmosferinde yetişen yazarlardır.

Üçüncü kuşak yazarları kim olduğunun bilincinde olan, Türk olduklarını gururla belirten, Almanların dışlayıcı tavırlarına karşı dik durabilen bir nesildir. Bu yazarlar çift kimlikli olmanın avantajlarına inanır, her iki kültürü de benimseyerek tek bir kültüre bağlanmayı reddederek tarafsız olmayı tercih ederler. Kendi kültürleri ile Alman toplumunun kültürünü sentezleyerek kabul eden bu kuşak yazarları kültürel uyumun önemli olduğunu düşünür (Saka,2018:1882).

Göçmen edebiyatında şiir ve tiyatro pek kabul görmeyen bir türdür. Bu edebiyatta en çok düzyazı hâkimdir. Yazarlar genelde öykü ve roman türünde yazıyorlar ve eleştirci, hicvedici bir anlatım tarzıyla eserlerini oluşturuyorlar (Aytaç,1991:155).

Türk göçmenler tarafından oluşturulan göçmen edebiyatının önemli bir özelliği vardır, bu edebiyatın eserleri Alman dilinde verilmektedir. Bu mantıkla, Almanca eserler kaleme alan Türk göçmenler, Alman edebiyatı kapsamında eser vermektedir. Fakat bu eserler, yazarlarından dolayı “Almanya’da Türk, Türkiye’de Almanyalı” oldukları için göçmen edebiyatı kapsamına girmektedir (Aytaç,1995:27).

Birinci kuşak yazarların öncülük ederek başlattığı, ikinci kuşak yazarların geliştirdiği Göçmen Edebiyatı üçüncü kuşak yazarları ile renklenmiş ve çeşitlenmiştir. Alman edebiyatında yeni bir tür olarak görülen Göçmen Edebiyatı 1961 yılında başlayan işçi göçünden günümüze kadar gelişmeye devam etmiş ve hala devam etmektedir.

SONUÇ

Göç, insanlık tarihinde her zaman önem arz eden bir kavramdır. Birçok faktörün sebep olduğu göçler genelde olumsuz sonuçlar doğurur. Göç alan ve göç veren toplum da bu olumsuz gelişmelerden etkilenmektedir. 1961 yılı hem Alman toplumunu hem Türk toplumunu etkileyen bir tarihin başlangıcıydı. Ekonomik açıdan gelişmek isteyen Almanya iş gücü ihtiyacını gidermek için aralarında Türkiye'nin de bulunduğu yabancı ülkelerden işçi göçü almaya başladı. Alman Hükümeti bu işçileri geçici süreliğine almaktaydı, o yüzden ilk giden işçilere misafir gözüyle bakılıyordu. 1961 yılında yapılan sözleşmeyle ilk Türk işçi kafilesi Almanya'ya yola çıktı. Türk işçiler diğer işçilerle birlikte yurtlarda kalıyor ve biraz para biriktirip memleketlerine dönmek için canla başla çalışıyorlardı. İlk giden işçilerin hemen hemen hepsi geri dönme düşüncesinde olan insanlardı. Hiç birisi gurbet olarak gördükleri Almanya'ya yerleşme düşüncesinde değildi.

1974 yılında Almanya'da çalışan Türk işçilerin Türkiye'de olan çocukları için çocuk yardımı yapılmamasına karar verildikten sonra birçok işçi ailesini ve çocuklarını da Almanya'ya aldırdı, böylelikle aile birleşmeleriyle Almanya'daki Türk nüfusu artmaya başladı. Yavaş yavaş artan Türk nüfusuyla Almanlar artık Türklerle iç içe yaşamaya başladı ve bu durum Alman toplumunda hoş karşılanmadı. Bir zamanlar muhtaç olduğu Türk işçileri zamanla istemediler ve hatta ırkçılık yapmaya başladılar. 1983 yılında Geri Dönüş Teşvik Yasası çıkaran Almanya hükümeti bu yasa ile Türkleri memleketlerine döndürmeyi hedefliyordu. Bu yasa kapsamında memleketlerine geri dönen işçilere ekonomik ve sosyal yardımlar yapılacak, memleketlerine döndüklerinde uyum sorunu yaşamamaları için destek verilecekti. Bu yasa ile binlerce Türk geriye dönerken, yine binlercesi Almanya'da kalmaya karar verdi.

Almanya'da kalan Türkler için Almanya artık ikinci vatan olmuştu. Almanya'ya yerleşenlerin çocukları Almanya'da doğmaya ve Almanya'da yetişmeye başladılar. Almanya'ya yapılan göç sadece sosyal ve ekonomik sonuçlara neden olmamış aynı zamanda yepyeni bir edebiyatın doğmasına da zemin hazırlamıştı. Almanya'ya göç eden yazarlar yeni bir edebiyat şeklini oluşturmaya başladılar. Misafir işçiler tarafından oluşturulduğu için Konuk İşçi Edebiyatı olarak başlayan bu yeni edebiyat akımı, zamanla Azınlıklar Edebiyatı olarak sonra da Göçmen Edebiyatı olarak anılmaya başlandı. Bu yeni edebiyat akımı kendi aralarında dönemlere ayrıldı ve her dönemdeki temsilcisi olan yazarlar tarafından geliştirilerek Alman edebiyatında önemli bir yere ulaştı.

1961 yılından 1970 yılına kadar süren birinci göçmen edebiyatı döneminin yazarları birinci kuşak yazarları olarak bilinir ve bu yazarlar bu edebiyat akımının temsilcileridir. Farklı sebeplerden dolayı Almanya’da olan bu yazarların bazıları Almanya’da yazmaya başlamıştır, Fakir Baykurt ise Almanya’ya yerleşmeden önce Türkiye’de de eserler vermiştir. Fakir Baykurt, Yüksel Pazarkaya, Bekir Yıldız, Aras Ören, Güney Dal bu dönemin temsilcileridir. Bu dönem yazarları yazmayı bir araç olarak görmüşler, yaşadıkları zorlukları, başka bir memlekette olmanın vermiş olduğu acıyı, memleket özlemine yazılarına aktarmışlardır. Estetik kaygıdan uzak olan bu yazarların hepsi Türkiye için, Türkiye’ye dönme umuduyla yazmışlar ve eserlerinde hep memleket temasını okuyucuya yansıtmışlardır.

1970 yılından 1980 yılına kadar olan sürede ikinci kuşak yazarların etkileri görülmüş, birinci kuşak yazarlardan devraldıkları edebiyatı yeni konularla ve yeni yazım türleriyle geliştirmişlerdir. Zafer Şenocak, Alev Tekinay, Feridun Zaimoğlu, Şinasi Dikmen, Renan Demirkan gibi yazarların temsilcisi olduğu bu kuşakta memleket hasreti yoktur; çünkü bu kuşak yazarları Almanya’da doğmuş ya da çok küçük yaşta Almanya’ya gelmiş, Alman toplumunun bir parçası olan yazarlardır. Fakat bu yazarlarda aidiyet duygusu yoktur, hangi ülkenin memleketleri oldukları konusunda kararsız kalan bu kuşak yazarlarının eserlerinde ‘kimliksizlik’ temasına ağırlık verilmiştir. Bu kuşak yazarları Alman diline de hâkim oldukları için birinci kuşak yazarlarının aksine eserlerini Almanca vermeyi tercih etmişler ve Alman okuyucuların dikkatini çekmişlerdir, mesela Akif Pirinççi *Felidae* adlı eseriyle 3 milyon okura ulaşmıştır

1980’den günümüze kadar olan süreçte üçüncü kuşak yazarların etkileri vardır. Bu kuşak yazarları her iki kültürün uyumuna inanan, iki dilli ve iki kültürlü olanının avantajlı olduğunu savunan Emine Sevgi Özdamar, Yade Kara, Selim Özdoğan gibi yazarlardır. Bu yazarların eserlerinde önceki temsilcilerden farklı olan bir tema işlenmiştir. Bu kuşak yazarları genellikle eserlerinde her iki toplumun uyum içinde olmalarından bahsetmişlerdir.

Alman edebiyatına önemli katkılar sağlayan bu yazarlardan birçoğu Alman olmayıp Almanca yazan yazarlara verilen Adelbert von Chamisso Ödülü’ne layık görülmüş yine birçok yazar farklı ödüller kazanarak Alman edebiyatında Türk yazarların etkilerini göstermişlerdir.

Göçmen Edebiyatının oluşmasına neden olan Almanya'ya işçi göçünü temel alarak yaptığımız bu çalışmada göç kavramı üzerinde durup, Türkiye'den Almanya'ya yapılan göçün tarihini inceledik, ayrıca Göçmen edebiyatını oluşturan Almanya'da yaşayan Türk yazarların hayatlarına değindik ve bazı eserlerini inceledik.

Almanya'ya göç eden yazarların göç etme sebepleri ile birlikte ele alınması açısından çalışmamızın yararlı olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- ACKERMANN, Irmgard (1992). **Türk Kadın Yazarların Alman Yazınına Katkıları. Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi.** 144 Kasım. S: 20-22
- ADIGÜZEL, Yusuf (2011). **Almanya Türklerinde Dil, Din, Kimlik.** İstanbul , Şehir Yayınları
- ADIGÜZEL, Yusuf (2018). **Göç Sosyolojisi.** Ankara, Akademik Yayıncılık
- ASUTAY, Doç. Dr. Hikmet (2014). **Göçmen Edebiyatı Yazarlar Sözlüğü Almanya'da yazan ve yaşayan Türk- Alman Edebiyatı.** İstanbul, Paradigma Akademi Yayınları
- AYTAÇ, Gürsel (1991). **Edebiyat Yazıları II.** Ankara, Gündoğan Yayınları
- AYTAÇ, Gürsel (1995). **Edebiyat Yazıları III.** Ankara, Gündoğan Yayınları
- BAYKURT, Fakir (2007). **Eşekli Kütüphaneci.** İstanbul, Literatür Yayınları
- BAYKURT, Fakir (2015). **Duisburg Treni.** İstanbul, Literatür Yayınları
- BAYKURT, Fakir (2008). **Koca Ren.** İstanbul, Literatür Yayınları
- BAYKURT, Fakir (2007). **Yarım Ekmek.** İstanbul, Literatür Yayınları
- BAYKURT, Fakir (2006). **Yılanların Öcü.** İstanbul, Literatür Yayınları
- BAYKURT, Fakir (2006). **Kaplumbağalar.** İstanbul, Literatür Yayınları
- BEKTAŞ, Habib (1997). **Meyhane Dedikleri.** İstanbul, İnkılap Kitabevi
- BEKTAŞ, Habib (2000). **Cennetin Arka Bahçesi.** İstanbul, Can Yayınları
- BLIOUMİ, Aglaia (2002). **Migration und Interkulturalität in Neueren Literarischen Texten.** München, IUDICIUM Verlag Gmbh München
- CHIELLINO, Carmine (2007). **Interkulturelle Literatur in Deutschland Ein Handbuch.** / Ohnesorg, Stefanie und Martin, Bernhard R. **Deutsch als Fremdsprache und Deutsch als Zweitsprache.** Stuttgart, Carl Ernst Poeschel Verlag GmbH
- DAL, Güney (1976). **İş Sürgünleri.** İstanbul, Milliyet Yayınları

- DOĞAN, Prof. Dr. İsmail (2018). **Göç ve Kültür**. İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım
- HOFMANN, Michael (2006). **Interkulturelle Literatur-Wissenschaft, Eine Einführung**. Stuttgart, Wilhelm Fink Verlag
- KAPLAN, F. Neşe (2017). **Göç Kimlik Çok Kültürlülük, Türk Sinemasında Almanya'ya Göç**. İstanbul, Der Yayınları
- KARA, Yade (2004). **Selam Berlin**. İstanbul, İnkılap Kitabevi
- KARAGÖZ, Recep (2007). **Almanya Yeni Yurt Son Göçün Anatomisi**. İstanbul, Fide Yayınları
- KAĞARUL, Orhan (1991). **Değişen Avrupa ve Göçmen Türkler Gurbetçiler**. İstanbul, Yapı Kredi Yayınları
- KESKİN, Hakkı (2011). **Türklerin Gölgesinde Almanya Geleceğe Yönelik Uyum Politikası İçin Görüşler**. Çev: Yüksel Pazarkaya. İstanbul, Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık
- KURUYAZICI, Nilüfer (1992). **Alman Okurlar ve Türk Göçmen Yazınına Yeni Bir Bakış**. Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi. 144 Kasım. S: 7-9
- MORTAN, Kenan ve SARFATİ, Monelle (2011). **Vatan Olan Gurbet Almanya'ya İşçi Göçünün 50. Yılı**. İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- ÖREN, Aras (2011). **Muhteşem Gündoğdu Yazılı Zamanlar III**. İstanbul, Everest Yayınları
- ÖZDAMAR, 'Emine' Sevgi (2015). **Haliçli Köprü**. İstanbul, İletişim Yayıncılık
- ÖZYER, Doç. Dr. Nuran (1994). **Edebiyat Üzerine**. Ankara, Gündoğan Yayınları
- PAZARKAYA, Yüksel (2011). **Oturma İzni Güz Rengi**. İstanbul, Cem Yayınevi
- PİRİNÇÇİ, Akif (2013). **Felidae**. İstanbul, Aylak Kitap
- POLAT, Tülin (1992). **Öteki'ler Anlatıyor**. Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi. 144 Kasım. S:12-13

SCHEINHARDT, Saliha (2006). **Pusuda Kin**. İstanbul, Belge Yayınları

ŞENOCAK, Zafer (2006). **Alman Terbiyesi**. İstanbul, Alef Yayınevi

YILDIZ, Bekir (1979). **Alman Ekmeği**. İstanbul, Cem Yayınevi

İNTERNET KAYNAKLARI

ASUTAY, Hikmet ve ÇELİK, Jale Aylin (2015). *Göçmen Yazını Yazarı Emine Sevgi Özdamar'ın 'Mutterzunge' Adlı Eserinde Dilsizlik Sorunsalına Bakış*. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Aralık Cilt:17 Sayı:2 S: 283-296. <http://dergipark.gov.tr/trakyasobed/issue/30209/326067> E.T: 12.02.2019

CENGİZ, Semran (2018). *Göç Yazını Trajik Figürü Kadını*. International Journal of Languages Education and Teaching. Volume:6 Issue 2 June, p: 393-403 <https://docplayer.biz.tr/105542317-International-journal-of-languages-education-and-teaching.html> E.T: 13.03.2019

DERVİŞOĞLU, Efnan (2016). *Fakir Baykurt'un Almanya Öykülerinde Türk Göçmen Çocukları*. Göç Dergisi. Mayıs Cilt:3 Sayı:1 S: 5-28. <https://dergi.tplondon.com/index.php/goc/article/view/553/545> E.T: 12.03.2019

DOĞAN, Abide (2003). *Almanya'da Türk İşçilerini Konu Alan Romanlar (Türkler Almanya'da, Sancı... Sancı....., A'nın Gizli Yaşamı) Üzerine Bir Değerlendirme*. Türkbilig/6 S:56-68. <http://www.turkbilig.com/pdf/200306-359.pdf> E.T: 13.02.2019

EFE, Asutay ve ASUTAY, Hikmet Asutay (2018). *Fakir Baykurt'un Göçmen Edebiyatındaki Yeri*. Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi. 2018:04 (02) . http://www.ibaness.org/bnejss/2018_04_02/01_Efe_and_Asutay.pdf E.T: 03.02.2019

EKİCİ, Süleyman ve TUNCEL, Gökhan (2015). *Göç ve İnsan*. Birey ve Toplum. Cilt:5 Sayı:1 S: 9-22. <http://dergipark.gov.tr/birtop/issue/29486/316342> E.T: 11.03.2019

KIRGIZ KARAK, Şenay (2014). *Edebiyatta Yankılanan Bir Seda: Göç*. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. Cilt:0 Sayı: 51. Erzurum. S:229-243 <http://dergipark.gov.tr/ataunitaed/issue/2890/40093> E.T: 25.01.2019

MORKOÇ. Yrd. Doç.Dr. Ayvaz (2015). *Fakir Baykurt'un Duisburg Üçlemesi'nde Almanya'daki Göçmen Türklerin Karşılaştığı Sorunlar*. Celâl Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:13 Sayı:1 S:482-499 Mart Beşeri Bilimler Dergisi <http://dergipark.gov.tr/cbayarsos/issue/4078/53883> E.T: 29.01.2019

SAĞLAM, Fatma (2006). *Renan Demirkan'ın Üç Şekerli Demli Çay Adlı Eserinde Yer Alan Türk ve Alman İmgelerine Karşılaştırmalı Bir Bakış*. Milli Folklor Yıl:18 Sayı:72 S: 58-70. <https://docplayer.biz.tr/224808-Renan-demirkan-in-uc-sekerli-demli-cay-adli-eserinde-yer-alan-turk-ve-alman-imgelerine-karsilastirmali-bir-bakis.html> E.T:13.03.2019

SAKA, Nalan (2018). *Almanya'da Türk Göçmen Yazınına Kavramsal Bir Yaklaşım*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt: 22 Sayı Özel Sayı: 2 S: 1875-1888 <http://dergipark.gov.tr/ataunisobil/issue/39871/461940> E.T: 31.01.2019

ŞAHİN, Sedat (2006). *Almanya'da Türk Mizah ve Hiciv Ustası: Şinasi Dikmen*. Türkiyat Araştırmaları Cilt Sayı:5 S: 129-133. <http://dergipark.gov.tr/turkiyat/issue/16667/330776> E.T: 22.02.2019

YALÇIN, Nurhayat (2011). *Renan Demirkan'ın 'Üç Şekerli Demli Çay' Romanında Kültürlerarasılık*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/23751> E.T: 11.02.2019

YILDIRIMOĞLU, Av. Hakan (2005). *Uluslararası Emek Göçü " Almanya'ya Türk Emek Göçü"*. Kamu-İş Cilt:8 Sayı:1 <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/817.pdf> E.T: 25.01.2019

ZARZAVATÇIOĞLU, Ebru (2014). *Scheinhardt'ın Drei Zypressen Adlı Eseri Işığında Almanya'da Yaşayan Türk Gençlerinin Kimlik Problemi ve Bu Problemlere Yönelik Çözüm Önerileri*. Türk Dil Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi. Cilt:1 Sayı:3 S: 123-134 <http://dergipark.gov.tr/turuk/issue/13404/162180> E.T: 05.02.2019

ZENGİN, Erkan (2010). *Türk Alman Edebiyatına Tarihsel Bir Bakış ve Bu Edebiyata İlişkin Kavramlar*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. Cilt:12 Sayı: 12 S: 329-349 <http://dergipark.gov.tr/turkiyat/issue/16656/521391> E.T: 05.02.2019

<http://kelimeler.gen.tr/goc-nedir-ne-demek-134198> E.T:27.01.2019

<http://wenders.net/goclerin-neden-ve-sonuclari-ders-22-454p2.html> E.T: 26.01.2019

<http://goc-cesitleri.nedir.org> E.T: 27.01.2019

<http://www.gokbilgi.com/gecici-ve-surekli-goc-nedir> E.T: 27.01.2019

<http://www.turkcebilgi.com/ic-ve-dis-goc-nedir> E.T: 27.01.2019

<http://www.turkcebilgi.com/gocun-sonuclari-nelerdir> E.T: 27.01.2019

<http://www.mebilgi.com/goc-nedir-nedenleri-cesitleri-sonuclari-nelerdir> E.T:27.01.2019

http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-bilgi_409_422_423_icerik E.T: 28.01.2019

http://www.goc.gov.tr/icerik3/kitleselel-akinlar_409_558_559 E.T: 28.01.2019

http://www.wikizero.com/tr/Türkiye-Yunanistan_Nüfus_Mübadlesi E.T: 28.01.2019

<http://arsiv.ntv.com.tr/news/115944.asp> E.T: 29.01.2019

<http://www.posta.com.tr/almanya-bir-kez-daha-turk-isci-istiyor-88292> E.T:17.02.2019

<http://www.google.com/amp/s/www.karar.com/fast-pages/google/hayat-haberleri/iskurun-gurbetcilere-tasviyeleri-87216> E.T: 29.01.2019

<http://www.arsiv.ntv.com.tr/news/115944.asp> E.T: 29.01.2019

<http://www.ntv.com.tr/dunya/turk-isciler-gideli-tam-50-yil-oldu,59t79YSfrkiFSE5P5Rfzgw> E.T: 29.01.2019

<http://www.diegaste.de/gaste/diegaste-sayi210.html> E.T: 29.01.2019

<http://blog.milliyet.com.tr/alman-egitim-sistemi-ozet-olarak-/Blog/?BlogNo=26768>
E.T:30.01.2019

http://wikiwand.com/tr/Almanya%27da_egitim E.T: 30.01.2019

http://www.tasam.org/tr/TR/Icerik/76/almanyada_turklerin_egitim_alaninda_karsilastik_lari_sorunlar E.T: 30.01.2019

<http://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/12951/almanya-aci-vatan> E.T: 01.02.2019

<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=365> E.T: 03.02.2019

<http://www.turkish-media.com/forum/topic/5071-nuray-lalenin-dus-sarayi/>
E.T: 11.02.2019

http://tr.writersofturkey.net/index.php?title=Emine_Sevgi_ÖZDAMAR E.T: 12.02.2019

http://www.feridun-zaimoglu.com/buecher_fz.html E.T: 15.02.2019

<http://m.biyografi.info/kisi/yuksel-pazarkaya> E.T: 16.02.2019

http://www.siirakademisi.com/index.php?/site/siir_goster/4588 E.T: 16.02.2019

http://www.siirpenceresi.com/sairsiir/yuksel_pazarkaya.htm E.T:16.02.2019

http://www.siirakademisi.com/index.php?/site/siir_goster/4589 E.T:16.02.2019

http://www.wikizero.com/tr/Selim_Özdoğan E.T: 18.02.2019

<http://www.biyografya.com/biyografi/668> E.T: 20.02.2019

<http://www.biyografya.com/biyografi/1462> E.T: 22.02.2019

<http://www.nevfel-cumart.de/turk-okurlari-icin/> E.T: 22.02.2019

<http://www.yuecelfeyzioglu.de/index1.php> E.T: 24.02.2019

<http://www.biyografya.com/biyografi/9897> E.T: 24.02.2019

<http://www.biyografya.com/biyografi/7899> E.T: 24.02.2019

<http://www.biyografya.com/biyografi/5770> E.T: 25.02.2019

ÖZGEÇMİŞ

Dönüş CESUR YAŞAR 08.09.1986 tarihinde Muğla-Fethiye’de dünyaya geldi. İlkokul ve orta öğrenimini Silkar Günlükbaşı İlköğretim Okulu’nda tamamladı. Lise öğrenimini Fethiye Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesinde tamamlayıp 2014 yılında mezun oldu. Mezun olduktan bir yıl sonra, girdiği üniversite sınavında başarılı olarak 2005 senesinde Cumhuriyet Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünde okumaya hak kazandı. 2010 yılında üniversiteden mezun olan CESUR YAŞAR, 2011 yılında Sakarya Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı ana bilim dalında yüksek lisans öğrenimine başladı, halen Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili ve Edebiyatı anabilim dalı öğrencisi durumundadır.